

รายงานการศึกษา

การสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐาน
เกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-6 ปี ในประเทศไทย

A Study and Made Database of
0-6 Years Child Care Centres in Thailand

โดย

อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
ความเห็นและข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารนี้เป็นของผู้วิจัย
มิใช่ความเห็นของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

สิงหาคม 2542

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-6 ปี ในประเทศไทย นี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะผู้บริหาร และคณะผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ ผู้บริหารโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย คุณเพ็ญจันทร์ ประดับมุข ผู้จัดการโครงการ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและสนับสนุนมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารหน่วยงานที่ควบคุมดูแลสถานเลี้ยงดูเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้งเจ้าหน้าที่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ ตอบแบบสำรวจ รวมทั้งการให้บริการข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กในสังกัด จนทำให้ผลการวิจัยมีความเรียบร้อยสมบูรณ์ เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดี และหวังว่างานวิจัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ และการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามสมควร

อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

สิงหาคม 2542

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก - ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	4
คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ	5
ผลลัพธ์ของโครงการ	6
 บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 7
พัฒนาการของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในประเทศไทย	7
พัฒนาการด้านปรัชญา และนโยบายการศึกษาปฐมวัย	10
ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาปฐมวัย	16
หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล	22
หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540	26
การจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กในปัจจุบัน	31
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก 0-6 ปี	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
 บทที่ 3 วิธีการวิจัย	 43
กลุ่มเป้าหมาย	43
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	44
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	45
การนำเสนอผลการวิจัย	46

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิจัย	47
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก	47
ข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุ 0-6 ปี	47
การบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน	49
ระบบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	68
หลักสูตร การอบรมเลี้ยงดูและการวัดประเมินผล	71
ตอนที่ 2 ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน	77
ระบบข้อมูลที่จัดเก็บ	80
การใช้เทคโนโลยีและการให้บริการ	81
การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่น	82
ตอนที่ 3 การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	82
หลักการและกรอบความคิดในการกำหนดขอบเขตข้อมูล	82
การจำแนกข้อมูล	83
ภาพรวมของข้อมูลที่จำเป็นสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็ก	85
การจัดทำพจนานุกรมข้อมูล	86
ตอนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก	90
ส่วนประกอบของโปรแกรม	91
วัตถุในโปรแกรม	96
 บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	100
สรุปผลการวิจัย	101
อภิปรายผล	106
ข้อเสนอแนะ	108
 บรรณานุกรม	110

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
ภาคผนวก		113
ภาคผนวก ก	กลุ่มตัวอย่าง	114
ภาคผนวก ข	แบบสำรวจ	117
ภาคผนวก ค	แนวทางการพัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน	123
ภาคผนวก ง	ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ. 2531	
ภาคผนวก จ	ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537	138
ภาคผนวก ฉ	มาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยง และพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี)	143
ภาคผนวก ช	เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2537	156

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 แสดงเมนูหลักของโปรแกรมระบบข้อมูล	91
ภาพ 2 แสดงฟอร์มการเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูล	92
ภาพ 3 ฟอร์มการลบรายการข้อมูลออกจากตาราง	93
ภาพ 4 ฟอร์มการค้นหาข้อมูลจากชื่อที่กำหนด	93
ภาพ 5 รายงานประชากรอายุ 0-6 ปี	94
ภาพ 6 ตัวเลือกรายการพิมพ์รายงานข้อมูล จำแนกตามสังกัด	94
ภาพ 7 รายงานหน่วยจัดบริการสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก	95
ภาพ 8 รายงานจำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนครู เด็ก และห้องเรียน	95
ภาพ 9 รายการตารางข้อมูลและตารางประกอบ	96
ภาพ 10 รายการฟอร์มข้อมูล	97
ภาพ 11 รายการแบบสอบถาม	98
ภาพ 12 รายการรายงาน	99

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงร้อยละของประชากรเด็กปฐมวัย 0-6 ปีต่อประชากรทั้งประเทศ	48
ตาราง 2 แสดงร้อยละของประชากรเด็ก 3-6 ปี ต่อประชากรวัยเรียนและประชากรทั้งหมด	48
ตาราง 3 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ	52
ตาราง 4 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงมหาดไทย	55
ตาราง 5 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	57
ตาราง 6 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงสาธารณสุข	58
ตาราง 7 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงมหาดไทย	60
ตาราง 8 การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐและเอกชน	67
ตาราง 9 ร้อยละของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันจำแนกตามภาครัฐและเอกชน	69
ตาราง 10 ร้อยละของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจำแนกภาครัฐและเอกชน	70
ตาราง 11 จำนวนเด็กในสถานเลี้ยงดู จำแนกตามหลักสูตรการให้บริการ	76
ตาราง 12 ข้อมูลและดัชนีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา	84
ตาราง 13 รายละเอียดรายการข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดในตารางข้อมูล	87
ตาราง 14 รายละเอียดรายการข้อมูลหน่วยจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในตารางข้อมูล	88
ตาราง 15 รายละเอียดรายการเอกสารข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดในตารางข้อมูล	88
ตาราง 16 รายละเอียดข้อมูลประชากรเด็ก 0-6 ปีที่กำหนดในตารางข้อมูล	89

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยเรื่อง การสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กราย 0-6 ปี ในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กราย 0-6 ปีของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดดำเนินการในประเทศไทย ประมวลผลเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก และจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก จากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ที่เป็นหน่วยงานระดับกรม โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในหน่วยงาน โดยใช้แบบสำรวจและบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเก็บข้อมูลจากมูลนิธิและองค์กรเอกชนที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กได้ใช้วิธีส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์ เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 – กุมภาพันธ์ 2542

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์สรุปผลข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการเก็บรวบรวม จัดแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ข้อมูลการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน ข้อมูลระบบการศึกษาของสถานเลี้ยงดูเด็ก ข้อมูลหลักสูตร การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการวัดประเมินผล ศึกษาการใช้เทคโนโลยีและการให้บริการข้อมูลข่าวสารสนเทศ วิเคราะห์การจัดระบบข้อมูลของหน่วยงาน จัดทำเป็นฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้แล้วพัฒนาเป็นต้นแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามฐานข้อมูลที่ได้ออกแบบโดยใช้โปรแกรมประยุกต์ ในระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows

จากการดำเนินการได้ผลลัพธ์ 2 ส่วน ดังนี้

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุ 0-6 ปี ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ข้อมูลการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน ข้อมูลระบบการศึกษาของสถานเลี้ยงดูเด็ก ข้อมูลหลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการวัดประเมินผล
2. ได้ต้นแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับจัดการฐานข้อมูลประมวลผลข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กในลักษณะของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management System: RDBMS) โดยมีส่วนประกอบของโปรแกรม 3 ส่วน คือ ส่วนเมนูหลัก เป็นตัวเลือกเพื่อจัดการกระทำกับข้อมูล ส่วนประกอบปฏิบัติการจัดการกระทำกับข้อมูล ประกอบด้วยการสอบถาม การเพิ่ม การแก้ไขข้อมูล และส่วนรายงานข้อมูล โดยจัดสร้างขึ้นงาน (object) ในลักษณะของตาราง ฟอรัม แบบสอบถาม และรายงาน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดระบบข้อมูล จำนวน 76 ชิ้นงาน

ผลลัพธ์ส่วนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-6 ปี

1. **ข้อมูลทั่วไปของประชากรเด็กอายุ 0-6 ปี** ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรรวมจำนวน 61,466,178 คน (ณ กุมภาพันธ์ 2542) ประชากรเด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี มีจำนวน 5,477,353 คน เป็นชาย 2,805,970 คน หญิง 2,651,483 คน คิดเป็นร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ เมื่อจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 0-3 ปี จำนวน 2,648,189 คน แบ่งเป็นชาย 1,352,408 คน หญิง 1,275,781 คน และกลุ่มอายุ 3-6 ปี มีจำนวน 2,829,164 คน เป็นชาย 1,453,462 คน หญิง 1,375,702 คน อัตราส่วนต่อประชากรวัย 0-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.35 และ 51.56 ตามลำดับ อัตราส่วนของเด็ก 0-3 ปี และเด็ก 3-6 ปี ต่อประชากรทั้งประเทศคิดเป็นร้อยละ 4.31 และร้อยละ 4.60 ตามลำดับ
2. **การบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน** ในปี พ.ศ. 2541 มีการดำเนินการให้บริการเลี้ยงดูเด็กรูปแบบต่าง ๆ ในหน่วยงานสังกัดทั้งภาครัฐและเอกชนรวมจำนวน 46,367 แห่ง มีครูหรือผู้ดูแลเด็กจำนวน 114,624 คน มีเด็กอายุ 0-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 2,834,301 คน ซึ่งผู้รับบริการในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 3-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 97 ของประชากรเด็กอายุ 3-6 ปี การบริหารงานร้อยละ 91.73 (42,533 แห่ง) บริหารงานโดยภาครัฐ มีระบบการบริหารที่เป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง มีระบบการบริหารที่แบ่งออกเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด และอำเภอ สำหรับการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบของเอกชนยังมีไม่มากนัก คือมีจำนวนร้อยละ 8.27 (3,834 แห่ง) ซึ่งจะถูกกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ เช่น โรงเรียนอนุบาลเอกชน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น ส่วนจำนวนเด็กที่ได้รับการบริการในสถานเลี้ยงดูเด็กของรัฐมีจำนวนร้อยละ 79.84 (2,262,750 คน) และภาคเอกชนร้อยละ 20.16 (571,551 คน) สัดส่วนของเด็กต่อสถานเลี้ยงดูเด็กพบว่าภาครัฐมีสัดส่วนของบริการต่อจำนวนเด็กคิดเป็น 1 : 53 ส่วนภาคเอกชนมีสัดส่วน 1 : 149 แสดงว่าสถานเลี้ยงดูเด็กภาคเอกชนสามารถให้บริการได้มากกว่าภาครัฐเมื่อเปรียบเทียบจำนวนเด็กต่อสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉลี่ยสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 1 แห่ง สามารถให้บริการแก่เด็กได้ 61 คน
3. **ระบบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย** การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมี 3 รูปแบบ คือ การบริการเลี้ยงดูเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) การบริการศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) และการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program)
  - 3.1 **การบริการเลี้ยงดูเด็กกลางวันในครอบครัว** (family day care) เป็นการบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้าน ผู้รับเลี้ยงเด็กมักจะเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างในช่วงกลางวัน การจัด

บริการลักษณะนี้เป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝากไว้มักจะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกัน การสำรวจข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน ไม่พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการในรูปแบบนี้ แต่จากข้อมูลประชากรของเด็กอายุ 0-6 ปี พบว่ามีเด็กในกลุ่มนี้ถึง 5,457,353 คน แต่ทั้งภาครัฐและเอกชนจัดบริการเลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและโรงเรียนต่าง ๆ ได้เพียง 2,834,301 คน คิดเป็นร้อยละ 51.75 ของประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี ดังนั้นเด็กอีกร้อยละ 48.25 จึงกระจัดกระจายอยู่ในรูปแบบการจัดบริการแบบนั้นนอกเหนือจากการเลี้ยงดูในครอบครัว ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดทำโครงการพัฒนาเด็กในครอบครัว มีเด็กได้รับบริการจำนวน 57,757 คน

- 3.2 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) เป็นศูนย์ที่รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เด็กที่เข้ามาใช้บริการจะมีอายุตั้งแต่ 2-6 ปี การดำเนินงานของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐในลักษณะของสถานรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน จากการสำรวจพบว่าบริการรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงานต่าง ๆ ทุกกระทรวงมีจำนวนถึง 58 แห่ง สำหรับศูนย์ฯ ที่ดำเนินงานโดยเอกชน องค์กรเอกชน สมาคม มูลนิธิ องค์กรการกุศลและชุมชน ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันมีจำนวน 1,453 แห่ง มีเด็ก 2-6 ปีได้รับบริการจำนวน 64,934 คน อัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 3.84 ภาคเอกชนร้อยละ 96.16 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันส่วนใหญ่จึงเป็นการจัดบริการโดยภาคเอกชน

- 3.3 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program) เป็นบริการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จริยธรรม สติปัญญา และบุคลิกภาพ เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาในระดับนี้มี 3 รูปแบบคือ ชั้นอนุบาลใช้เวลาเรียน 2-3 ปี ชั้นเด็กเล็กหรือเตรียมประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 1 ปี และจัดในศูนย์พัฒนาเด็ก ในปัจจุบันมีเด็กอายุ 3-6 ปี ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจำนวน 2,694,557 คน คิดเป็นร้อยละ 97 ของประชากร 3-6 ปี โดยมีอัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐร้อยละ 94.66 และภาคเอกชนร้อยละ 5.34 การจัดบริการการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็นการจัดบริการโดยหน่วยงานของรัฐ มีการจัดห้องเรียนสำหรับเด็กทั้ง 3 รูปแบบ จำนวน 103,990 ห้อง

4. **หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดู และการวัดประเมินผล** หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 0-6 ปี ในปัจจุบันใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พศ. 2540 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ โดยแบ่งการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0-1 ปี กลุ่มอายุ 1-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี การอบรมเลี้ยงดูจัดดำเนินการในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จำนวน 64,934 คน ศูนย์พัฒนาเด็กจำนวน 572,087 คน ศูนย์เด็กเล็กจำนวน 8,989 คน ชั้นอนุบาล 1 จำนวน 224,552 คน ชั้นอนุบาล 2 (อนุบาล 1 (2 ปี)) จำนวน 942,250 คน และชั้นอนุบาล 3 (อนุบาล 2 (2 ปี)) จำนวน 946,679 คน การอบรมเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่จึงอยู่ในระบบโรงเรียนที่ดำเนินการวัดและประเมินผลโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พศ. 2540

ผลลัพธ์ส่วนที่ 2: การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับจัดการฐานข้อมูลและประมวลผล ข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

ข้อมูลที่ใช้ในหน่วยงานต้นสังกัดสถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่เป็นข้อมูลตัวเลข โดยแบ่งออกเป็น **ข้อมูลทางการศึกษา** ที่มีการจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบเก็บข้อมูลที่หน่วยงานสร้างขึ้น และการเก็บข้อมูลตามแบบรายงานการศึกษาประจำปี และ **ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา** เช่น ข้อมูลประชากรของสำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง เป็นต้น หน่วยงานส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล เนื่องจากความต้องการใช้ข้อมูลการวางแผนและพัฒนาเด็กของหน่วยงาน รวมทั้งรายงานข้อมูลต่อสาธารณะที่ต้องการความถูกต้อง และความเร็วของข้อมูลสูงมาก การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดระบบข้อมูล จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดกระทำข้อมูล การรายงาน และการให้บริการข้อมูลของหน่วยงาน

การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดทำเป็นเอกสารรายงานเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เอกสารรายงานที่หน่วยงานใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเป็นประจำทุกปี คือ รายงานข้อมูลสถิติประจำปีของหน่วยงาน ส่วนการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต ยังไม่มีการจัดทำเป็นการเฉพาะ นอกจากการให้บริการข้อมูลทางการศึกษา ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของหน่วยงานระดับกระทรวง และหน่วยงานในส่วนกลาง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น

การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก เริ่มจากการกำหนดกรอบความคิดในการกำหนดเขตข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การใช้ข้อมูลและดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

ปฐมวัย แล้วจำแนกข้อมูลออกเป็นรายการต่าง ๆ และสรุปภาพรวมของข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการวางแผนและพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งข้อมูลการศึกษา และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นพจนานุกรมข้อมูลเพื่อกำหนดรายละเอียดของข้อมูลในเชิงโครงสร้าง เพื่อใช้อ้างอิงการกำหนดเขตข้อมูลที่ได้นำเอาหน่วยของข้อมูลหลาย ๆ หน่วยมารวมกัน สร้างเป็นตารางข้อมูลทั้งหมดจำนวน 27 ตาราง แล้วรวบรวมให้เป็นฐานข้อมูลของสถานเลี้ยงดูเด็ก

การพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมที่มีคุณลักษณะทางด้านระบบการจัดการฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management System: RDBMS) มาใช้ในการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเลือกใช้โปรแกรม Microsoft Access 97 ออกแบบส่วนประกอบของโปรแกรมเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนเมนูหลัก เป็นตัวเลือกเพื่อจัดกระทำกับข้อมูล ส่วนประกอบการปฏิบัติจัดการกระทำกับข้อมูล ประกอบด้วย การสอบถาม และแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติม และส่วนรายงานข้อมูล โดยจัดสร้างวัตถุ (object) ในลักษณะของตารางฟอร์ม แบบสอบถาม และรายงาน เพื่อให้ประโยชน์ในการจัดระบบข้อมูล จำนวน 76 ชิ้นงาน จากการรวบรวมข้อมูลของสถานเลี้ยงดูเด็ก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิในระดับกรมทุกสังกัด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลรายการสถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดให้บริการในปัจจุบันทุกสังกัดมาบันทึกในโปรแกรมต้นแบบ จำนวน 46,367 รายการ และบันทึกข้อมูลหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 50 รายการ และข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 45 รายการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานและบริหารข้อมูลการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศให้สอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์ของหน่วยงานทั้งด้านข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กตามพัฒนาการในระยะต่าง ๆ การจำแนกข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน การจัดบริการทั้งในเมืองและชนบท รวมทั้งข้อมูลกิจกรรมการพัฒนาเด็กในระยะต่าง ๆ โดยเริ่มพัฒนาจัดทำเป็นระบบที่ง่าย ๆ ก่อน เช่น ระบบข้อมูลเด็ก ระบบข้อมูลครู ระบบวัสดุครุภัณฑ์ และระบบงบประมาณ เป็นต้น โครงสร้างของฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นในหน่วยงาน ควรมีโครงสร้างแบบกระจาย ให้ฐานข้อมูลแต่ละระบบและแต่ละหน่วยงานเป็นอิสระต่อกัน จัดระบบข้อมูลโดยใช้โปรแกรมประยุกต์ด้านการจัดการฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เช่น โปรแกรม Microsoft FoxPro, Microsoft Access, Lotus Approach เป็นต้น ควรมีการพัฒนาบุคลากร ในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถในการประสานงาน ดูแลรักษา และติดตามการใช้งานระบบข้อมูลสารสนเทศ และเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์ ด้วยการฝึกอบรม หรือขอความช่วยเหลือแนะนำจากหน่วยงานอื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมีคุณภาพสูง

และเพียงพอต่อการใช้งาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการให้บริการในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นแฟ้มข้อมูล หรือแฟ้มเอกสารที่บันทึกในแผ่นข้อมูล เพื่อลดการใช้กระดาษ และลดพื้นที่ในการจัดเก็บและจัดระบบข้อมูลของหน่วยงาน รวมทั้งทำให้การส่งผ่านข้อมูลในแต่ละระดับเป็นไปอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

Executive Summery

This research is a study and made database of 0-6 years child care centres in Thailand. The objective are to survey 0-6 years child care centres baseline data from government and private unit then processing it to use in child care centres development research project.

The data are collected from secondary source by interview and questions the government official who work in department of governmental unit and sent the questionnaires to collect child care centres data from private sector by post mail. The collection data during December 1998 to February 1999. Processing and data analysis by classify data in group of base line data of children 0-6 years, data of the child care centre administration unit, data of education system for child care centre, data of curriculum child care and evaluation. Development the child care centre data base by use of Microsoft Windows application program.

The 2 outputs revealed that :

1. The baseline data about 0-6 years child care centres are general data of children 0-6 years, data of the child care centre administration unit, data of education system for child care centre, data of curriculum child care and evaluation.
2. The prototype of child care centre database management computer program in form of relational database management system. The program provide to 3 unit, there are main menu unit, processing unit and report unit. The detail of this program are 76 objects of table, form, query and report.

Output 1 : The baseline data about 0-6 years child care centres.

1. General data of children 0-6 years. Now the whole population in Thailand are 61,466,178 (February 1999). Children 0-6 years' population are 5,477,353 , male 2,805,870 , female 2,651,483 which are 8.91 percent of whole population. The data can classify in 2 groups :

- 1.1 Children 0-3 Years population are 2,648,189 male 1,352,408 , female 1,275,781 which are 48.35 percent of 0-6 years population and 4.31 percent of the whole population.
- 1.2 Children 3-6 Years population are 2,829,164 male 1,453,462 , female 1,375,702 which are 51.65 percent of 0-6 years population and 4.60 percent of the whole population.
2. Data of the child care centres administration unit. In 1998, there are 46,367 child care centres, 114,611 teacher or child assistant, 2,834,301 children 0-6 years in government and private sector. Most of children in child care centres are 3-6 years, there are 97 percent of children 3-6 years population. 91.73 percent of child care centres are under government sector and 8.27 percent are under private sector but private child care centres are in control of government unit.
3. Data of education system for child care centre. There are 3 format of child care centres in Thailand.
  - 3.1 Family Day Care are children care service at home by the housekeeper on day time. The aims are to help each other in there community. From this study don't find the data this kind of day care. From the base line data the population of child 0-6 years' children are 5,457,353 but only 50.56 percent can serve in children development centres and in school so the other which is 49.44 percent of children may be in service of this kind of day care.
  - 3.2 Day Care Centre is service in the workplace for the children between 2-6 years which can have more than 5 children in this kind of centre and in control of government unit. There are 58 centres in government workplace and the others 1,453 private centres are under control of Department of Public Welfare. These services are provide to government unit 3.84 percent and by private unit 96.16 percent.
  - 3.3 Pre-School Program are child care service the in school for Children development in physical, mind, emotion, social, moral, intellectual and individuality. The education system in this level are kindergarten, pre-

primary and child development centres. There are 2,694,557 children and 97 percent of children 3-6 years population in this system. These services are provide to government unit 94.66 percent and by private unit 5.34 percent.

4. Data of curriculum child care and evaluation. Child care curriculum in present day is 2540 B.C Pre-School Curriculum. It provides children development in 3 groups of age, 0-1 years old, 1-3 years old, 3-6 years old. This curriculum are use in for 64,934 children in primary child care centres, 572,087 children in child development centre, 8,989 children in child centre, 224,552 children in kindergarten 1, 942,250 children in kindergarten 2, 946,679 children in kindergarten 3. Most of them are evaluated by Pre-school Curriculum system which in control of school system.

Output 2 : The prototype of child care centre database management computer program.

Most of the data that use in child care unit are the number which can provide to educational data and to educational concern data. Then use computer to collect and processing data for the rapid and accuracy which can service to the public. The data interchange between child care unit and the others made by using of documentary year report. The use of internet and computer network are not specify except the educational data that service by Office of National Education Committee and Information Centre of Ministry of Education.

The design of child care centre base line data process start with to settle conceptual framework from the aims of using data and the index that concern to primary education management. Then classify and conclude it to the needful data which can use to quote and make the table of data for child care database.

We use the program that has the application in Relational Database Management System (RDBMS) for the development of child care center data base program. The Microsoft Access 97 was selected and made program structure to 3 unit, main menu unit, processing unit and report unit. There are 76 objects in forms of tables,

forms, query and report which contained 46,367 records of child care centre data, 50 list of child care centre unit, and 41 list of child care centre document that can use for planning and children development.

Suggestion

For efficiency of data administration and data processing of child care centre, should have planning of data and information system that support the strategy and planning in the sector and develop from basic system : children system, teacher system, budgeting system etc. The structure of database should be scatter and independent and using application program such as Microsoft Foxpro, Microsoft Access, Lotus Approach for managing and developing the data. The officer should be develop by training for data coordinating maintenance. The interchange of data between child care centre unit should be replace by the data or file diskette which is to economize and can transfer data with rapidly and accuracy.

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย นับได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบรอบตัว ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และความสามารถต่อมาจนตลอดชีวิต ได้มีงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่แสดงให้เห็นว่าการบริการดังกล่าวช่วยให้บังเกิดผลดีแก่เด็ก เช่นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0 - 6 ปี พบว่าการดำเนินงานและจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและสำคัญมาก ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนจะช่วยเพิ่มพูนความสามารถให้กับเด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กเพื่อเข้าไปสู่การศึกษาในระดับประถมศึกษา โครงการเด็กปฐมวัยจะมีผลต่อเด็กในระยะยาว ถ้ามีการเสริมแรงจากสิ่งแวดล้อมทางบ้านของเด็กเอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ ช่วยลดจำนวนเด็กที่จะต้องเข้าเรียนในโครงการศึกษาพิเศษลงได้มาก นอกจากนี้ยังทำให้เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน สามารถเรียนได้ตามเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด และไม่เป็นผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการศึกษา ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาในวัยต่อมาด้วย แนวการจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้พัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน จึงต้องมีการจัดบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลายให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศ

จากรายงานสถิติจำนวนประชากรปี พ.ศ. 2541 โดยสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2542) พบว่าประชากรวัยเด็กอายุระหว่าง 0-6 ปี มีจำนวน 5,477,353 คน คิดเป็นร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งการพัฒนาเด็กในวัยดังกล่าวสถาบันที่สำคัญที่สุดที่สามารถพัฒนาเด็กได้ดีที่สุดก็คือสถาบันครอบครัว ซึ่งแต่เดิมการเลี้ยงดูเด็กไม่ค่อยมีปัญหามากนักเนื่องจากระบบครอบครัวของสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรม ลักษณะของครอบครัวจึงเป็นครอบครัวแบบขยายคือ จะมีสมาชิกในครอบครัวอยู่รวมกันนับตั้งแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน โดยอยู่อาศัยในบ้านหลังเดียวกัน หรือปลูกบ้านอยู่รวมกันในพื้นที่บริเวณเดียวกัน ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อความต้องการใช้แรงงานเพื่อช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพ ปัญหาการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกหลานจึงไม่เกิดขึ้น แต่ต่อมาลักษณะของครอบครัวในสังคม

ไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวแบบขยายได้กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากลักษณะการประกอบอาชีพ ตามกระแสการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ที่มุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อการจำหน่าย เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรแรงงานจากภาคชนบทสู่เมือง เกิดการพลัดพรากจากกันของพ่อ แม่ ลูก เกิดปัญหาการเพิ่มขึ้นของคนจนในเมือง ทิศนา แขมมณี และคณะ (2536) ได้ศึกษาปัญหาทางด้านต่าง ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียนพบว่าวิกฤตของเด็กไทยในระดับก่อนวัยเรียนเกิดจากปัญหาด้านตัวเด็ก ปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดู ปัญหาทางด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ปัญหาด้านการจัดบริการและการจัดการในการพัฒนาเด็ก และปัญหาอื่น ๆ

รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) และมีพัฒนาการมาอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน โดยมุ่งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง ทั้งในเขตเมือง ชนบท พื้นที่ชุมชนแออัด รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสทางด้านร่างกายด้วย กุศล สุนทรธาดา(2540) ได้ทบทวนสถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย พบว่าการจัดบริการการศึกษาในระดับปฐมวัยมี 3 รูปแบบคือ

1. บริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้าน และรับเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการทั้งด้านบุคลากร สถานที่ ผู้รับเลี้ยงมักเป็นแม่บ้านที่มีเวลารว่างช่วงกลางวัน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากเลี้ยงมักเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกัน พักอาศัยในละแวกเดียวกัน
2. ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) เป็นสถานบริการรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เพื่อบริการสำหรับผู้ที่มีเวลาว่างช่วงกลางวัน ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น ศูนย์สังเคราะห์เด็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น สำหรับภาคเอกชนการจัดดำเนินการต้องอยู่ในการควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์ ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 การบริการรับเลี้ยงเด็กกลางวันนี้รัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2537 ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนให้สถานประกอบการที่มีพนักงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป จัดให้มีบริการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสถานที่ทำงานเพื่อเป็นสวัสดิการแก่พนักงาน
3. การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program) เป็นบริการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียน โดยจัดเป็น ชั้นอนุบาล 1-3 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 3-6 ปี ใช้เวลาเรียน 3 ปี ชั้นอนุบาล 1-2 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 4-6 ปี ใช้เวลาเรียน 2 ปี และชั้นเด็กเล็ก ใช้เวลาเรียน 1 ปี นอกจากนั้นการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษายังจัด

ในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามรูปแบบดังกล่าว ได้มีสถานบริการสำหรับการพัฒนาเด็กวัย 0 - 6 ปี ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกันจัดบริการในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีหน่วยงานจัดดำเนินการ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (กมล รอดคล้าย, 2537)

1. หน่วยงานที่ให้การศึกษามุ่งจัดการศึกษาที่พัฒนาการเตรียมความพร้อมสำหรับเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา หน่วยงานประเภทนี้ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน โรงเรียนสาธิตในสถาบันการศึกษา เป็นต้น
2. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็กเล็ก โดยมุ่งส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของมารดา หน่วยงานเหล่านี้เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กทั้งของรัฐและเอกชน ภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์ รวมทั้งการจัดบริการของสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ด้วย

การพัฒนาเด็กปฐมวัยของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะดำเนินการในรูปแบบใด ต่างก็จัดดำเนินการโดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ให้มีความเจริญเติบโตตามวัย เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทยที่มีคุณภาพสามารถนำไปสู่การนำเสนอเชิงนโยบายและปฏิบัติได้ โดยมีระบบการบริหาร และการประกันคุณภาพของชุดโครงการวิจัย ด้วยการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างภาคีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครอง และนักวิชาการ เพื่อขยายฐานองค์ความรู้ออกไปสู่ชุมชน ดังนั้นข้อมูลที่ต้องการ ครบถ้วน และทันสมัย จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการช่วยให้การวางแผน การวิเคราะห์ข้อมูล และการตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก ยังมีอยู่ค่อนข้างมาก เนื่องจากมีหน่วยงานที่จัดบริการมีหลากหลาย แต่ละหน่วยงานมีการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน ทั้งด้านคำนิยาม แบบฟอร์มที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาในการเก็บ ทำให้การประมวลผลในภาพรวมต้องใช้เวลาอย่างมาก ไม่ทัน

ต่อความต้องการ กุศล สุนทรธาดา (2540) ได้ประมวลให้เห็นภาพหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก พบว่าข้อมูลพื้นฐาน เช่น จำนวน ขนาด และประเภทของ สถานเลี้ยงดูเด็ก และศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาเด็กวัย 0 - 6 ปี ที่สำคัญคือการขาดระบบข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาประชากรกลุ่มนี้

ดังนั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทางด้านจำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และเป็นการ ประสานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัด บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ให้เกิดเป็นเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถาน เลี้ยงดูเด็กต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 6 ปีในประเทศไทย และ ประมวลผล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในโครงการวิจัย และนำเสนอเป็นฐานข้อมูลสำหรับการใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

- 3.1 **ข้อมูลพื้นฐานที่จะสำรวจ** เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับสถาน เลี้ยงดูเด็ก จากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 0-6 ปีที่ เป็นหน่วยงานระดับกรม
- 3.2 **การกำหนดหน่วยงานกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล** กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มเป้าหมายรอง ดังนี้
  - 3.2.1 **กลุ่มเป้าหมายหลัก** หมายถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถาน เลี้ยงดูเด็กภาครัฐ และเอกชน ได้แก่
    - 3.2.1.1 ทบวงมหาวิทยาลัย
    - 3.2.1.2 กระทรวงมหาดไทย
    - 3.2.1.3 กระทรวงศึกษาธิการ
    - 3.2.1.4 กระทรวงสาธารณสุข
    - 3.2.1.5 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

3.2.1.6 องค์กรเอกชน (NGOs) และมูลนิธิต่าง ๆ 14 หน่วยงาน

3.2.2 **กลุ่มเป้าหมายรอง** หมายถึงหน่วยงานที่มีการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน และพัฒนาเด็ก วัย 0 - 6 ปี ในประเทศไทย ได้แก่

3.2.2.1 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.2.2.2 สำนักบริหารการทะเบียน

3.2.2.3 สำนักงานประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

3.2.2.4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

3.3 **ต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก** เป็นการสังเคราะห์จากตัวแปรต่าง ๆ ในชุดโครงการวิจัย และจากข้อมูลที่หน่วยงานกลุ่มเป้าหมายมีอยู่ จัดทำเป็นต้นแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ในระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows

4. คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย ที่แหล่งข้อมูลได้มีการจัดเก็บไว้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

- 1) ข้อมูลที่เป็นจำนวนเชิงปริมาณ เช่น จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนเด็ก จำนวนครูพี่เลี้ยง
- 2) ข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลข เช่น ชื่อ ที่อยู่ ประเภทการจัดบริการ
- 3) ข่าวดสารที่ยังไม่ได้ประเมิน เช่น รายงาน บันทึก นโยบาย และระเบียบต่าง ๆ

แหล่งข้อมูล หมายถึง แหล่งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก เป็นแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) จากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในระดับกรม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน

สถานเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ให้บริการเลี้ยงดู และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0 - 6 ปี ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ที่หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และมูลนิธิต่าง ๆ จัดขึ้น

เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 0 - 6 ปี ที่อยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของภาครัฐ และภาคเอกชนทั่วประเทศ

5. ผลลัพธ์ของโครงการ

- 5.1 ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 6 ปี เพื่อประมวลผลและนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเด็กปฐมวัยและชุดโครงการวิจัย
- 5.2 ได้ต้นแบบฐานข้อมูลที่สามารถปรับปรุงให้ทันสมัย ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มอบให้สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการของสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยในประเทศไทย

พัฒนาการของสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยในประเทศไทยมีความเป็นมาอย่างยาวนาน และเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง ของแต่ละยุคสมัย แต่เดิมการเลี้ยงดูเด็กในสมัยโบราณ เป็นบทบาทหน้าที่ของ บิดา มารดา และบุคคลในครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (informal education) คือ ไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นแบบแผน ไม่มีโรงเรียน หลักสูตรและการบังคับให้เข้าเรียน เนื้อหาสาระที่ศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็นทางด้านพุทธิศึกษาและวิชาชีพเป็นหลัก เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม การจัดการศึกษาแบบนี้เป็นมาตั้งแต่ยุคสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงธนบุรี ส่วนในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การอบรมเลี้ยงดูเด็ก สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ (กมล รอดคล้าย, 2537) คือ สำหรับเจ้านายที่เป็นเชื้อพระวงศ์ทั้งชายและหญิง จะจัดการศึกษาในพระบรมมหาราชวัง โดยจ้างอาลักษณ์เป็นผู้สอน สำหรับสามัญชน ถ้าหากเป็นบุตร - ธิดา ของผู้มีฐานะดี ก็จะเรียนที่บ้าน โดยมีบิดา - มารดา เป็นผู้สอน แต่ถ้าบุตร - ธิดาของผู้มีฐานะยากจน บุตรชายจะถูกนำไปฝากไว้ที่วัดกับพระ ส่วนเด็กหญิงจะต้องช่วยบิดา - มารดาทำงาน ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาปฐมวัยในช่วงนี้ จะเรียนรู้หนังสือและการอ่านออกเขียนได้ แต่อย่างไรก็ตามยุคนี้ยังไม่มี การให้ความสำคัญแก่การศึกษาในระดับปฐมวัยมากนัก

การเปลี่ยนแปลงในการศึกษาของประเทศไทยรวมทั้งการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนนับตั้งแต่ชาวตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทล่าอาณานิคม ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งดิลลิก บุญเรืองรอด (2535) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะก่อน และระยะจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

1. **ระยะก่อนมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ** ระยะสำคัญที่เริ่มมีการพัฒนาการศึกษา คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงริเริ่มการศึกษาแนวใหม่ และได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจัดทำในรูปของโครงการศึกษา พ.ศ.2441 เป็นครั้งแรก โดยแบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคการศึกษาในกรุงเทพฯ และการศึกษาในส่วนภูมิภาค ต่อมาได้มีการปรับปรุงโครงการศึกษาหรือแผนการศึกษาแห่งชาติ เรื่อยมา จัดทำเป็นแผนการศึกษา พ.ศ.2445 แผนการศึกษา พ.ศ.2452 แผนการศึกษา พ.ศ.2456

แผนการศึกษา พ.ศ.2458 และโครงการศึกษา พ.ศ.2464 โครงการและแผนการศึกษานี้ได้จัดทำขึ้นในระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังนั้นโครงการและแผนการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ ที่มีฐานะเป็นกฎหมายการศึกษา

สำหรับการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ปรากฏขึ้นเป็นประการแรก คือ มีการจัดตั้ง “โรงเรียนเด็ก” ขึ้นในปี พ.ศ. 2433 ซึ่งนับได้ว่าเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กแห่งแรกในเมืองไทย โดยดำริของพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ ในรัชกาลที่ 5 โรงเรียนเด็กแห่งนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นผู้อำนวยการคนแรก และได้ทรงมีส่วนร่วมในการกำหนดการฝึกฝนเด็กเหล่านี้ด้วยพระองค์เอง

นอกเหนือจากการก่อตั้งโรงเรียนเด็กดังกล่าวแล้ว ในรัชสมัยนี้ยังมีการจัดการศึกษาปฐมวัยในรูปแบบ “โรงเรียน” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย นั่นคือ ใน พ.ศ. 2435 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนราชกุมาร และ พ.ศ. 2436 โรงเรียนราชกุมารีสำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ นับเป็นสถานศึกษาปฐมวัยแห่งแรก ที่เปิดดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดชั้นเรียน วิชาเรียน และเวลาเรียนที่ชัดเจนไว้ด้วย ต่อมาในปีพ.ศ.2441 ได้มีการจัดทำ “โครงการศึกษา” ขึ้นเป็นฉบับแรกและ “มูลศึกษา” เป็นการศึกษาเบื้องต้น โดยกำหนดรูปแบบของโรงเรียนมูลศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบของโรงเรียนบูรพาบท รูปแบบโรงเรียน ก ข นโม และรูปแบบโรงเรียนกินเดอคาเตน แม้ว่าโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 นี้จะมีได้มีการนำออกมาใช้ด้วยข้อขัดข้องบางประการ แต่ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า รัฐได้เริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับปฐมวัยแล้ว และภายหลังเมื่อมีการประกาศใช้โครงการศึกษา พ.ศ. 2445 ซึ่งปรับปรุงจากโครงการศึกษาฉบับแรกแล้ว การกำหนดการเรียนมูลศึกษาก็ยังชัดเจนขึ้นตามลำดับ และในโครงการศึกษาฉบับต่อมา ก็ยังมีการกล่าวถึงการเรียนระดับมูลศึกษาอยู่ด้วย ความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคนี้นี้ยังปรากฏในช่วงปลายรัชสมัยนี้ด้วย กล่าวคือ ได้มีการแพร่ขยายแนวคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามแบบตะวันตกของเฟรเดอริกและมอนเตสซอรี เข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และจากการนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นในรัชสมัยต่อมาอีกอย่างแพร่หลายโดยเริ่มในลักษณะโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนราษฎร์ที่เปิดดำเนินการแผนกอนุบาลขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2454 ได้แก่ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2466 ได้เปิดที่โรงเรียนราชินี และในปี พ.ศ. 2470 โรงเรียนมาร์เตเดอ ก็เปิดดำเนินการเป็นลำดับต่อมา หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนทั้งสามแห่ง คือ แนวหลักสูตรของเฟรเดอริกและมอนเตสซอรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2461 รัฐได้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2461 ทำให้การศึกษาปฐมวัยในรูปแบบอนุบาล เริ่มมีระบบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น โดยระบุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาระดับนี้ไว้ว่า

“.....มุ่งเลี้ยงดูเด็กก่อนๆ เป็นสำคัญและสอนให้เด็กรู้อ่าน รู้เรียน เรียนนับไปพลางในระหว่างเวลานั้นด้วย โรงเรียนเช่นนี้ครูอนุบาลในโรงเรียนไม่ต้องมีประสบการณ์ก็ได้” (ราชกิจจานุเบกษา, 2461) และภายหลังก็ได้มีดำริให้จัดส่งผู้หญิงไปฝึกหัดเป็นครูอนุบาล เพื่อเป็นแบบอย่างการฝึกหัดครูอนุบาลของประเทศขึ้นด้วย (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2462)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาและประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2475 ขึ้น และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2479 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 แผนการศึกษาดังกล่าวมีฐานะเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการศึกษาเท่านั้นไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายเหมือนก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการดำเนินการศึกษาปฐมวัยในรูปแบบอนุบาลอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการศึกษาตามหลักการและวิธีการของการอนุบาลศึกษาที่ถูกต้อง ดังปรากฏใน “ศึกษาพฤษ” คือ ต้นไม้แสดงแผนการศึกษา มีคำอธิบายการศึกษาระดับมูลศึกษา Kindergarten ไว้ตรงส่วนราก ของศึกษาพฤษ ภายหลังที่ได้มีการส่งบุคลากรไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาที่ต่างประเทศและนำแนวคิดที่ได้กลับมาดำเนินการและจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้นในปี พ.ศ. 2483 คือ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ ซึ่งยึดแนวการสอนตามแบบมอนเตสซอรีนับเป็นโรงเรียนอนุบาลของรัฐแห่งแรกที่มีการดำเนินการตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศได้กลายเป็นต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้เปิดโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้นในส่วนภูมิภาคและสามารถขยายไปสู่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศจนครบได้ในปี พ.ศ. 2511

2. ระยะมีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยได้เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2504-2509) และได้มีผลทำให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติฉบับที่ 1 ขึ้นด้วย จากนั้นได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติฉบับที่ 2, 3, 4, 5, 6, 7 จนถึงปัจจุบันอยู่ในช่วงระยะของแผนพัฒนาการศึกษาชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติได้ใช้ช่วงระยะเวลาเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้เน้นความสอดคล้องระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นส่วนรวม แผนพัฒนาการศึกษาได้จัดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในระยะหลังจากมีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุคมลายักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ (2539) ได้ศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการด้าน

การศึกษาปฐมวัยระหว่าง พ.ศ. 2489 - 2538 โดยจำแนกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ 3 ด้านคือ ด้านปรัชญา นโยบาย ด้านระบบ และการบริหารการศึกษาปฐมวัย ด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

1. พัฒนาการด้านปรัชญา และนโยบายการศึกษาปฐมวัย

1.1 แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)

แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 1 มุ่งจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาประเทศในด้านกำลังคน โดยเน้นการพัฒนาการศึกษาภาคบังคับ โดยขยายระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี แผนการศึกษาที่ใช้ในขณะนี้ คือแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2503 ในการจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนปกครองของประเทศ โดยเน้นถึงองค์ 4 ของการศึกษาคือ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษาและหัตถศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยได้มีการกล่าวถึงการอนุบาลศึกษาดังนี้

การอนุบาลศึกษา ได้แก่ การอบรมเบื้องต้น เพื่อให้กุลบุตร กุลธิดา พร้อมทั้งจะรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป และเป็นการศึกษาก่อนภาคบังคับ อาจจัดเป็นอนุบาลที่มี 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น หรือจัดชั้นเด็กเล็ก 1 ชั้น ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยกำหนดอายุระหว่าง 3-6 ปี ซึ่งต่างกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ที่กำหนดให้ การศึกษาชั้นอนุบาลเริ่มจากโรงเรียนเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 4-7 ปี ในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโครงการโดยใช้ชื่อว่า “โครงการขยายการศึกษาชั้นอนุบาล” มีวัตถุประสงค์และหลักการเพื่อจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นในจังหวัดที่ยังไม่มีโรงเรียนอนุบาล เป็นการตั้งต้นขยายการศึกษาก่อนเกณฑ์บังคับจังหวัดนั้น ๆ และเป็นแบบอย่างให้เอกชนจัดทำในรูปโรงเรียนราษฎร์ต่อไป

1.2 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514)

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 2 ได้มุ่งแก้ปัญหาการไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาของเยาวชนมาตรฐานการศึกษายังไม่ดีพอ จุดเน้นของแผนการศึกษาฉบับนี้อยู่ที่การเร่งรัดขยายการศึกษาภาคบังคับ และผลิตกำลังคนในระดับกลางและระดับสูง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยไม่ได้มีการกล่าวถึงเลย แต่ในปี พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยส่วนหนึ่งดังนี้

การศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนหรืออนุบาลศึกษา จะพยายามจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นตามกำลังความสามารถและความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น และสนับสนุนให้เอกชนจัด

การศึกษาระดับนี้ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อปลูกฝังให้เด็ก มีนิสัยอันดีงามและพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการรายงานการศึกษาประจำปีการศึกษา 2514 หน้า 3-5)

1.3 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 3 ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายโดยอาศัยแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 โดยสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม และส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ

นโยบายและเป้าหมายของการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษายังคงยึดนโยบายเดิมคือ ขยายโดยอาศัยแนวโน้มในอดีตเป็นหลัก และมีเป้าหมายจำนวนนักเรียนตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ในปลายปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผน คือ มีนักเรียนอนุบาลจำนวน 142,000 คน

1.4 แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)

การพัฒนาแผนการศึกษาในช่วงนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับและประเภทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของประเทศและสนองความต้องการขั้นพื้นฐานโดยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้พัฒนาขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง คือ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับในรูปแบบต่าง ๆ ตามความจำเป็นของท้องถิ่น สำหรับการศึกษานูบาลนั้น รัฐจะไม่เข้าดำเนินการเองแต่จะกำหนดระเบียบในการจัดการศึกษานูบาลให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษายิ่งขึ้น

แผนการศึกษาชาตินี้ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับปฐมวัยมากเพราะตระหนักดีว่าประสิทธิภาพการเรียนรู้ของเด็กในระดับประถมศึกษานั้นมีความแตกต่างกันมาก ในระหว่างเด็กในชนบทและเด็กที่มีฐานะยากจนกับเด็กที่อยู่ในตัวเมือง และเด็กที่มีฐานะดี ทั้งนี้ หากไม่นับคุณภาพของครูและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่โรงเรียนในตัวเมืองได้เปรียบโรงเรียนในชนบทแล้วเด็กในตัวเมือง และเด็กที่มีฐานะดียังได้เปรียบในกรณีที่มีโอกาสได้เข้าเรียนน้อย เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนั้นเด็กที่มีฐานะดียังได้รับการเลี้ยงดูดีกว่าเด็กที่มีฐานะยากจน ทำให้ร่างกายและสมองได้รับการพัฒนาดีกว่า ผลการเรียนรู้ในระดับประถมจึงดีกว่า และเพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนราษฎรที่เปิดสอนระดับอนุบาลศึกษาพุทธศักราช 2520 และระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล

1.5 แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)

นโยบายหลักที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในแผนการศึกษาฉบับนี้ กำหนดให้เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 และเหมาะสมกับสภาพความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงส่งเสริมปริมาณและคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น นโยบาย 3 ประการ ได้แก่

1. เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน โดยมุ่งกระจายไปยังชนบท ท้องถิ่นห่างไกลและแหล่งเสื่อมโทรมก่อนสำหรับชั้นเด็กเล็กให้เน้นการจัดในท้องถิ่นที่นักเรียนพูดภาษาถิ่น (หมายถึง ภาษาเขมร ส่วย เขมร ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ฯลฯ) ที่มีปัญหาต่อการเรียนให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน ส่วนการอนุบาลศึกษา รัฐจะทำเป็นตัวอย่างและการวิจัยเท่านั้น
2. ปรับปรุงคุณภาพการจัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพอนามัย โภชนาการ สติปัญญา บุคลิกภาพและจริยธรรม เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการประถมศึกษาและสังคม
3. วิจัยและพัฒนารูปแบบ กำหนดมาตรฐานการพัฒนาเด็กวัยก่อนประถมศึกษาและอบรม ผู้ดูแลเด็กให้สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เป้าหมายการพัฒนาการศึกษาในระดับนี้ คือ มุ่งให้เอกชนรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ให้มากขึ้น ส่วนรัฐบาลจะจัดเพียงเป็นตัวอย่างและจะขยายทางด้านปริมาณเฉพาะในท้องที่ห่างไกลในชนบทเท่านั้น เป้าหมายจำนวนนักเรียนระดับนี้ในระยะ 5 ปี ของแผนฯ จะเพิ่มขึ้นประมาณ 181,000 คน คือ เพิ่มจาก 559,000 คน ในปี 2525 เป็น 740,000 คน ในปี 2529 คิดเป็นร้อยละ 35 ของประชากรในกลุ่มอายุ 4-5 ปี

1.6 แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

เป้าหมายการพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยกำหนดให้การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การศึกษาอนุบาล และการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนระดับประถมศึกษา ได้กำหนดเป้าหมายที่จะรับนักเรียนในระดับนี้ร้อยละ 37 ของประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี ในปลายแผนฯ โดยที่รัฐจะขยายการรับนักเรียนอนุบาลเฉพาะในเขตชนบท ส่วนในเขตเมืองนั้นจะให้เอกชนรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ให้มาก จำนวนนักเรียนที่จะรับในระดับนี้เป็น 1,132,430 คนในปี 2530 และเพิ่มขึ้นเป็น 1,399,840 คนในปี 2534 หรือเพิ่มขึ้น 267,410 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6 สัดส่วนการรับนักเรียนในระดับนี้

ระหว่างภาครัฐและเอกชนในตอนต้นแผนฯ เท่ากับ 74.9 ต่อ 25.1 และในปลายแผนเป็น 78.3 ต่อ 21.7 การที่สัดส่วนของภาครัฐสูงขึ้นนี้ เป็นเพราะการเร่งขยายอนุบาลในเขตชนบทของรัฐ

ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงได้กำหนดแผนงานหลัก เพื่อพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1) แผนงานหลักการจัดบริการทางการศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนดังนี้

ก. เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับบริการเตรียมความพร้อมมากขึ้น (ร้อยละ 37 ของประชากรวัยเรียนกลุ่ม 3-5 ปี ในปลายแผนฯ)

ข. เร่งขยายบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้แก่เด็กเยาวชน และประชาชนนอก ระบบโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น และให้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้โดยให้การขยายบริการการศึกษาเป็นไปอย่างเสมอภาค

แผนงานหลักนี้ ประกอบด้วย โครงการต่อเนื่อง และโครงการใหม่ โดยการจัดบริการแก่เด็กก่อนวัยเรียน เป็นส่วนหนึ่งของโครงการใหม่ ซึ่งกรุงเทพมหานครจะเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา โดยใช้ชื่อว่า “โครงการจัดการศึกษาก่อนการศึกษามัธยมศึกษา”

- 2) แผนงานหลักคุณภาพการศึกษา
- 3) แผนงานหลักการบริหารและจัดการ
- 4) แผนงานหลัก ส่งเสริมและสนับสนุน

1.7 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 มีวัตถุประสงค์นโยบายและมาตรการ ระดับก่อนประถมศึกษา คือ เพื่อจัดและส่งเสริมให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้รับการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และให้มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง มีสาระโดยสรุปดังนี้

นโยบาย

1. จัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กตามสภาวะความต้องการพื้นฐานตามวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิ และการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

3. ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชนสถาบันสังคมอื่น ๆ และสื่อมวลชน ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

ปัจจุบันพัฒนาการของการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระยะของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- 2544) ที่มุ่งเน้นกระบวนการเตรียมและนำคนไทยและสังคมไทยให้ก้าวสู่ยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้ทันโลก โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยให้เป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินชีวิต ปรับปรุงคุณภาพชีวิต และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องรวมทั้งประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่

การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย กำหนดไว้ในแผนงานหลักที่ 1 การยกระดับการศึกษา พื้นฐานเพื่อปวงชน มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุม ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีครอบครัว เด็กแรกเกิดที่ควรได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง อันเป็นการศึกษาของเด็กตั้งแต่ปฐมวัยเรื่อยมาจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างกว้างขวางโดยเท่าเทียมกัน
2. เพื่อเร่งรัดให้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะต่าง ๆ เช่น เด็กด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ แรงงานที่มีการศึกษาต่ำในสถานประกอบการ และในภาคเกษตรกรรม ได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่าง กว้างขวาง
3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่าย อันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งและเป็นรากฐาน กระบวนการประชาธิปไตย

เป้าหมาย

เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปีก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนปี พ.ศ. 2544 และขยายปริมาณการเข้าถึงบริการการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) จาก ร้อยละ 65 เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2544

แนวทาง/มาตรการ ในการขยายบริการการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย

1. จัดกิจกรรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การวางแผนครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูลูกที่ถูกต้องเหมาะสมแก่คู่สมรส พ่อแม่และสมาชิกของครอบครัว ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยให้หน่วยงานทางการศึกษาประสานและร่วมมือกับสื่อมวลชนอย่างจริงจังและ ต่อเนื่องอีกทั้งจัดกิจกรรมรณรงค์ทางสังคมเพื่อให้เกิดความตระหนักว่า การลงทุนพัฒนาเด็กในช่วงวัยนี้ เป็นการลงทุนขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่จะเอื้อให้การพัฒนาในช่วงวัยต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
2. รัฐและองค์กรทางสังคมสนับสนุนให้เด็กได้รับอาหารหลัก อาหารเสริมและนมอย่างเพียงพอและมีคุณภาพโดยมีมาตรการเสริมเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ และเด็กที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ส่งเสริม สนับสนุนการเตรียมความพร้อมอย่างมีมาตรฐานแก่เด็กปฐมวัย ในรูปแบบที่หลากหลายโดยดำเนินการเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน และครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการแบบให้เปล่า

การพัฒนาการศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมา ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปริมาณ ภายใต้บริบทหรือสภาวะแวดล้อมในขณะนั้น ซึ่งขณะเดียวกันก็มีปัญหาที่สั่งสมอยู่ เพราะมีปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ท้าทายสังคมไทย การศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการที่เตรียมและนำคนไทยและสังคมไทยให้ก้าวสู่ยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้ทันโลก การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ และแผนการศึกษาชาติ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแผนหลักในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประเทศและการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้เกิดการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย โดยหน่วยงานต่าง ๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. **หน่วยงานที่ให้การศึกษา** มุ่งเน้นพัฒนาการทางวิชาการ เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา หน่วยงานประเภทนี้คือโรงเรียนอนุบาลที่จัดโดยรัฐบาลและเอกชน โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด กรมการศาสนา โครงการจัดชั้นเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ บังคับเรียนในโครงการฝึกหัดครู-ชนบท กรมการฝึกหัดครู ชั้นเด็กเล็กในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและกรุงเทพมหานคร

2. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและจิตใจ และแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูบุตรของครอบครัว หน่วยงานประเภทนี้ คือ โครงการพัฒนาเด็กเล็ก ของกรมการพัฒนาชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์โภชนาการเด็กของกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กของเอกชน ภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์ และศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาคมและมูลนิธิ

2. ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาปฐมวัย

ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาเป็นการผสมผสานระหว่างระบบการศึกษาแบบท่องจำตามแบบการศึกษาตะวันตกแบบโบราณกับการศึกษาเพื่ออาชีพตามแบบตะวันตก ทำให้การบริหารการศึกษาเกิดความไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารการศึกษาในระดับปฐมวัยที่มีส่วนในการจัดบริการน้อยกว่าการจัดการศึกษาในระดับอื่น ๆ วิวัฒนาการของระบบการศึกษา และการบริหารการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สรุปได้เป็นระยะต่างๆ ดังนี้

2.1 ระยะก่อนมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.1.1 ระบบการศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ระดับ คือ การศึกษาชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาชั้นสูง และอุดมศึกษา การศึกษาปฐมวัย หรือการศึกษาชั้นอนุบาลจัดเป็นการศึกษาระดับแรกก่อนการศึกษาภาคบังคับ โดยมีหลักการจัดเพื่ออบรมนิสัยและฝึกประสาทไว้ให้พร้อมที่จะรับการศึกษาชั้นประถมศึกษาต่อไป การจัดการศึกษาปฐมวัยตามแผนการศึกษานี้ แบ่งการจัดการศึกษา ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 4 ขวบ เป็นการศึกษาของเด็กเล็ก ซึ่งรัฐพยายามที่จะจัดตั้งโรงเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่ และฝึกจิตใจเด็กให้ถูกต้อง
- 2) สำหรับเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นการศึกษาชั้นอนุบาล เริ่มจากโรงเรียนเด็กเล็ก หรือเด็กที่มีอายุระหว่าง 4-7 ขวบ

แผนการศึกษานี้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาตามวัยของผู้เรียน โดยมีการกำหนดอายุผู้เรียน แต่ไม่ได้กำหนดจำนวนปีที่เรียน มีการเปลี่ยนการเรียกชื่อการศึกษาในระดับปฐมวัยจากคำว่ามูลศึกษา มาใช้คำว่าการศึกษาชั้นอนุบาล และมุ่งฝึกอบรมนิสัย

และฝึกประสาทไว้ให้พร้อมที่จะรับการศึกษาระดับประถมศึกษา ตลอดจนแบ่งเบาภาระพ่อแม่มากกว่าการจะมุ่งให้เรียนหนังสือ

2.1.2 ระบบการบริหาร

ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 รัฐมีนโยบายในการจัดบริหารการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยดังนี้

- 1) รัฐพึงถือว่าการศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับแรกในกิจการของรัฐ
- 2) รัฐพึงส่งเสริมบำรุงการศึกษา คือการจัดระบบการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะและสถานศึกษาทั้งปวงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ
- 3) การจัดให้มีสถานศึกษาใช้การแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และยอมให้เอกชนจัดบ้าง ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

แผนการศึกษาชาตินี้ ไม่ได้กล่าวถึงระบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยแยกออกมาเด่นชัด การบริหารใช้ระบบเดียวกับการจัดการศึกษาในระดับอื่น ๆ ที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาคือ มีทั้งในส่วนที่รัฐจัดดำเนินงานและเอกชนจัดดำเนินงาน

2.2 ระยะมีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.2.1 ระบบการศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จัดการศึกษาแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ อนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา การศึกษาปฐมวัยหรือการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ได้แก่การอบรมเบื้องต้นเพื่อให้กุลบุตรกุลธิดาพร้อมที่จะรับการศึกษาระดับประถมศึกษา การอนุบาลศึกษาก่อนการศึกษาบังคับ อาจจัดโรงเรียนอนุบาลที่มี 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น หรือจัดชั้นเด็กเล็ก เช่นในโรงเรียนประถมศึกษา การกำหนดชั้นในระดับอนุบาลศึกษาในแผนภูมิแสดงระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติจึงไม่ได้กำหนดแน่นอนตายตัว เพียงแต่กำหนดว่าเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ขวบ ดังนั้นรูปแบบการจัดหลักสูตรและชั้นเรียนจึงสามารถจัดได้ตั้งแต่ 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปี ได้ตามความเหมาะสม

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา การจัดการศึกษาทุกระดับมุ่งให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการกิจของส่วนรวมตามแนววิถีทางของระบบ

การปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม รู้จักให้สิทธิและหน้าที่ภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาในระดับแรกของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ โดยเรียกการจัดการศึกษาปฐมวัยว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านมีการศึกษาดีพอที่จะเข้ารับการศึกษาคือต่อไป และการจัดระบบสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาอาจจัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยอาจจัดเป็นสถานรับเลี้ยงดูเด็ก หรือศูนย์เด็กปฐมวัย และในบางกรณีอาจจัดเป็นชั้นเด็กเล็กก็ได้ ดังนั้น การกำหนดอายุและชั้นเรียนจึงแล้วแต่ความเหมาะสมตามรูปแบบการจัดของแต่ละหน่วยงาน นอกจากนี้ยังมีการจัดการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เนื่องจากประสิทธิภาพในการเรียนของเด็กประถมศึกษามีความแตกต่างกันมากระหว่างเด็กในเมืองและเด็กชนบท

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาไว้ 4 ข้อใหญ่ โดยข้อ 1-3 ได้กล่าวถึงการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) ระบบการศึกษาตามแผนฯ นี้จะเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัย กล่าวคือการศึกษาในช่วงปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอบรมดูแลพัฒนาความพร้อมของเด็ก เพื่อการเรียนรู้ในขั้นต่อไป
- 2) ระบบการศึกษาจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาที่จัดตามแนวระบบโรงเรียนและการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิต
- 3) การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพและสังคม เพื่อรับการศึกษาระดับต่อไป ด้วยการปรับปรุงและขยายการจัดการศึกษาในระดับนี้ให้มีการจัดการศึกษาอย่างมีมาตรฐานและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ระบบการศึกษาปฐมวัยในช่วงนี้ได้พัฒนาเพิ่มมากขึ้นจากระยะที่ผ่านมาคือ มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการอบรมดูแลเด็ก และพัฒนาความพร้อมของเด็ก มีนโยบายและมาตรการในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากขึ้น

2.2.2 ระบบการบริหาร

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้กล่าวถึงแนวนโยบายในการจัดบริหารงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยมีดังนี้

- 1) การส่งเสริมและบำรุงการศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของรัฐ
- 2) การจัดระบบการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ
- 3) การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีการแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะให้คณะหรือเอกชนจัดในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง
- 4) รัฐพึงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์และอุดหนุนตามระเบียบที่วางไว้
- 5) รัฐพึงสนับสนุนการวิจัยในทางศิลปวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ
- 6) สถานศึกษาทั้งปวง พึงให้ผู้สอนที่มีวุฒิ หรือความชำนาญที่เหมาะสม แก่ประเภท และระดับของการศึกษา
- 7) รัฐมีอำนาจหน้าที่ควบคุม แนะนำ และตรวจสอบการศึกษาในสถานศึกษาตามระเบียบที่กำหนดไว้

ระบบการบริหารงานตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ.2503 นี้ ส่วนใหญ่ก็ยังคงคล้ายคลึงกับแผนการศึกษาที่ผ่านมา คือ มีส่วนใหญ่ที่รัฐจัดดำเนินงานเองและส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัด โดยรัฐพยายามส่งเสริม อุดหนุน ควบคุม แนะนำ และตรวจสอบการศึกษาในสถานศึกษาตามระเบียบที่กำหนดไว้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มีการจัดระบบบริหารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

- 1) ให้ส่วนราชการและหน่วยงานทั้งของรัฐ ท้องถิ่น เอกชน และของต่างประเทศ ตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายแผนงาน ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และให้กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ตรวจตราและใช้มาตรการอันสมควรให้ส่วนราชการและหน่วยงานดังกล่าวปฏิบัติตามนี้แห่งข้อกำหนดนี้

- 2) สนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครองและตัวแทนประชาชนทั่วไป เข้าร่วมบริหารการศึกษา โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในองค์คณะบุคคลเพื่อดูแลควบคุมนโยบายการบริหารการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติและความต้องการอันจำเป็นของท้องถิ่น
- 3) ให้จัดระบบการบริหารงานบุคคลฝ่ายการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบบริหารงานบุคคลของทางราชการ และสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพแก่บุคลากรทางการศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่น และให้มีสถาบันวิชาชีพทางการศึกษาเพื่อควบคุม ส่งเสริมมาตรฐานและจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพ อีกทั้งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
- 4) ส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการพัฒนาทางวิชาการภายในกรอบแห่งกฎหมาย

ระบบการบริหารงานตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2520 การบริหารงานจะให้ความสำคัญกับท้องถิ่น เอกชน และผู้ปกครอง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดและการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งในเชิง การพัฒนาคุณภาพการให้สวัสดิการ และการพิทักษ์สิทธิ์ตามกฎหมาย พร้อมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษาเอกชนมีความคล่องตัวในการบริหารและพัฒนางานวิชาการเพิ่มมากขึ้น

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กล่าวถึงระบบการบริหารและการจัดการไว้เป็นกลาง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยดังนี้

- 1) ให้หน่วยงานบริหารส่วนกลางทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการวางแผน การศึกษาระดับชาติ การส่งเสริม มาตรฐานการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ การคุ้มครองผู้รับบริการศึกษาและการใช้ข้อสนเทศทางการศึกษาแก่สาธารณชน
- 2) ให้มีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัดและสถานศึกษาในเรื่องของการบริหารการวางแผน และการจัดการศึกษาระดับจังหวัดรวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงินและงบประมาณ
- 3) ให้มีคณะกรรมการจากส่วนกลางไปยังจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัด โดยคำนึงถึงเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น

- 4) พัฒนาระบบการวางแผน การติดตามและประเมินผลเพื่อปรับและประสานการบริหารและการจัดการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ในการประเมินผลควรชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้งนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลในการปรับปรุงการจัดการศึกษา
- 5) ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานความรู้ของบุคคล เพื่อการศึกษาอบรมหรือการทำงานโดยไม่ใช้ระบบชั้นเรียนเป็นเงื่อนไข
- 6) ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการประสานการใช้ทรัพยากรและการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนตลอดจนการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัด ท้องถิ่นและสถานศึกษา
- 7) สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีฐานเป็นนิติบุคคล มีระบบและโครงสร้างการบริหารการจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระโดยอยู่ในกับของรัฐ ให้มีเสรีภาพทางวิชาการทั้งภาครัฐเอกชนและชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างเป็นธรรม

การบริหารการศึกษาในระยะนี้ จะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัดและสถานศึกษาในเรื่องการบริหารในทุก ๆ ด้าน มีการพัฒนาระบบการวางแผน การติดตามและการประเมินผลพร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการประสานการใช้ทรัพยากรและการปฏิบัติงานของหน่วยงานในทุกระดับ และในส่วนของการศึกษาปฐมวัย มีการเร่งขยายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มด้อยโอกาสเพิ่มมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพครู และได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการดำเนินงาน จึงอาจสรุปได้ว่าการบริหารงานการศึกษาปฐมวัยในช่วงนี้ มีการวางแผนและจัดระบบงานได้อย่างมีระบบเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

การบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยของไทยที่ผ่านมา จะเห็นว่ารัฐผูกขาดการจัดการศึกษาเสียเองเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดเป็นนโยบายที่จะส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ในปัจจุบันบทบาทของรัฐได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งให้ส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ด้วยการระดมทรัพยากรและสรรพกำลังทั้งมวลในสังคม เพื่อจัดการศึกษาให้กว้างขวางและทั่วถึงทุกหมู่เหล่า ทำให้บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วก็ตาม แต่ระบบบริหารจัดการศึกษาที่รวมศูนย์

อำนาจยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและ ขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการไม่เอื้อให้การบริหารการตัดสินใจเป็นไปได้โดยฉับไว

เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา

1. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียน
2. ทบวงมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย โดยจัดเป็นหน่วยการศึกษาวิจัย ในลักษณะของสถานเลี้ยงดู และการจัดในโรงเรียนสาธิต
3. กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสในชนบท และท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูเด็กให้แก่ครอบครัว
4. กระทรวงสาธารณสุข จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสุขภาพและอนามัยรวมทั้งการจัดการเลี้ยงดูเด็กในโรงพยาบาลและหน่วยงานในสังคม
5. กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตเมืองหลวง โดยจัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน (Day Care Center) พร้อมกับช่วยพัฒนาเด็กและฝึกความพร้อมก่อนเข้าเรียน
6. หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ปัจจุบันประเทศไทยมีองค์การภาคเอกชนที่จดทะเบียน เพื่อรับรองตามกฎหมาย จำนวน 375 องค์การ (2537) โดยกระจายอยู่ทุกภาคของประเทศ ซึ่งองค์การที่จัดตั้งขึ้นนี้ มีจำนวนไม่มากนัก ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กปฐมวัย ที่เป็นเด็กในท้องถิ่นทุรกันดาร มีคุณภาพชีวิตต่ำ และเป็นเด็กที่ถูกเอาเปรียบทางสังคม เช่น มูลนิธิเด็ก มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ฯลฯ
7. องค์การภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กระหว่างประเทศ เป็นองค์การมุ่งการพัฒนาเด็กในลักษณะของการสนับสนุนเงินทุน การฝึกอบรม และอื่นๆ ตามความเหมาะสมและจำเป็นของแต่ละหน่วยงาน เช่น องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร, Redd Bana, และ World Vision Thailand

3. หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

3.1 ระยะก่อนมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พัฒนาการของหลักสูตร แบบเรียนคู่มือและการจัดการเรียนการสอนได้มีความก้าวหน้าตามทิศทางการพัฒนาประเทศดังนี้ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ, 2539)

3.1.1 แนวการเตรียมการจัดอนุบาลศึกษา พ.ศ. 2485 เป็นแนวพิจารณาการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2485 กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี คือ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 สำหรับเด็กอนุบาลในวัย 3.5-6 ปี วิชาที่เรียนได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมการเล่นฝึกเชาวน์ ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียนและการฝีมือ ขบร้อง สุขศึกษา การเล่นและการทำงาน ให้เด็กได้รับประสบการณ์โดยวิธีการเล่นไม่เน้นการเรียนหนังสือ และให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการสอนทุกวิชา ครูหัดให้เด็กสังเกต ให้คิด มีการสนทนากัน เล่นนิทานประกอบ ต้องใช้วิธีสอนที่ดึงดูดความสนใจ ชวนให้เกิดความสนุกสนาน เรียนโดยไม่รู้สึกตัว วิชาที่สอนต้องให้หนักไปทางการเล่น การประเมินผลเด็กและการพิจารณาให้เด็กเลื่อนชั้น ได้เปลี่ยนไปใช้วิธีสังเกตไม่มีการสอบไล่

3.1.2 หนังสือชุดคู่มือครูโรงเรียนประถมศึกษาการสอนชั้นเด็กเล็ก ของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2494 กรมสามัญศึกษาได้นำคำบรรยายของหมวดวิชาและวิธีสอนเลขคณิต ของ ดร.กมล เกาพิจิตร มาจัดพิมพ์เป็นเล่มเพื่อใช้สอนชั้นเด็กเล็ก หรืออนุบาล 2 ใช้หลักการสอน 2 วิธีคือ ระเบียบวิธีสอนแบบ play Way และวิธีสอนแบบ project มีตารางสอนหรือตารางกิจกรรมประจำวันเป็นตัวอย่างด้วย

3.2 ระยะมีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.2.1 หลักสูตร พ.ศ.2503 ได้มีการจัดทำคู่มือการจัดอนุบาลศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นได้มีการประชุมครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลทั่วราชอาณาจักรขึ้นในการประชุมครั้งนั้นทำให้เกิดแนวการบริการโรงเรียนและแนวการสอนขึ้นมา

กิจกรรมการเรียนการสอนแยกเป็นรายวิชา ทั้งสิ้น 7 รายวิชา ได้แก่ ภาษาไทย เลขคณิต พละนันทย ธรรมชาติศึกษา สังคมศึกษา ขบร้องและดนตรี แบ่งชั้นเรียนออกเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 และอนุบาลปีที่ 2

การวัดประเมินผลเป็นการทดสอบโดยการทดสอบปากเปล่า ทดสอบด้วยภาพ ตรวจสอบผลงานที่ปฏิบัติ และการทดสอบแบบปรนัยต่าง ๆ เนื่องจากหลักสูตร 2503 เน้นด้านการเรียน เขียน อ่านมาก ดังนั้น วิธีการวัดผลจึงมีลักษณะที่เน้นการวัดความรู้ความสามารถ และเนื่องจากแนวระเบียบการเรียนการสอนและการวัดผล ตลอดจนการปฏิบัติหลายอย่างมีความแตก

ต่างกันอยู่ และเนื้อหาสาระบางอย่างก็ไม่ทันสมัย จึงมีการดำเนินการแก้ไขหลักสูตรอนุบาลขึ้นในปี 2518

3.2.2 หลักสูตร พ.ศ. 2518 ได้ปรับปรุงมาจากหลักสูตร 2503 จึงยังมีลักษณะเค้าเดิมของหลักสูตร 2503 อยู่มากแต่ส่วนที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ วิธีการวัดผล นอกจากนั้น ยังได้มีการจัดทำหนังสือชุด “คู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล” เพื่อเป็นคู่มือให้ครูที่สอนในชั้นอนุบาลได้ใช้เป็นแนวทางในดำเนินงาน ควบคู่ไปกับ “แนวการจัดประสบการณ์และแนวการวัดผลระดับอนุบาล” ด้วย

การจัดการเรียนการสอน จัดเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นรายวิชาเช่นเดียวกับหลักสูตร 2503 เพียงแต่เปลี่ยนมาใช้คำว่า “ประสบการณ์และกิจกรรม” นำหน้าแต่ละวิชา

การวัดและประเมินผล ใช้วิธีการเดียวกับหลักสูตร พ.ศ.2503 แนวการวัดผลของหลักสูตร 2518 นี้ เป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและสนองความมุ่งหมายที่วางไว้ ไม่ใช่วัดเพื่อตัดสินได้-ตก เป็นการวัดพัฒนาการด้านต่างๆ คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และวัดความพร้อมที่จะเรียนในวิชาทักษะต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

- 1) วิธีสังเกต
- 2) วิธีสนทนา
- 3) การตรวจผลงาน
- 4) การใช้ข้อสอบปากเปล่า
- 5) การใช้ข้อทดสอบ

การเลือกใช้วิธีวัดผลแบบใด วิชาใด เมื่อใด ขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา เวลา วัยของเด็กและความมุ่งหมายของการวัดแต่ละคราว โดยใช้วิธีการสังเกต สนทนา และตรวจผลงานให้มาก ใช้ข้อทดสอบให้น้อยที่สุดหรือในบางวิชาเท่านั้น เนื่องจากหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ทั้งในระดับชั้นอนุบาล และเด็กเล็ก เน้นเรื่องการเตรียมความพร้อม และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้น การวัดผลจึงมุ่งเน้นในจุดมุ่งหมายเหล่านี้ไม่ใช่การวัดเพื่อตัดสินได้หรือตก โดยใช้วิธีการวัดผลหลายๆ วิธีร่วมกัน

3.2.3 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ได้กำหนดให้การศึกษาปฐมวัย เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของชาติ ใช้ชื่อว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน ในปี 2521 ได้มีการปรับหลักสูตรเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน ซึ่งส่งผลให้มีการปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ ฉบับปี 2518 ให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 คือ “แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 พุทธศักราช 2522” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาอบรมให้เป็นแนวเดียวกัน เนื่องจากในขณะนี้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานด้านนี้อยู่หลายฝ่ายและหลายหน่วยงาน แนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตร ฉบับนี้ได้นำไปใช้เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และได้มีการปรับปรุงอีกในระลอกต่อมา

การจัดการเรียนการสอนได้เริ่มมีการเสริมเรื่องของความพร้อมให้กับเด็กด้วย อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2 และรูปแบบชั้นเด็กเล็กนั้น จัดประสบการณ์การเรียนการสอนเป็นมวลประสบการณ์ 3 กลุ่ม คือ เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์และเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย ส่วนในแนวการจัดประสบการณ์ฉบับปรับปรุงได้เปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนแบบบูรณาการแทน

การวัดและประเมินผลตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 พุทธศักราช 2522 นั้นใช้วิธีการสังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน การใช้ข้อสอบปากเปล่า และการใช้ข้อทดสอบ ในการพิจารณาเลือกในการวัดผลแต่ละครั้ง และควรจะเน้นวิธีการสังเกต และตรวจผลงานเป็นหลัก

3.2.4 แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา ฉบับปรับปรุง จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงมาตั้งแต่ปี 2534 และสามารถพิมพ์ออกใช้ได้อย่างสมบูรณ์ในปี 2537 พร้อมกันนั้นก็ได้มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์และคู่มือประกอบแผนการจัดประสบการณ์ควบคู่ไปด้วยในส่วนของแผนการจัดประสบการณ์หรือแผนการสอนนั้น มีทั้งหมด 4 เล่ม คือ แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เล่ม 1 และเล่ม 2 แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เล่ม 1 และเล่ม 2

การจัดการเรียนการสอน ตามแนวการจัดประสบการณ์อนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รูปแบบของกิจกรรมได้บูรณาการตามหน่วยการสอนที่วางเอาไว้ ให้เด็กได้ทำกิจกรรม กิจกรรมต่างๆ อย่างที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กของข่ายของกิจกรรมประกอบด้วย

- 1) การรับเด็ก ตรวจสอบสุขภาพ บันทึกคำพูด พาเด็กไปห้องน้ำ
- 2) การสนทนาข่าวและเหตุการณ์
- 3) การเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 4) กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)
- 5) การเล่นตามมุม
- 6) กิจกรรมในวงกลม

- 7) การเล่นกลางแจ้ง
- 8) การรับประทานอาหาร
- 9) การนอนพักผ่อน
- 10) เกมการศึกษา

การวัดและประเมินผล ใช้การสังเกตการสนทนา การสัมภาษณ์หรือทดสอบปากเปล่า การเก็บรวบรวมผลงาน และการใช้แบบทดสอบที่เป็นรูปภาพ โดยมีแบบประเมินพัฒนาการขั้นเด็กเล็กใช้ประกอบการวัดและประเมินผลด้วย

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ทุกประเภททั้งเด็กปกติเด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ ทั้งในเมืองและชนบท มีการจัดกันหลายรูปแบบตามขอบข่ายงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และตามความพร้อมที่มีอยู่ กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการจึงได้ยกร่างหลักสูตรก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง โดยดำเนินการยกร่างทดสอบใช้และปรับปรุง ประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เพื่อนำไปใช้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งกลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0-1 ปี กลุ่มอายุ 1-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี ดังต่อไปนี้

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาอายุ แรกเกิด - 1 ปี

หลักการ

เด็กแรกเกิด - 1 ปี มีความต้องการมีลักษณะที่ต้องให้การอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเป็นพิเศษ เพื่อปกป้องระดับประครองให้อยู่รอดปลอดภัย มีพัฒนาการสมวัยทุกด้านตามหลักการดังนี้

1. เด็กต้องการความอบอุ่น ความรัก ความปลอดภัย และความมั่นคง
2. พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงเร็ว และจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทุกด้าน
3. เด็กต้องพึ่งพาผู้ใหญ่เมื่อเกิดความต้องการขั้นพื้นฐาน และต้องการผู้ฝึกหัดเพื่อมีวิถีชีวิตที่เหมาะสม
4. เด็กวัยนี้ไม่สามารถเผชิญกับความไม่สบายกายและใจ รวมทั้งความเครียดได้
5. การเลี้ยงดูและการเรียนรู้ควรให้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กแรกเกิดถึง 1 ปี เกิดพัฒนาที่พึงประสงค์และคุณลักษณะตามวัยดังต่อไปนี้

1. มีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย ตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีความสามารถในการใช้วัยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน
3. มีความสุข ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์มั่นคง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้
4. มีความเข้าใจและสามารถใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้เหมาะสมตามวัย

แนวการจัดกิจกรรม

1. กิจกรรมควรจัดพร้อม ๆ กันไปในเวลาเดียวกับการเลี้ยงดูประจำ
2. กิจกรรมที่จัดต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ สื่อของเล่นที่จำเป็นของเด็กวัยนี้ ได้แก่ สื่อบุคคล พ่อ แม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ฯลฯ
3. การพักผ่อนต้องมีเวลาให้เด็กได้พักผ่อนเพื่อลดความตื่นเต้น ความเครียดที่อาจเกิดขึ้น
4. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กทั้งต้องจัดให้เหมาะสมกับความสามารถ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการของเด็กแต่ละด้าน

การประเมินพัฒนาการ

วิธีการหลัก คือ การสังเกตพฤติกรรมเด็ก โดยนำผลจากการสังเกตเด็กขณะปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมาพิจารณาว่าเด็กได้บรรลุคุณลักษณะตามวัยหรือไม่ และนำผลมาปรับปรุงกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในทุก ๆ ด้านให้เต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาอายุ 1-3 ปี

หลักการ

เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ โดยจัดในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ เต็มตามศักยภาพ โดยประสานความร่วมมือกับ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการที่พึงประสงค์ และมีคุณลักษณะตามวัยดังต่อไปนี้

1. มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์เจริญเติบโตตามวัยมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุขและมีความรู้สึที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น
3. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
4. เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามวัย
6. มีความสนใจต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

แนวการจัดกิจกรรม

1. ครูหรือผู้ดูแลเด็กจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของกิจวัตรประจำวันว่าเป็นเสมือนประสบการณ์ ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะ
2. สนับสนุนให้เด็กได้เล่นและเป็นแบบอย่างในการเล่นจินตนาการกับของเล่นต่าง ๆ
3. อ่านหนังสือให้เด็กฟังบ่อย ๆ อาจให้เด็กนั่งตักหรืออ่านให้ฟังในกลุ่มย่อย 2-3 คน ควรร้องเพลง เล่นกับนิ้วมือ แสดงบทบาทสมมุติตามเนื้อเรื่องในนิทานกับเด็ก
4. ให้เด็กได้เล่นกับวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะ เช่น สีเทียนขนาดใหญ่ สีน้ำกับกระดาษแผ่นใหญ่ ปั้นแป้งหรือทอดลงสิ่งง่าย ๆ เช่น พิมพ์ภาพ เป็นต้น
5. ให้โอกาสเด็กอายุ 2 ปี เล่นกลางแจ้ง เล่นน้ำ เล่นทรายเป็นประจำทุกวัน
6. เด็กอายุ 1-3 ปี เรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ดังนั้นเป็นหน้าที่ของครู ผู้ดูแลเด็ก ที่จะต้องให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5

การประเมินพัฒนาการ

ใช้การสังเกตพฤติกรรมรวมทั้งการสัมภาษณ์เด็กและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง แล้วจดบันทึกเพื่อรับรู้เกี่ยวกับปัญหาและความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก การจดบันทึกข้อมูลควรทำต่อเนื่องเป็นประจำและมีการประเมินเป็นระยะ เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้กับเด็กแต่ละคนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาอายุ 3-6 ปี

หลักการ

1. เป็นการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภท ที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี
2. เป็นการพัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

3. เป็นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. เป็นการจัดประสบการณ์ที่ได้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. เป็นการพัฒนาเด็ก โดยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
6. เป็นการพัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กอายุ 3-6 ปี พัฒนาการและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามวัยดังต่อไปนี้

1. มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
4. มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย
6. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่น และความเป็นไทย
8. ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
9. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัยและมีเจตนาที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
10. มีจินตนาการและคิดริเริ่มสร้างสรรค์

แนวทางการจัดประสบการณ์

เพื่อให้การจัดประสบการณ์และกิจกรรมบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย แนวทางการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็ก 3-6 ปี จึงควรดำเนินการดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. จัดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
3. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมของตนเองโดยครูเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

4. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีบรรยากาศที่อบอุ่น เพื่อให้เด็กมีความสุข
5. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน
6. จัดประสบการณ์ตรง ให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสสังเกต สำรวจ เล่น ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง
7. จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ กับเด็ก และกับผู้ใหญ่
8. จัดให้มีความสุขสมดุล มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม กิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ
9. จัดให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่
10. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลผลิต
11. จัดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และเอื้อต่อการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
12. จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม รักธรรมชาติและ รักท้องถิ่น
13. จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของ ตนเองและผู้อื่นได้
14. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการ จัดประสบการณ์
15. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

การประเมินพัฒนาการ

การประเมินเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ ที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงวางแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมี พัฒนาการเร็วช้าต่างกัน และสามารถพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายได้ ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์เสริม สร้างอย่างเพียงพอและเหมาะสม

การประเมินพัฒนาการควรยึดหลักดังนี้ คือ

1. ต้องประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

3. สภาพการประเมินต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็ก โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน
4. จัดทำการประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การเลือกใช้เครื่องมือและการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
5. ไม่ใช้การประเมินด้วยแบบทดสอบ เพราะไม่เหมาะสมกับวัย และระดับพัฒนาการของเด็กอายุ 3-6 ปี การประเมินเด็กควรจะขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้านมิใช่ขึ้นอยู่กับคะแนนสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสม และควรใช้กับเด็กอายุ 3-6 ปี ได้แก่ การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ การรวบรวมผลงาน หรือชิ้นงานที่แสดงออกถึงการทำงานอย่างเต็มความสามารถในพัฒนาการแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล ทั้งนี้อาจมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กโดยการจัดทำเป็นแฟ้มรายบุคคล

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 จึงเป็นแนวทางในการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูที่ต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนสามารถมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลอย่างต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กันทุก ๆ ด้าน จนถึงอายุ 6 ปี ประสบการณ์ที่จัดตามหลักสูตรจะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลายเหมาะสมถึงวัยตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่โดยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กได้ศึกษาเรียนรู้ และเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม และประเทศชาติต่อไป

การจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กในปัจจุบัน

การดูแลเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ในปัจจุบัน มีรูปแบบที่แตกต่างจากอดีตคือ เป็นการเลี้ยงดูในครอบครัว โดยผู้เป็นแม่ เนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย กุศล สุนทรธาดา และคณะ (2540) ได้ทบทวนสถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยพบว่า การจัดบริการแก่เด็กปฐมวัยมี 3 รูปแบบคือ

1. **บริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว** (family day care) ซึ่งอาจจะมีบริการเลี้ยงเด็กที่บ้าน และบริการเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม การดำเนินการไม่เป็นทางการทั้งในด้านบุคลากร และสถานที่ เกณฑ์อายุของเด็กที่มาใช้บริการไม่แน่นอน อาจจะ

มีอายุตั้งแต่ 0-6 ปี ยกเว้นบริการในลักษณะที่เป็นเนอสเซอรี่ ซึ่งต้องมีการขอ อนุญาตจัดตั้งให้ถูกต้อง แต่อัตราค่าบริการก็สูงมาก การจัดบริการลักษณะนี้มักเป็น ทางหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ผู้รับเลี้ยงเด็กมักจะเป็นแม่บ้านที่มีเวลา ว่างในช่วงกลางวัน จัดบริการเลี้ยงเด็กขึ้นในบ้านของตน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝาก เลี้ยงก็มักจะรู้จักคุ้นเคยกัน และอยู่ในละแวกที่อยู่อาศัยเดียวกัน เพราะสะดวกต่อ การรับ-ส่ง การจัดบริการลักษณะนี้มีอยู่กระจายและราคาดค่าบริการก็ไม่แพง

2. **ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center)** เป็นศูนย์ก่อนวัยเรียน ที่มีเด็กมาอยู่ รวมกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยกำหนดเกณฑ์อายุเด็กที่เข้ามาใช้บริการตั้งแต่ 2-6 ปี บริการนี้มักจัดบริการนี้มักจัดบริการรับเลี้ยงเด็กสำหรับมารดาที่ออกไปทำงานนอก บ้าน การจัดบริการเน้นการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโต ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ขณะ เดียวกันก็เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อ-แม่ด้วย การดำเนินงานของศูนย์รับเลี้ยงเด็ก กลางวันส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ สำหรับศูนย์ฯ ที่ดำเนินงานโดย เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล และชุมชน ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมประชาสงเคราะห์
3. **การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre- school program)** เป็นบริการใน ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จริยธรรม สติปัญญาและบุคลิกภาพ รูปแบบการจัด การศึกษาในระดับนี้มี 3 รูปแบบ คือ ชั้นอนุบาลใช้เวลาเรียน 2-3 ปี ชั้นเด็กเล็กหรือ เตรียมประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 1 ปี และจัดในลักษณะที่เป็นระบบโรงเรียน คือจัด ในลักษณะศูนย์พัฒนาเด็ก ในปัจจุบันเด็กประมาณร้อยละ 80 ได้รับการเตรียม ความพร้อมก่อนวัยเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะให้เด็ก ปฐมวัย ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถม ศึกษา ภายในปี 2542 และมีแนวทางให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรง ทั้งภาครัฐและ เอกชน รวมทั้งชุมชน ร่วมกันวัดให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538)

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันได้มีหลายหน่วยงานที่จัดดำเนินการบริการ ประชาชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงสาธารณสุข และทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งองค์กรเอกชนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อ การพัฒนา เด็กให้มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ก่อนเข้าสู่วัยเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่จะจัดบริการในระบบโรงเรียน เป็นการเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน เช่น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดบริการในชั้นอนุบาล 1 อนุบาล 2 และชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนอนุบาลในสังกัด กรมสามัญศึกษา จัดบริการในโรงเรียนการศึกษาพิเศษและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในชั้นอนุบาล 1 อนุบาล 2 และชั้นเด็กเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จัดบริการในระดับอนุบาล 1,2 และ 3 ในโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการอนุญาตจัดตั้งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ จัดบริการในโรงเรียนสาธิตของสถาบันราชภัฏ ส่วนกรมการศาสนา จัดบริการในรูปแบบศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด เปิดรับเลี้ยงเด็กอายุ 3-5 ปี นอกจากนั้นในกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กเพื่อรับเลี้ยงเด็ก เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ข้าราชการและลูกจ้างในกระทรวงที่ชั้นล่างของอาคารกรมการฝึกหัดครูด้วย

กระทรวงมหาดไทย หน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีขอบข่าย การบริการที่กว้างขวาง คือ กรมการพัฒนาชุมชน จัดบริการรับเลี้ยงเด็กอายุ 3-6 ปี ในส่วนภูมิภาค ในพื้นที่ที่ไม่มีโรงเรียนใกล้บ้าน นอกจากนั้น ยังมีหน่วยงานสังกัดกระทรวงมหาดไทยอีกหลายหน่วยงาน เช่น สำนักบริการการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง จัดบริการเปิดสอนในอนุบาล 1-2 และชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเทศบาลและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จัดบริการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่ชนบทห่างไกล ส่วนในกรุงเทพมหานคร ได้จัดบริการเปิดสอนในระดับอนุบาล 1-2-3 และชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้น สำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร ยังได้จัดบริการศูนย์เด็กเล็กและสถานเลี้ยงดูเด็กเพื่อแก้ปัญหาการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย แก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมเมืองอีกด้วย

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยกรมประชาสงเคราะห์ได้จัดบริการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยจะเน้นการบริการแก่เด็กด้อยโอกาสตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 โดยจัดบริการในโรงเรียนสังกัดกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น โรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขา โครงการพัฒนาเด็กเล็กในโครงสร้างตนเอง รวมทั้งการควบคุมดูแลสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัยได้จัดบริการศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวง แต่เดิมกรมอนามัยได้จัดบริการในรูปแบบศูนย์โภชนาการเด็กในส่วนภูมิภาค ทั้งประเทศ จำนวน 630 ศูนย์ แต่ต่อมาได้โอนศูนย์ฯ ที่ให้บริการเด็กอายุ 3-6 ปี ให้แก่

กรมการพัฒนาชุมชนไปดำเนินการ จึงเหลือศูนย์เด็กเล็ก ที่มีเด็กอายุ 0-3 ปี ในความรับผิดชอบเพียง 29 แห่ง ส่วนหน่วยงานในส่วนกลางได้เปิดรับเลี้ยงเด็กที่เป็นสวัสดิการสำหรับข้าราชการและลูกจ้าง เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กโรงพยาบาลราชวิถี สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี หน่วยเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี ศูนย์เด็กเล็ก กรมสุขภาพจิต และศูนย์เด็กเล็กสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นต้น

ทบวงมหาวิทยาลัย จัดบริการในโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในรูปแบบชั้นอนุบาล 1-2 และชั้นเด็กเล็ก นอกจากนี้ยังดำเนินการในลักษณะสถานรับเลี้ยงเด็กและศูนย์เด็กเล็ก เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถานรับเลี้ยงเด็กโรงพยาบาลศิริราช (มหาวิทยาลัยมหิดล) และสถานรับเลี้ยงเด็ก โรงพยาบาลรามารับดี (มหาวิทยาลัยมหิดล) เป็นต้น

กระทรวงกลาโหม โดยกรมแพทย์ทหารเรือ ได้จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงานแก่ครอบครัวทหาร และพลเรือนที่มาขอรับบริการ

หน่วยงานภาคเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้ศึกษาพบว่า มีหน่วยงานภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านการอบรมเลี้ยงดูและสงเคราะห์เด็กวัย 0-6 ปี ดังนี้

มูลนิธิเด็ก สำนักงานตั้งอยู่ที่ 1495/3 ถนนเจริญนคร คลองสาน กรุงเทพฯ 10600 มีโครงการที่จัดทำเพื่อเด็กวัย 0-3 ปี คือ โครงการบ้านทานตะวัน รับเลี้ยงเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี ที่มีความผิดปกติในเรื่องการขาดสารอาหาร หรือเด็กที่น้ำหนักตัวผิดปกติมาตั้งแต่แรกเกิด ให้การเลี้ยงดูเด็กจนกระทั่งเด็กที่สุขภาพสมบูรณ์ จึงส่งคืนให้พ่อแม่ หรือสถานรับเลี้ยงเด็กต่อไป

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ตั้งอยู่ที่ 143/109-111 หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา ซอยวัดสุวรรณคีรี ถนนปิ่นเกล้า - นครชัยศรี บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 จัดโครงการแด่น้องผู้หิวโหย ให้ความช่วยเหลือเด็กตั้งแต่แรกเกิดในด้านการให้อาหารเสริม

พริยานุเคราะห์มูลนิธิ ตั้งอยู่ที่ 187 ถนนสาทรใต้ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จัดโครงการให้ความช่วยเหลือแม่และเด็ก โดยการให้คำแนะนำแก่สตรีนอกสมรสที่ตั้งครรภ์ และขาดผู้อุปการะ มูลนิธิฯ จะให้ที่พัก ทำคลอดให้ และถ้าสตรีนั้นปฏิเสธเด็ก มูลนิธิฯ จะรับเลี้ยงเด็กไว้

สหทัยมูลนิธิ สถานที่ตั้ง คือ 20 สุขุมวิท 2 แขวงคลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110 มีโครงการสำหรับเด็ก 4 โครงการ คือ

- 1) โครงการครอบครัวอุปการะ จัดสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ที่มีลูก และประสบปัญหาให้มีทางเลือก ถ้าปฏิเสธเด็ก ทางมูลนิธิฯ จะรับเลี้ยงไว้

- 2) โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันให้แก่ผู้มีรายได้น้อย จัดสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี
- 3) โครงการสงเคราะห์คนไข้เด็กในโรงพยาบาล
- 4) โครงการส่งเสริมและพัฒนาเด็กอ่อนปากเกร็ด จัดสำหรับเด็กอายุ 2-5 ปี

สมาคมสงเคราะห์เด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ 437 หมู่ 4 ถนนสุขสวัสดิ์ ซอยสุขสวัสดิ์ 52 เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ 10140 ให้การเลี้ยงดู ให้การศึกษา ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนจัดหาอาชีพให้แก่เด็กกำพร้าอายุ 2-10 ปี

มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ตั้งอยู่ที่ ถนนอาจณรังค์ แขวงคลองเตย ล็อก 6 เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110 ช่วยเหลือให้เด็กอ่อนในสลัมได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และบางกรณีรับเลี้ยงดูเด็กอ่อนแทนพ่อแม่ ซึ่งต้องไปประกอบอาชีพ มีโครงการ 2 โครงการ คือ

- 1) โครงการรับเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี
- 2) โครงการการให้ความรู้แก่มารดา เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้อง

มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย สำนักงานตั้งอยู่ที่ตึกวชิราลงกรณ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ แขวงปทุมวัน กรุงเทพฯ 10300 รับเลี้ยงดูเด็กกำพร้า และสืบหาบิดามารดา หรือญาติของเด็ก เพื่อให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวของตน

มูลนิธิมิตรมวลเด็ก ตั้งอยู่ที่ 125/9 ซอยร่วมฤดี ถนนเพลินจิต เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10500 ช่วยเหลือเด็กกำพร้า และหาแม่บุญธรรมให้ ถ้าเป็นเด็กจากครอบครัวที่ยากจนในชุมชนแออัด มูลนิธิจะให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำในด้านอาหารเสริม และนม

โสธะมูลนิธิแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งอยู่ที่ ถนนสุขุมวิท ต.บางปูใหม่ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ รับเลี้ยงดูเด็กที่ขาดที่พึ่งตั้งแต่แรกเกิด ให้ที่อยู่ ให้การศึกษาจนเด็กโตช่วยเหลือตนเอง และประกอบอาชีพได้

มูลนิธิแสงสวรรค์สงเคราะห์ที่ตั้งคือถนนพหลโยธิน ต.นครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ มีโครงการให้ความรู้แก่มารดาในการเลี้ยงดูบุตร ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำแก่แม่ในการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งอุปการะเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู

มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าอนาถา นครเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ 75 ถนนวิลาัย ต.หายยา อ.เมือง เชียงใหม่ ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กกำพร้า หรืออนาถาที่มีผู้มามอบให้

มูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน ที่ตั้งคือ ถนนแจ้งสนิท แขวงบ้านท่าบ่อ อ.เมือง อุบลราชธานี ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กกำพร้า และเด็กที่พ่อแม่ยากจน ตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นไป

มูลนิธิภราดรบำเพ็ญเด็กกำพร้าบ้านศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ ถนนราชดำเนิน ต.ศาลาพิชัย อ.เมือง นครศรีธรรมราช ให้การเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กที่ขาดผู้อุปการะ

โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน หน่วยฝากเลี้ยง ตั้งอยู่ภายในโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน รับเลี้ยงเด็กทั่วไป และบุตรเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 เดือน เพื่อแบ่งเบาภาระของบิดา มารดา โดยเด็กที่มีปัญหาน้ำหนักน้อย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชนที่ให้ความรู้ คำแนะนำ และบริการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่เด็ก ได้แก่ สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2536) การจัดบริการของหน่วยงานภาคเอกชนที่กล่าวมาทั้งหมด ส่วนในผู้ที่จะดำเนินการตามระเบียบของราชการ เช่น การขออนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนที่ควบคุมโดยกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย การขออนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกชนในการดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้องค์กรและมูลนิธิเหล่านี้ยังได้ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งสถานศึกษาในท้องถิ่นชนบทห่างไกล เช่น พริยานุเคราะห์มูลนิธิที่ได้สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก 0-6 ปี

หน่วยงานด้านนโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.)** ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการ และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งประสานการดำเนินงาน เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี
2. **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)** ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงาน โครงการพัฒนาเด็ก

3. **สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.)** เป็นศูนย์กลางการประสานงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ทำหน้าที่กำหนดแผนพัฒนาเด็ก และเยาวชน เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย สภาพปัญหาเด็กและเยาวชน ร่วมมือประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และองค์การพัฒนาเด็ก และเยาวชนภาคเอกชน ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศ

หน่วยงานให้การสนับสนุนด้านเงินทุน

1. **องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ)** จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2489 ให้เงินสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเด็ก อาทิ โครงการเผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกัน และวิธีบำบัดด้านสุขภาพ และอนามัยเด็ก รณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค และการแก้ปัญหาทุพโภชนาการ
2. **Redd barna-Thailand** ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่องค์กรในประเทศไทยที่ดำเนินการเพื่อเด็ก เน้นการพัฒนาชุมชนเพื่อเด็ก ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแหล่งชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งให้การสนับสนุนหน่วยงานของรัฐในโครงการสงเคราะห์เด็ก ทั้งชุมชนเมืองและชนบท
3. **มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ. หรือ Children Fund** ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กยากจนด้านสวัสดิการ และครอบครัวในประเทศต่าง ๆ กว่า 40 ประเทศ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และผิวพรรณ จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2481 และได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจนในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ และสงเคราะห์เด็กยากจนทั่วไป โดยให้สวัสดิการที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันแก่เด็ก และครอบครัวยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวเด็กให้ดีขึ้น และช่วยเหลือตนเองได้

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มีทั้งหน่วยงาน นโยบาย หน่วยงานประสานนโยบาย และหน่วยงานที่เลี้ยงดูเด็ก มีบางหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่พ่อแม่ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการปฏิบัติ ทั้งในขณะตั้งครรภ์ และหลังคลอด ซึ่งการให้ความรู้แก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบโดยตรงต่อตัวเด็ก รวมทั้งการให้ความรู้แก่เยาวชนในการเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ที่ดี

ปัจจุบันการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้ง 3 รูปแบบคือการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน และการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านรูปแบบการจัดตาม

มาตรา 15 และมาตรา 18 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือรูปแบบไทยในปัจจุบัน กำหนดให้มี 3 รูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1. **การศึกษาในระบบ** เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน
2. **การศึกษานอกระบบ** เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม
3. **การศึกษาตามอัธยาศัย** เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

รูปแบบการจัดการศึกษาอาจจัดเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยจึงอยู่ในกรอบการจัดการศึกษาทั้ง 3 แบบนี้ ซึ่งตามมาตรา 18 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

1. **สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย** ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
2. **โรงเรียน** ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น
3. **ศูนย์การเรียนรู้** ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดบริการเพื่อพัฒนาแก่เด็กก่อนวัยเรียนมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการและความสามารถของเด็กในระยะต่อมาเป็นอย่างมาก งานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการบริการดังกล่าวช่วยให้บังเกิดผลดีแก่เด็กเช่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0 - 6 ปี พบว่าการดำเนินงานและจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและสำคัญมาก ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนจะช่วยเพิ่มพูนความสามารถให้กับเด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กเพื่อเข้าไปสู่การศึกษาในระดับประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้ศึกษาสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ทางด้านสภาพครอบครัว ความพร้อมในการมีบุตร ความเชื่อและการปฏิบัติตนของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาร่างกายของเด็กพบว่าหน้าที่การอบรมเลี้ยงดูเด็กยังเป็นบทบาทของมารดา โดยมีความเชื่อทางศาสนาเป็นที่ยึดมั่นในการดำรงชีวิต

นิภา ธนามี และศิริลักษณ์ สืบวงศ์แพทย์ (2540) ได้ศึกษาความต้องการการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในสถานที่ทำงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลชุมชน มีความต้องการให้มีศูนย์เด็กเล็กในสถานที่ทำงานร้อยละ 70.5 โดยต้องการให้จัดตั้งในโรงพยาบาลศูนย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และโรงพยาบาลชุมชน ตามลำดับ

กมล รอดคล้าย และคณะ (2539) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พบว่าส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการสำหรับเด็กปกติในชุมชนเกษตรกรรมเป็นศูนย์ขนาดเล็กมีนักเรียนต่ำกว่า 100 คน จัดประสบการณ์ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้เด็กผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา รวมทั้งการพัฒนาทางอารมณ์และสังคมด้วย ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาศูนย์ เช่นการช่วยทำอาหาร การซ่อมแซมสถานที่

วิทยากร เชียงกุล (2540) ได้ศึกษาวิเคราะห์สภาวะการศึกษาไทย ปี 2540 พบว่าการจัดการศึกษาในประเทศไทย ส่วนใหญ่จัดโดยภาครัฐ การบริหารเป็นระบบราชการ ที่มีอำนาจลดหลั่นมาเป็นชั้น ๆ รัฐให้การสนับสนุนทางการศึกษาสูง ทำให้เก็บค่าเล่าเรียนต่ำกว่าต้นทุนที่ใช้ในการจัดการศึกษามากกว่าร้อยละ 90 การศึกษาภาคเอกชนในประเทศไทยมีสัดส่วนน้อย

กุศล สุนทรธาดา (2540) ได้ทบทวนสถานการณ์ และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยประมวลให้เห็นภาพหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก แต่ข้อมูลพื้นฐาน เช่น จำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ในแต่ละจังหวัดยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน

โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กของประเทศไทย เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กของประเทศไทยที่มีคุณภาพสามารถนำไปสู่การนำเสนอเชิงนโยบายและปฏิบัติได้ โดยมีระบบการบริหาร และการประกันคุณภาพของชุดโครงการวิจัย ด้วยการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างภาคีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานเลี้ยงเด็ก ผู้ปกครอง และนักวิชาการ เพื่อขยายฐานองค์ความรู้ออกไปสู่ชุมชน โครงการจะดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องจนบรรลุสู่เป้าหมายในที่สุดนั้น จำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อโครงการ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการบริหารชุดโครงการ ซึ่งมีวิธีการมากมายหลายวิธีที่ผู้บริหารได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และวิธีการที่เหมาะสมตามสภาพความต้องการ และสภาพแวดล้อมมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งแต่เดิมองค์ประกอบสำคัญที่เป็นปัจจัยช่วยให้การบริหารงานใด ๆ สำเร็จได้โดยง่ายคือ คน (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) แนวคิดดังกล่าวเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า 4M's แต่ในปัจจุบันปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้สามารถทำงานได้สำเร็จดียิ่งขึ้นมีเพิ่มมาอีก 2 ประการคือ ข้อมูลสารสนเทศ (Information) และเทคโนโลยี (Technology) ทั้งนี้เนื่องจากโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเป็นอย่างมาก เนื่องจากพัฒนาการการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การบริหารในยุคปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการไปตามสมควรเพื่อให้องค์กรและเครือข่ายสามารถทำหน้าที่ได้ดีขึ้น และตอบสนองผู้เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อประกอบการตัดสินใจ เป็นยุทธศาสตร์หนึ่ง สำหรับนักบริหารยุคใหม่ในการบรรลุสู่คุณภาพของงาน ทั้งนี้ต้องมีข้อแม้ว่า ข้อมูลสารสนเทศนั้น ๆ ต้องรวดเร็ว ถูกต้อง ทันสมัย และใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งปัญหาก็คือข้อมูลสารสนเทศบางอย่างรวบรวมได้ง่าย ถ้าครอบคลุมเนื้องานน้อย แต่ข้อมูลสารสนเทศบางอย่างก็ได้มายาก ต้องอาศัยเวลาในการสำรวจ ตรวจสอบ วิเคราะห์ก่อนนำมาใช้ได้ ในส่วนนี้ต้องอาศัยการเตรียมการ และต้องอาศัยระยะเวลา ซึ่งต้องมีการศึกษาก่อนว่าข้อมูลสารสนเทศใดจำเป็น และครอบคลุมพื้นที่ใด มากน้อยเพียงใด ทั้งจากผู้บริหาร และผู้ต้องการใช้ข้อมูลด้วย

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ (2539) ได้สำรวจข้อมูลด้านความพร้อมของข้อมูลที่หน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ได้จัดเก็บโดยเฉพาะ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. การจัดเก็บข้อมูล หน่วยงานส่วนใหญ่จะจัดทำแบบฟอร์มในการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานเอง โดยที่หน่วยงานที่ให้ข้อมูลในการสำรวจ จะจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับนักเรียน บุคลากร อาคารสถานที่ และงบประมาณไว้ใช้งานเอง
2. การพัฒนาโปรแกรม หน่วยงานต่าง ๆ จะใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เป็นเครื่องมือในการบันทึก ประมวลผล และจัดทำรายงาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่จะใช้โปรแกรมช่วยในการวิเคราะห์และประมวลผลทางสถิติ เช่น โปรแกรม SPSS
4. การเผยแพร่ข้อมูลและการใช้ประโยชน์ จัดทำเป็นเอกสารรายงานเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน หรือสถาบันของตนเอง เพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ คือ
  - 4.1 การรายงานผู้บริหาร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
  - 4.2 ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารและวางแผน
  - 4.3 ใช้ข้อมูลในการแนะแนวและประชาสัมพันธ์
  - 4.4 ใช้ข้อมูลในการวัดผล ประเมินผล และดูแลผลการเรียนการสอน
  - 4.5 จัดทำรายงานสถิติ เพื่อเสนอผลงานของหน่วยงาน
  - 4.6 ใช้ข้อมูลช่วยในการทำงานวิจัย และศึกษาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - 4.7 ใช้ข้อมูลช่วยในการปฏิบัติงาน
  - 4.8 จัดเก็บข้อมูลไว้เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้และหน่วยงานต่าง ๆ
  - 4.9 กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา สำนักงานประมาณ สถานศึกษา หน่วยงานราชการและเอกชน และผู้สนใจต่าง ๆ

สำหรับปัญหาในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเพื่อใช้ในหน่วยงานแต่ละหน่วยงานเป็นการเฉพาะ โดยไม่มีการพิจารณาการใช้งานร่วมกัน ประกอบกับการขาดความพร้อมทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาใช้งาน จึงทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ และขาดมาตรฐานในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาการผลิตข้อมูลปฐมภูมิ ปัญหาการจัดเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ปัญหาการประสานงานเครือข่าย ตลอดจนปัญหาการดำเนินงานสารสนเทศ และการพัฒนาฐานข้อมูล ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลต่อเนื่องกันไป กล่าวคือ เมื่อเกิดปัญหาความล่าช้าในการผลิตข้อมูลปฐมภูมิ ก็จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนตามที่ต้องการใช้ในขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยขาดความสมบูรณ์ของข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้บริการ

ระบบข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยก็เช่นกัน สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กวัย 0 - 6 ปี ที่สำคัญคือ การขาดระบบข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาประชากรกลุ่มนี้ ดังนั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทางด้านจำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และเป็นการประสานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ

จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
สถานเลี้ยงดูเด็กต่อไป

ให้เกิดเป็นเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 6 ปีในประเทศไทย เพื่อค้นหาสภาพปัจจุบันของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ด้วยการวิเคราะห์สถิติทุติยภูมิ (secondary analysis) แล้วประมวลผลนำเสนอเป็นพรรณนาความ (descriptive) เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย และนำเสนอเป็นฐานข้อมูลสำหรับการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา เป็นแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกรม ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 0-6 ปี โดยกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มเป้าหมายรอง ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายหลัก** เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กภาครัฐระดับกรม สังกัดกระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานภาคเอกชน ดังนี้
  - 1.1 ทบวงมหาวิทยาลัย
  - 1.2 กระทรวงมหาดไทย
  - 1.3 กระทรวงศึกษาธิการ
  - 1.4 กระทรวงสาธารณสุข
  - 1.5 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
  - 1.6 องค์การเอกชน และมูลนิธิต่าง ๆ 14 องค์การ
2. **กลุ่มเป้าหมายรอง** เป็น หน่วยงานที่มีการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและพัฒนาเด็ก วัย 0 - 6 ปี ในประเทศไทย ได้แก่
  - 2.1 สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
  - 2.2 สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง
  - 2.3 สำนักงานประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
  - 2.4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
  - 2.5 ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 0-6 ปี โดยกำหนดรายการข้อมูลตามตัวแปรของชุดโครงการวิจัย และจากการทบทวนเอกสารดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนบุคลากร จำนวนเด็กแยกตามอายุ งบประมาณ ดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และรายการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ เอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน นโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงาน หลักสูตรการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็ก ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ข้อมูลอื่น ๆ เช่น ระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่ายของหน่วยงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสำรวจและบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางด้านการบริหารของหน่วยงาน ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงาน ที่อยู่ สังกัด และผู้รับผิดชอบของหน่วยงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วย จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนครูหรือผู้ดูแลเด็ก จำนวนเด็กจำแนกตามอายุและเพศ รายการสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ งบประมาณสนับสนุน การได้รับการยกย่องหรือรางวัลต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วย เอกสารด้านนโยบาย แผนงาน โครงการ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 4 ข้อมูลระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน ประกอบด้วยระบบการจัดเก็บข้อมูล โปรแกรมที่ใช้จัดเก็บข้อมูล และการให้บริการข้อมูล

ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วยข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก การจัดระบบข้อมูล การสร้างเครือข่ายสถานเลี้ยงดูเด็ก และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก หรือเจ้าหน้าที่ข้อมูลจากหน่วยงานในระดับกรม โดยใช้แบบสำรวจและบันทึกข้อมูลเป็นกรอบในการสัมภาษณ์
2. จัดเก็บโดยส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์จากมูลนิธิและองค์กรเอกชน 14 องค์กร

3. สืบค้นข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาเด็ก วัย 0 - 6 ปีจากฐานข้อมูลใน internet
4. รวบรวมและจัดกลุ่มข้อมูล เป็นกลุ่มหลัก ๆ ดังนี้
  - 4.1 ข้อมูลทั่วไปทางด้านการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน
  - 4.2 ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก
    - 4.2.1 จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก
    - 4.2.2 จำนวนเด็กจำแนกตามเพศ อายุ
    - 4.2.3 จำนวนบุคลากรในหน่วยงาน และผู้ดูแลเด็กหรือครูผู้สอน
    - 4.2.4 งบประมาณที่ได้รับ จำแนกรายหัวเด็ก
    - 4.2.5 รายการสถานเลี้ยงดูเด็ก
  - 4.3 ข้อมูลเอกสาร
    - 4.3.1 นโยบาย แผนงาน โครงการ ของหน่วยงาน
    - 4.3.2 นโยบาย แผนงาน โครงการ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก
    - 4.3.3 รายงานการวิจัย/เอกสารเผยแพร่
  - 4.4 ข้อมูลระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน
    - 4.4.1 ระบบข้อมูลที่จัดเก็บ
    - 4.4.2 การใช้เทคโนโลยี และการให้บริการ
    - 4.4.3 การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานอื่น
  - 4.5 ปัญหาและอุปสรรคการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
5. การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาประเมินค่าและเลือกหลักฐานจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยใช้หลักการวิพากษ์ภายนอก (external criticism) เพื่อพิจารณาว่าใครเป็นผู้สร้างหลักฐาน การเป็นที่ยอมรับของผู้เขียน เพื่อคัดเลือกหลักฐานและข้อมูลที่แท้จริงเชื่อถือได้ และการวิพากษ์ภายใน (internal criticism) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยคำนึงถึงความใกล้ชิด เหตุการณ์ จุดมุ่งหมาย และความคิดเห็นของผู้บันทึก การวิพากษ์ภายในและภายนอกจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและเที่ยงตรงที่สุด รวมทั้งเพื่อลดอคติและความลำเอียงของผู้วิจัยด้วย

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษา และวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์สรุปผลข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการเก็บรวบรวม แบ่งเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้แก่

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย 0-6 ปี
- 1.2 ด้านการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน
- 1.3 ด้านระบบการศึกษาของสถานเลี้ยงดูเด็ก
- 1.4 ด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล
2. วิเคราะห์ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน ทางด้าน
  - 2.1 ระบบข้อมูลที่จัดเก็บ
  - 2.2 การใช้เทคโนโลยี และการให้บริการ
  - 2.3 การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานอื่น
3. การออกแบบฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ร่วมกับตัวแปรในชุดโครงการวิจัยต่าง ๆ
4. การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูล ตามฐานข้อมูลที่ได้ออกแบบโดยใช้โปรแกรมประยุกต์ ในระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ ออกแบบฐานข้อมูล และการพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูล นำเสนอเป็นแบบพรรณนาความ ในบทที่ 4 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก
- ตอนที่ 2 ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน
- ตอนที่ 3 การออกแบบฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก
- ตอนที่ 4 การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานสถานเลี้ยงดูเด็ก จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก เป็นการนำเสนอข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย 0-6 ปี เพื่อฉายภาพของเด็กอายุ 0-6 ปีให้มีความชัดเจนขึ้น เสนอรายละเอียดด้านการบริหาร การจัดสรรงบประมาณสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่าง ๆ การจัดระบบการศึกษา การใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลพัฒนาการของเด็ก

ตอนที่ 2 ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน เป็นการนำเสนอระบบข้อมูลที่หน่วยงานจัดเก็บ การใช้เทคโนโลยี การให้บริการ และการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่น

ตอนที่ 3 การออกแบบฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก เสนอผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก กำหนดเป็นฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 4 การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูล เสนอผลการพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลที่แสดงถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ในการทำงาน ทั้งด้านการบันทึกข้อมูล การประมวลผล และการนำเสนอรายงาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการ และเจ้าหน้าที่ข้อมูล ในหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 12 หน่วยงาน เกี่ยวกับการจัดบริการ การให้บริการ และการส่งเสริมสนับสนุน ส่วนหน่วยงานภาคเอกชน ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามให้ผู้รับผิดชอบกรอก จำนวน 14 องค์กร ผลการสำรวจมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุ 0-6 ปี

ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย เป็นการนำเสนอเพื่อฉายภาพของเด็กในวัย 0-6 ปี ซึ่งเป็นผู้รับบริการจากสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้วิจัยได้รวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้รายงานข้อมูลประชากรของประเทศไทย (ณ กุมภาพันธ์ 2542) มีประชากรรวมจำนวน 61,466,178 คน แบ่งออกเป็นชาย 30,591,602 คน หญิง 30,874,576 คน ประชากรวัยเรียนอายุ 3-21 ปี จำนวน 18,676,737 คน เป็นชาย

9,542,280 คน หญิง 9,134,457 คน ประชากรในกลุ่มปฐมวัย อายุ 0-6 ปี มีจำนวน 5,477,353 คน เป็นชาย 2,805,870 คน หญิง 2,651,483 คน สำหรับประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มอายุ 0-3 ปี จำนวน 2,648,189 คน แบ่งเป็น ชาย 1,352,408 คน หญิง 1,275,781 คน และกลุ่มอายุ 3-6 ปี จำนวน 2,829,164 คน เป็นชาย 1,453,462 คน หญิง 1,375,702 คน (ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2542) จากข้อมูลดังกล่าว นำเสนอเป็นคำร้อยละของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังตาราง 1

ประชากรเด็กปฐมวัย	ชาย	หญิง	จำนวน (คน)	ร้อยละของ ประชากร
0-1 ปี	389289	367407	756696	1.23
1-2 ปี	478675	451354	930029	1.51
2-3 ปี	484444	457020	941464	1.53
3-4 ปี	485884	460379	946263	1.54
4-5 ปี	481509	454415	935924	1.52
5-6 ปี	486069	460908	946977	1.54
รวมประชากรอายุ 0-6 ปี	2805870	2651483	5477353	8.91
ประชากรกลุ่มอายุ 0-3 ปี	1352408	1275781	2648189	4.30
ประชากรกลุ่มอายุ 3-6 ปี	1453462	1375702	2829164	4.60
ประชากรรวมทั้งประเทศ	30591602	30874576	61,466,178	100

ตาราง 1 แสดงร้อยละของประชากรเด็กปฐมวัย 0-6 ปีต่อประชากรทั้งประเทศ

ที่มา : สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (ณ กุมภาพันธ์ 2542)

จากตาราง 1 เมื่อจำแนกประชากรเด็กปฐมวัย 0-6 ปีออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มอายุ 0-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี อัตราส่วนกลุ่มเด็กต่อประชากรวัย 0-6 ปีคิดเป็นร้อยละ 48.35 และ 51.65 ตามลำดับ อัตราส่วนของเด็กต่อประชากรทั้งประเทศคิดเป็นร้อยละ 4.31 และร้อยละ 4.60 ตามลำดับ ส่วนประชากรวัย 0-6 ปีคิดเป็นร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ

ประชากรเด็ก	จำนวน (คน)	ร้อยละ ประชากรวัยเรียน	ร้อยละ ปชก. ทั้งประเทศ
ประชากรอายุ 3-6 ปี	2,829,164	15.15	4.60
ประชากรอายุ 3-21 ปี	18,676,73	100	30.37
ประชากรรวมทั้งประเทศ	61,466,178	30.37	100

ตาราง 2 แสดงร้อยละของประชากรเด็ก 3-6 ปี ต่อประชากรวัยเรียนและประชากรทั้งหมด

สำหรับอัตราส่วนของเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 15.15 ของประชากรวัยเรียนอายุ 3-21 ปี

การบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน

ระบบการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก จัดดำเนินการโดยหลายหน่วยงานครอบคลุมพื้นที่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่ห่างไกล ในปีพ.ศ.2541 มีการดำเนินการให้บริการเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงานสังกัดกระทรวงต่าง ๆ รวมจำนวน 46,367 แห่ง มีครูหรือผู้ดูแลเด็กจำนวน 114,611 คน มีเด็กอายุ 0-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 2,834,301 คน ซึ่งผู้รับบริการในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 3-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 97 ของประชากรเด็กอายุ 3-6 ปี

การบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กดำเนินงานโดยหน่วยงานสังกัดกระทรวงต่าง ๆ ดังนี้

1. **กระทรวงศึกษาธิการ** ซึ่งดำเนินการให้บริการทางด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป มีหน่วยงานในสังกัด จำนวน 14 กรม รับผิดชอบภาระหน้าที่แตกต่างกันไปตามระเบียบการบริหารงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กโดยตรงในกระทรวงศึกษาธิการมีจำนวน 6 กรมคือ

- 1.1 **สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ** รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา (ในโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา คือจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 – 2 และชั้นเด็กเล็กมีจำนวน 30,170 โรงเรียน จากจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 31,129 โรงเรียน เป็นจำนวนร้อยละ 96.92 ที่มีเด็กอายุ 3-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 1,494,996 คน ระบบการบริหารงานผ่านเครือข่ายในระดับจังหวัด และอำเภอ คือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาคือกลุ่มวิจัยและประเมินคุณภาพระดับก่อนประถมศึกษา ส่วนในระดับจังหวัดและอำเภอจะมีศึกษานิเทศก์เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยจัดตั้งเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กที่ชั้นล่างของตึกกรมการฝึกหัดครู ในบริเวณกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับเลี้ยงเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของข้าราชการในกระทรวง สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียน เป็นรายหัวของเด็ก จำนวน 2,195 บาทต่อคนต่อปี (ปีงบประมาณ 2541) โดย จัดสรรเป็นค่าอุปกรณ์การเรียนครบทุกคนคนละ 195 บาท ค่าอาหารกลางวัน คนละ 1,000 บาท (ร้อยละ 30 ของเด็กก่อนประถมศึกษา) และค่าอาหารเสริม นมสำหรับทุกคน ๆ ละ 1,000 บาท (สำนักนโยบายและแผน สปช. 2541)

- 1.2 **กรมสามัญศึกษา** รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ทั้งระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับการจัดการศึกษาใน ระดับปฐมวัยอยู่ในความรับผิดชอบของกองการศึกษาพิเศษ และกองการศึกษา สงเคราะห์ จัดเป็นการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนการศึกษา พิเศษจำนวน 28 โรงเรียน มีเด็ก 3-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 969 คน และโรง เรียนการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 5 โรงเรียน มีเด็ก 3-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 373 คน กรมสามัญศึกษามีเครือข่ายการบริหารงานในส่วนภูมิภาคคือ สำนัก งานสามัญศึกษาจังหวัด สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนเด็กในโรงเรียนการ ศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์จะได้รับการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือ 2 ประเภทคือ ประเภทเด็กไปกลับจะได้รับงบประมาณเป็นค่าวัสดุการศึกษา 440 บาท ค่าอาหาร 2,420 บาท และค่าอาหารเสริม 1,250 บาท รวมเป็นเงิน 4,110 บาท/คน/ปี ส่วนเด็กนักเรียนประจำ จะได้รับการจัดสรรงบประมาณ เป็นค่าวัสดุการศึกษา 440 บาท ค่าเครื่องแต่งกาย 1,200 บาท ค่าเครื่องใช้ส่วน ตัว 500 บาท ค่าอาหาร 9,600 บาท และค่าอาหารเสริม 1,250 บาท รวมเป็น เงิน 12,990 บาท/คน/ปี

- 1.3 **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน** ดำเนินงานส่งเสริม พัฒนา กำกับดูแล โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ ที่จัดการ ศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพของโรงเรียน ติดตามผล การดำเนินงานของโรงเรียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนตามนโยบายของรัฐ บาล ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน และปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย สำหรับการจัดบริการการศึกษาแก่เด็ก 3-6 ปีนั้น จัดให้ บริการในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา จัดเป็นโรงเรียนอนุบาลเอกชน หรือโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับอนุบาลด้วย โดยให้บริการจัดการ ศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 3 รับเด็กตั้งแต่อายุ 3 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ปัจจุบันมี โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่เปิดสอนเด็กอายุ 3-6 ปี จำนวน 2,397

โรงเรียน มีเด็กได้รับบริการจำนวน 506,774 คน โดยมีหน่วยศึกษานิเทศก์เป็นผู้รับผิดชอบการส่งเสริมคุณภาพ มีเครือข่ายการบริหารงานของกรมในส่วนภูมิภาคคือสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สำหรับการบริหารงานในโรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ ดำเนินการจัดการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจะให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก 3-6 ปีในโรงเรียนเอกชนเป็นรายหัวของเด็ก โดยจัดสรรงบประมาณให้ร้อยละ 60 ของค่าบำรุงการศึกษาที่โรงเรียนได้รับอนุญาตให้จัดเก็บต่อปี ซึ่งในปีงบประมาณ 2542 รัฐได้สนับสนุนเป็นจำนวนเงิน 3,180 บาท/คน/ปี

- 1.4 **กรมการศาสนา** จัดบริการแก่เด็กอายุ 3-6 ปี ในรูปแบบของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด มีหน่วยงานภายในที่รับผิดชอบคือกองศาสนศึกษา ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนพระสงฆ์ปฏิบัติงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน โดยให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอบรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน และเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนต่อ ในระดับประถมศึกษา ดำเนินการทั้งเขตเมืองและเขตชนบท ทั่วประเทศ ปัจจุบันมีวัดและมัสยิดในโครงการจำนวน 3,780 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 225,580 คน เด็กที่เข้ารับบริการจะเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาในชุมชนใกล้เคียงกับวัดและมัสยิด เครือข่ายการบริหารงานของกรมการศาสนาในส่วนภูมิภาคคือ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สำหรับผู้บริหารของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิดคือเจ้าอาวาสของวัด และผู้นำในศาสนสถานแห่งนั้น ทั้งนี้กรมการศาสนาได้ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินการเป็นรายหัวเด็กดังนี้ ค่าอุปกรณ์การศึกษาคนละ 150 บาท/ปี ค่าอาหารกลางวันคนละ 5 บาท/วัน ค่าพาหนะนำส่งโรงพยาบาลคนละ 3 บาท/ปี นอกจากนั้นได้จัดสรรเป็นค่าตอบแทนครูพี่เลี้ยง 36,000 บาท/ปี (คำนวณจากสัดส่วนเด็ก 20 คนต่อครู 1 คน) ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมครูพี่เลี้ยงคนละ 1,300 บาท/ปี นอกจากนั้นกองศาสนศึกษา ยังได้จัดทำเอกสารต่าง ๆ เช่น สมุดประจำตัวเด็ก เอกสารทางวิชาการ และเอกสารคู่มือต่าง ๆ แจกจ่ายเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดบริการแก่เด็ก

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในกระทรวงศึกษาธิการ มีหน่วยงานดำเนินการสังกัดกรมต่าง ๆ จำนวน 5 กรม มีหน่วยบริการจัดเป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งสิ้นจำนวน 36,396 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี โดยจัดบริการในรูปแบบของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาในชั้นเด็กเล็ก และชั้นอนุบาล 1-2 โรงเรียนสาธิตในสถาบันอุดมศึกษา และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในสถาบันทางศาสนา การบริหารงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละกรมจะมีเครือข่ายการบริหารงานออกไปยังส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด และอำเภอ โดยมีหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการรองรับ ส่วนโรงเรียนสาธิตในสถาบันอุดมศึกษา การบริหารงานจะขึ้นอยู่กับสถาบันที่เปิดดำเนินการ สำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นรายหัวต่อปี ส่วนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐร้อยละ 60 ของค่าบำรุงการศึกษาที่ได้รับการอนุญาตให้จัดเก็บต่อปี

2. **กระทรวงมหาดไทย** มีหน้าที่ในการปกครองและการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท กระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือกรมการปกครอง โดยสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น และกรมการพัฒนาชุมชน โดย กองการพัฒนาศตรีและเด็ก และการจัดบริการโดยกรุงเทพมหานคร รวมจำนวนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ให้บริการเลี้ยงดูเด็กสังกัดกระทรวงมหาดไทยจำนวน 8,191 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 447,682 คน

- 2.1 **กรมการปกครอง** จัดบริการเลี้ยงดูเด็กโดยจัดการศึกษาในโรงเรียนเทศบาล และศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 493 แห่ง ครูและผู้ดูแลเด็ก จำนวน 2,390 คนมีเด็กอายุ 3-6 ปีได้รับบริการจำนวน 68,079 คน บริหารงานโดยสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม องค์การท้องถิ่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และการจัดการศึกษา ทั้งในเทศบาลและเมืองพัทยา มีเครือข่ายการดำเนินงานคือสำนักงานเทศบาลเมือง และเมืองพัทยา สำนักงานการศึกษาท้องถิ่นได้สนับสนุนงบประมาณการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในปีงบประมาณ 2541 จำนวน 212,412,000 บาท โดยจัดแบ่งออกเป็นค่าวัสดุการศึกษา จำนวน 23,900,000 บาท ค่าอาหารเสริมนม จำนวน 75,350,000 บาท ค่าครุภัณฑ์การศึกษา จำนวน 6,950,000 บาท และหมวดเงินเดือนค่าจ้างประจำ จำนวน 106,212,000 บาท

2.2 กรมการพัฒนาชุมชน โดยกองพัฒนาเด็กดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เหมาะสมตามวัย เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และเพื่อกระตุ้นให้องค์กรประชาชนได้มีบทบาทในการอบรม เลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก จัดบริการเลี้ยงดูเด็ก 3-6 ปี ในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในท้องถิ่นชนบท จำนวน 7,115 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 321,879 คน มีผู้ดูแลเด็กถึง 16,059 คน นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กแรกเกิดถึง 6 ปีนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีเด็กได้รับบริการจำนวน 57,757 คน โดยจัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- 2.2.1 โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่ ด้วยการให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร
- 2.2.2 โครงการพัฒนาเด็กในครอบครัว ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอนามัย สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์ ด้วยการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ และมูลนิธิซี.ซี.เอฟ เป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กจะได้รับความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กจากสื่อ และอาสาสมัครในโครงการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง
- 2.2.3 โครงการผลิตและใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเด็ก เป็นโครงการเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นในการผลิตและใช้สื่อเพื่อพัฒนาเด็ก

2.3 กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยจัดบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองหลวง จัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในรูปแบบของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-2 และชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จำนวน 428 โรงเรียน มีเด็กได้รับบริการจำนวน 47,133 คน จัดบริการเป็นศูนย์เด็กกลางวันโดยสำนักอนามัยจำนวน 689 คน จัดเป็นศูนย์สงเคราะห์เด็ก โดยสำนักสวัสดิการ จำนวน 396 คน และจัดเป็นศูนย์พัฒนาเด็ก โดยสำนักพัฒนาชุมชน จำนวน 13,518 คน

กระทรวงมหาดไทยนับได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและมีขอบข่ายงานที่กว้างขวางมาก หน่วยงานหนึ่ง การจัดการเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-6 ปีในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังกัดกระทรวงมหาดไทยสามารถจำแนกเป็นอัตราส่วนในรูปของร้อยละได้ดังตาราง

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	จำนวน	จำนวนเด็ก	จำนวนครู	จำนวนห้อง
โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา	493	68079	2044	2390
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน	7115	321879	16059	7115
โรงเรียนประถมศึกษาของ กทม. ที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา	428	47133	*	1660
รวมกระทรวงมหาดไทย	8191	447682	18103	11165

* จำนวนครูรวมงานร่วมกับระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ตาราง 4 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงมหาดไทย

3. **กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม** เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มุ่งเน้นการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทางด้านต่าง ๆ ในสังคม การสงเคราะห์เด็กก็เป็นภาระงานอย่างหนึ่ง โดยมีกรมที่รับผิดชอบด้านการจัดการเลี้ยงดูและสงเคราะห์เด็ก 0-6 ปี คือกรมประชาสงเคราะห์ และมีหน่วยงานระดับกองที่รับผิดชอบการจัดการบริการแก่เด็กกลุ่มต่าง ๆ ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฯ ดังนี้

1.1 **กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น** จัดบริการรับเลี้ยงเด็กในรูปแบบดังต่อไปนี้

1.1.1 **สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน** เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กอายุ 0-6 ปี ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ดำเนินงานโดยเอกชน บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กคือผู้ขอรับการอนุญาตจากกรมประชาสงเคราะห์ ผ่านประชาสงเคราะห์จังหวัดของสถานที่ขอตั้ง เมื่อได้รับการอนุญาตจะสามารถเก็บค่าบริการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ผู้ปกครองได้ ปัจจุบันมีสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนที่ได้รับอนุญาตถูกต้องแล้ว จำนวน 1,384 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 59,743 คน มีผู้ดูแล

แลเด็กจำนวน 5,454 คน ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้สนับสนุนงบประมาณให้เป็นบางส่วน สำหรับสถานรับเลี้ยงเด็กขององค์กรเอกชน สมาคม และมูลนิธิ บางส่วนจะจัดอยู่ในประเภทนี้ด้วย การบริหารจะดำเนินการโดยคณะกรรมการและผู้จัดการขององค์กร การสนับสนุนด้านงบประมาณจะได้รับจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา และองค์กรเอกชน ระหว่างประเทศ

- 1.1.2 **สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน** เป็นสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่ด้อยโอกาส หรือเด็กกำพร้าอนาถาต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยองค์กรเอกชน สมาคม หรือมูลนิธิ การบริหารจะดำเนินการโดยคณะกรรมการและผู้จัดการขององค์กร การสนับสนุนด้านงบประมาณจะได้รับจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา และองค์กรเอกชนระหว่างประเทศ ปัจจุบันมีจำนวน 42 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 4,531 คน มีครูและผู้ดูแลเด็กจำนวน 316 คน
- 1.1.3 **สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก** ดำเนินการโดยกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น เพื่อรับเลี้ยงบุตรหลานของข้าราชการกรมประชาสงเคราะห์ และผู้สนใจโดยเก็บค่าบริการตามอัตราที่กำหนด ปัจจุบันมีจำนวน 7 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 308 คน
- 1.1.4 **สถานสงเคราะห์เด็ก** ดำเนินการโดยกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น เป็นสถานสงเคราะห์เด็กที่จัดดำเนินการโดยภาครัฐ ผู้บริหารเป็นบุคลากรของกรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันมีจำนวน 21 แห่ง ให้บริการเด็กปฐมวัยจำนวน 2,724 คน
- 1.2 **กองนิคมสร้างตนเอง** เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมให้เด็กในชนบทที่มีอายุ 3-6 ปี ได้รับการเลี้ยงดูให้เจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา โดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในนิคมสร้างตนเองทั่วประเทศ เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูแก่เด็ก บิดามารดา ผู้ปกครองให้ใช้เวลาประกอบอาชีพ ได้เต็มที่ และส่งเสริมให้ท้องถิ่นช่วยตนเองและร่วมมือพัฒนาท้องถิ่น โดยเผยแพร่วิทยากรแผนใหม่ไปสู่อบิดา มารดา ผู้ปกครองเด็ก และชุมชน ปัจจุบันมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเองจำนวน 137 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 5,332 คน
- 1.3 **กองสงเคราะห์ชาวเขา** เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ชาวเขาก่อนวัยเรียนและวัยเรียนให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดู เตรียมความพร้อมที่

เหมาะสมตามวัย ส่งเสริมสนับสนุนเด็กชาวเขาที่ยากจนขาดทุนการศึกษาได้มีโอกาสศึกษาต่อเนื่องเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา เสริมสร้างโอกาสให้แก่เด็กชาวเขา ให้มีโอกาสอบรมวิชาชีพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการประกอบอาชีพ พัฒนาฝีมือ และทักษะให้มีรายได้พึ่งตนเองได้ ปัจจุบันมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 139 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 4,335 คน

1.4 กองบริการชุมชน จัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสำหรับเด็กด้อยโอกาสในชุมชนต่าง ๆ จำนวน 6 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 835 คน

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยกรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการให้บริการเลี้ยงดูเด็กโดยสังกัดกองต่าง ๆ ตามอัตราส่วนดังตาราง

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	จำนวน	จำนวนเด็ก	จำนวนครู
สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	1384	59743	5454
สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	42	4531	316
สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	7	308	*
สถานสงเคราะห์เด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	21	2724	*
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองสงเคราะห์ชาวเขา	139	4335	132
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง กองนิคมสร้างตนเอง	137	5332	224
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองบริการชุมชน	6	835	*
รวมกระทรวงแรงงานฯ	1736	77808	6126

* จำนวนครูรายงานรวมกับระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ตาราง 5 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

4. กระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กคือกรมอนามัย โดยกองส่งเสริมสุขภาพ เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการ การบริการเลี้ยงดูเด็กจัดเป็นศูนย์เด็กเล็กในสถานที่ทำงาน จัดตั้งในกระทรวงสาธารณสุข 1 แห่ง มีเด็กได้รับบริการจำนวน 60 คน มีผู้ดูแลเด็กจำนวน 12 คน และมีศูนย์เด็กเล็กในโรงพยาบาลและหน่วยงานในภูมิภาคจำนวน 29 แห่ง มีเด็กอายุ 0-3 ปีได้รับบริการจำนวน 660 คน การบริหารงานในศูนย์เด็กเล็ก ผู้บริหารและบุคลากรเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน

โดยกรมอนามัยสนับสนุนงบประมาณให้ศูนย์เด็กเล็กจำนวนแห่งละ 15,000 บาท (ปีงบประมาณ 2541)

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	จำนวน	จำนวนเด็ก	จำนวนครู
ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย	1	60	12
ศูนย์สาธิตเด็กเล็ก ในสถานที่ทำงาน	29	600	24
รวมกระทรวงสาธารณสุข	30	660	36

ตาราง 6 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

5. **ทบวงมหาวิทยาลัย** หน่วยงานที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยคือ โรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันมีการจัดดำเนินการในส่วนภูมิภาค 3 แห่ง (ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) มีผู้รับบริการ 1,091 คน มีครูหรือผู้ดูแลเด็กจำนวน 54 คน การบริหารงานส่วนใหญ่อยู่ในการดูแลของคณะศึกษาศาสตร์ หรือคณะครุศาสตร์ จัดเป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในรูปแบบของโรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังมีการจัดตั้งเป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

5.1 **โรงเรียนอนุบาลรามคำแหง** เป็นหน่วยงานในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ก่อตั้งในปี 2537 มีบุคลากรในหน่วยงาน 15 คน จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองนโยบายของชาติในการกำหนดให้ปีพุทธศักราช 2537 เป็นปีครอบครัวสากล และเป็นสวัสดิการให้บุตรธิดาของอาจารย์ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ภายในมหาวิทยาลัย รวมคำแหง ได้รับการเตรียมความพร้อมในระดับปฐมวัย อันจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลชาติ ในขั้นแรกเริ่ม และเป็นการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ให้เป็นต้นแบบต่อไป

5.2 **ศูนย์พัฒนาเด็กอ่อนก่อนวัยเรียน** กองธุการ ม.เกษตรศาสตร์ กำแพงแสน จ. นครปฐม ก่อตั้งในปี 2531 มีบุคลากรในหน่วยงาน 14 คน จัดตั้งขึ้นเพื่อรับเลี้ยงดูบุตรของบุคลากรของ มก.อันเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ บุตรบุคลากรจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นไป

ตามวัยอันสมควร ส่งเสริมให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้องปลอดภัยและมีสุขภาพอนามัยที่ดี และเป็นการให้บริการแก่ชุมชนโดยรวมนิเทศการดำเนินงาน

5.3 **ศูนย์ปฏิบัติการสังคมสงเคราะห์คลองจั่น** เป็นหน่วยงานในสังกัดของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งอยู่หลังหอนาฬิกาการเคหะแห่งชาติ ถ.สุขาภิบาลเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีบุคลากรในหน่วยงาน 9 คน จัดตั้งขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมทางการศึกษา ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดา จัดเป็นบริการพื้นฐานแก่ชุมชนในลักษณะของวิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน และใช้เป็นแหล่งวิจัยและฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาและคณาจารย์

5.4 **โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นหน่วยปฏิบัติการในด้านวิชาการของคณะครุศาสตร์ ทางด้านการศึกษา วิจัย ทดลอง ค้นคว้าหาความรู้และแนวปฏิบัติที่จะปรับปรุงให้วิชาครุศาสตร์ ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และเป็นแหล่งวิทยากรทางการจัดและดำเนินการศึกษาตลอดจนการเรียน การสอนในระดับต่าง ๆ ให้แก่สถาบันการศึกษา

5.5 **ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก** เป็นหน่วยงานในสังกัดของภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้บริการเลี้ยงดูเด็กอายุ 3 เดือน – 2 ปี 6 เดือน ที่เป็นบุตรหลานของบุคลากรในมหาวิทยาลัย เป็นการเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย และสนับสนุนการเลี้ยงดูด้วยนมแม่

5.6 **โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน** คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี เป็นหน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัยมหิดล รับเลี้ยงบุตรหลานของบุคลากรที่มีอายุ 3 เดือน ถึง 2 ปี มุ่งเน้นการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต สุขภาพ และสวัสดิภาพ ให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย และจิตใจสมวัย ส่งเสริมการเลี้ยงดูเด็กด้วยนมมารดา

6. **สำนักงานตำรวจแห่งชาติ** จัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จัดทำเป็นโครงการจัดตั้งสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของประชาชนที่ยากจนในท้องถิ่นชนบทห่างไกลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีสุขภาพพลานามัย และการโภชนาการที่ถูกต้อง จัดทำเป็นแหล่งสาธิตการจัดการเลี้ยงเด็กกลางวันที่สามารถพึง

ตนเองได้ และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจตระเวนชายแดน ข้าราชการของรัฐบาล และผู้ปกครองของเด็ก จัดดำเนินการเป็น 2 รูปแบบคือ จัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 129 แห่ง มีเด็กได้รับการบริการจำนวน 9,319 คน และจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กนอกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นศูนย์รับเลี้ยงเด็ก บุตรหลานของตำรวจตระเวนชายแดนที่ต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ โดยจัดตั้งในบริเวณกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนและกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 26 แห่ง มีเด็กได้รับการบริการจำนวน 1,272 คน การบริหารงานจะขึ้นอยู่กับกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนและกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาคต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด นอกจากนี้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะได้รับความอนุเคราะห์จากองค์การเอกชน สมาคม และมูลนิธิต่าง ๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ สิ่งปลูกสร้าง และวัสดุอุปกรณ์การศึกษา เช่นการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากพิริยานุเคราะห์มูลนิธิ เป็นต้น

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	จำนวน	จำนวนเด็ก
ศูนย์พัฒนาเด็กในโรงเรียน ตชด.	129	9319
ศูนย์พัฒนาเด็กนอกโรงเรียน ตชด.	26	1272
รวมสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	155	10,591

ตาราง 7 ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดกระทรวงมหาดไทย

7. กระทรวงกลาโหม จัดบริการรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน 3 แห่ง คือ
  - 7.1 ศูนย์พัฒนาการและเลี้ยงเด็ก วังปญฺญาไท รพ.พระมงกุฎเกล้า ในสังกัดกรมการแพทย์ทหารบก กองทัพบก มีบุคลากรในหน่วยงาน 33 คน จัดเป็นสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ของรพ.รร 6 วพม, วพ, พบ,ทม, สพธ. ในการดูแลเด็กใน ระหว่างพ่อแม่ไปทำงาน ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และเป็นสถานที่ศึกษาและฝึกงานของสถานศึกษาต่าง ๆ

7.2 **ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถาวร** ค่ายสมเด็จพระนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ในสังกัดกองทัพบกที่ 3 กองทัพบก มีบุคลากรในหน่วยงาน 7 คน เพื่อช่วยเหลือครอบครัวทหารชั้นผู้น้อย และแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเป็นห่วงและกังวลกับบุตรหลานของตน ให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธีและเสริมสุขภาพอนามัยที่ดี เป็นการฝึกและอบรมเด็กให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ฝึกระเบียบ วินัยให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและฝึกมารยาทต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน การรับประทานอาหารและการนอน และให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมอื่น ๆ ได้

7.3 **สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพบก** โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ให้บริการเลี้ยงดูเด็ก 0-4 ปี ที่เป็นบุตรหลานของบุคลากรของกองทัพบก เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กให้สมวัย

8. **สมาคมมูลนิธิและองค์กรเอกชน** เป็นหน่วยงานที่ให้บริการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ด้อยโอกาสทางด้านต่าง ๆ เช่น เด็กกำพร้า เด็กพิการ เด็กอนาถา และเด็กติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติซึ่งเป็นผู้อนุญาตให้จัดตั้งสมาคม และมูลนิธิต่าง ๆ พบว่าในปี 2542 ได้มีสมาคมและมูลนิธิประเภทต่าง ๆ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งแล้ว เป็นจำนวนมากกว่า 18,000 องค์กร แต่จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พบว่ามีสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชนที่ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเด็กอายุ 0-4 ปี มีจำนวน 63 องค์กร และสมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชนที่ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเด็กอายุ 5-9 ปี มีจำนวน 81 องค์กร (ทั้ง 2 ประเภทมีรายชื่อและขอบข่ายการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกันด้วย) ซึ่งในจำนวนนี้ผู้วิจัยพบว่ามีองค์กรที่ให้บริการเลี้ยงดูเด็ก 0-6 ปี จำนวน 21 องค์กร โดยดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

1. เด็กพิการ
2. เด็กถูกทารุณ
3. เด็กติดเชื้อเอดส์
4. เด็กและเยาวชนในสลัม
5. เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า
6. เด็กและเยาวชนในครอบครัวยากจนมาก

7. เด็กวัยก่อนประถมที่บิดา/มารดาหรือผู้ปกครองไม่มีเวลาเลี้ยงดูหรือจัดหาพี่เลี้ยง

โดยจัดการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รายละเอียดการดำเนินงานขององค์กรเอกชนต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

8.1 **โครงการเพื่อเด็กและเยาวชน (Youth And Children For Development)** ตั้งอยู่ที่จังหวัดยโสธรก่อตั้งตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 เป็นสมาชิกของ Youth Net มีบุคลากรในหน่วยงาน 7 คน ดำเนินการเพื่อเป็นบ้านพักรองรับเด็กเยาวชนที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้งานอาชีพของเยาวชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ ป้องกัน และลดปัญหา การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสได้รับกระบวนการเรียนรู้เพิ่มในโรงเรียนมากขึ้น

8.2 **บ้านสถานสงเคราะห์คนตาบอดพิการซ้ำซ้อน (Home For Multiply Handicapped Blind Children)** ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ก่อตั้งเมื่อปี 2529 เป็นสมาชิกของ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อนตาบอดในประเทศไทย มีบุคลากรในหน่วยงาน 30 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา/ฟื้นฟูสมรรถภาพคนตาบอดพิการซ้ำซ้อน ให้ที่อยู่อาศัย/อาหาร/ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม จัดการอบรม/ให้ความรู้แก่บุคคลทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับคนตาบอดผู้พิการซ้ำซ้อน และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ/ภาคเอกชน ในการพัฒนาคนตาบอดผู้พิการซ้ำซ้อน

8.3 **มูลนิธิเด็ก (Foundation For Children)** ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีบุคลากรในหน่วยงาน 120 คน เพื่อช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ และครอบครัวยากจน อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี โดยให้อาหาร ให้การศึกษา สนับสนุนสิทธิของเด็กตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก องค์การสหประชาชาติ ช่วยเหลือเด็กที่ทุกข์ยากและถูกทอดทิ้ง ให้มีโอกาสพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยยึดหลักการให้ความช่วยเหลือ จากเหตุแห่งความยุติธรรมมิใช่จากความสมเพชเวทนา จัดหารูปแบบอื่นของการศึกษาและดูแลเด็ก ว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางสังคม เป็นสื่อประสานของความเข้าใจอันดีระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับคณะบุคคล หรือบุคคล หรือกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นอย่างบุคคล หรือคณะบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการศึกษา ให้ความช่วยเหลือในทุกทางแก่บุคคล หรือสถานศึกษา โดยให้ทุนการศึกษา อุปกรณ์ทรัพย์สินใด ๆ หรือด้วยประการใด อันจะก่อประโยชน์แก่บุคคลหรือสถาบันนั้น

ส่งเสริมศิลปวิทยาการ วัฒนธรรมและการสังคมสงเคราะห์ ร่วมกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้ไม่ดำเนินการเกี่ยวกับการเมือง แต่ประการใด

- 8.4 **มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ** (Foundation For Slum Child Care) ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 เป็นสมาชิกของ สภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชน มีบุคลากรในหน่วยงาน 80 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็ก 0-5 ปีในชุมชนแออัด และพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวในชุมชน รวมทั้งการเผยแพร่ปัญหาเด็กต่อสาธารณชน
- 8.5 **มูลนิธิมิตรมวลเด็ก** (Friends For All Children Foundation) ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีบุคลากรในหน่วยงาน 19 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมบริการสงเคราะห์ครอบครัวสำหรับเด็กที่ไม่มีบ้าน เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กกำพร้า เด็กที่พลัดถิ่น รวมทั้งที่มีอุปสรรคทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยไม่คำนึงถึงศาสนา เพศ เชื้อชาติ และฐานะทางสังคม ส่งเสริมและจัดให้การศึกษา ความรู้ การสงเคราะห์ และความต้องการประจำวันแก่เด็ก ไม่มีบ้าน ดำเนินโครงการบริการสงเคราะห์เด็ก สำหรับให้คำปรึกษาแก่บิดามารดา การจดทะเบียนบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ การเลี้ยงดูอุปถัมภ์ การช่วยเหลือครอบครัว สุขภาพ และอาหารทั้งปวง เพื่อ ประโยชน์แก่เด็ก
- 8.6 **มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและอนาถานครเชียงใหม่** (Chiang Mai Orphanage Foundation) ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กกำพร้าหรืออนาถาโดยฝ่ายประชาสงเคราะห์จังหวัด และให้การสงเคราะห์ เด็กกำพร้าอนาถาในชุมชน โดยการจัดหาสถานที่ให้อยู่อาศัย ในการจัดหาสถานที่นี้ มูลนิธิมีสิทธิอำนาจที่จะซื้อหรือขายซึ่งอสังหาริมทรัพย์ เพื่อความเหมาะสมกับกิจการของมูลนิธิ เลี้ยงดูให้อาหาร เครื่องนุ่งห่มให้ความคุ้มครอง ความปลอดภัย ให้เจริญวัยต่อไป ช่วยเสาะหาผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 8.7 **มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ ในประเทศไทยฯ** (CCF Foundation In Thailand) ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นสมาชิกของ สภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชน มีบุคลากรในหน่วยงาน 40 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวที่อยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ความยากจน ให้สามารถช่วยตน

เองได้ ในระยะเวลาอันสมควร ในระบบการอุปการะแบบบุคคลต่อบุคคล ในพื้นที่ชนบท

- 8.8 **มูลนิธิสงเคราะห์เด็กสภากาชาดไทย** (Thai Red Cross Children Home) ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นสมาชิกของสภากาชาดไทย มีบุคลากรในหน่วยงาน 55 คน โดยมีวัตถุประสงค์สืบหาบิดา มารดา หรือญาติของเด็กและผู้เยาว์ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือให้มีชีวิตที่มั่นคง หรือหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กโดยดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งให้การศึกษาตามความสามารถ นอกจากนั้นยังส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับงานสวัสดิภาพของเด็กและครอบครัว
- 8.9 **มูลนิธิสร้างสรรค์ชีวิตเด็กและเยาวชน** (The Life Improvement Foundation Of Children And Youth) ตั้งอยู่ที่จังหวัดเลยมีบุคลากรในหน่วยงาน 21 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือและพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษาของเด็ก กำพรวุ้ เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน เด็กที่ถูกทอดทิ้ง ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และอุปการณ่เลี้ยงดู ช่วยเหลือ สนับสนุน และดำเนินงานด้านการอบรมสื่อสอนวัฒนธรรมและอบรม วิชาชีพให้แก่เด็กในชนบท
- 8.10 **มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก** (Foundation For The Better Ligh Of Children) ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครมีบุคลากรในหน่วยงาน 32 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ช่วยเหลือ พัฒนาเด็กที่ถูกทอดทิ้ง และด้อยโอกาสในสังคม ศึกษาหารูปแบบการสร้างสรรค์เด็ก ประสานและร่วมมือกับส่วนต่าง ๆ ของสังคม เพื่อช่วยเหลือเด็ก ดำเนินงาน ทั่วประเทศ ทั้งเขตเมืองและเขตชนบท
- 8.11 **วาย.เอ็ม.ซี.เอ เชียงราย** (Chiangrai Y.M.C.A.) เป็นสมาชิกของ สมาคมวาย.เอ็ม.ซี.เอ. เชียงใหม่ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย มีบุคลากรในหน่วยงาน 43 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนสมาชิกและเยาวชนให้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ปลุกฝังสมาชิกและเยาวชนให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพดีงามทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้รับความรู้ความชำนาญ เพื่อเพิ่มเติมความสามารถในการประกอบอาชีพ เสริมสร้างความสามัคคีและการแลกเปลี่ยนทัศนระหว่งสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างกัน กระตุ้นให้ประชาชนในชนบทได้ตระหนักถึงความสามารถและ

คุณค่าของตนเอง ส่งเสริมความรู้ ทักษะ และเทคนิคต่าง ๆ ในการประสานงาน เพื่อการพัฒนาแก่ผู้นำและผู้ประสานงาน

- 8.12 **สมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ เชียงใหม่** (Y.M.C.A. Chiang Mai) ตั้งอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ มีบุคลากรในหน่วยงาน 10 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำงานด้านพัฒนา ชุมชน มุ่งทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ ปลุกฝังสมาชิกและเยาวชนให้มีบุคลิก ภาพที่ดี ทั้งกาย ใจ สติปัญญา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำ ที่ดี

- 8.13 **ศูนย์การศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพคนตาบอด จังหวัดร้อยเอ็ด** (Education And Rehabilitation Center For The Blind Roi-et) ตั้งอยู่ใน จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสมาชิกของมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทยฯ มีบุคลากรในหน่วยงาน 28 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและฝึก อบรมวิชาชีพแก่ผู้พิการทางสายตา โดยไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา อบ รมจริยธรรมอันดีงามแก่ผู้พิการทางสายตา สนับสนุนให้นักเรียนตาบอดมีโอกาส เข้าเรียนในชั้นเรียนปกติในระบบโรงเรียน จัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ผลิตตำรา เบรลล์และตำราเทป เพื่อใช้ในการศึกษาคนตาบอด

- 8.14 **สมาคมสงเคราะห์เด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย** ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มี บุคลากรในหน่วยงาน 32 คน เพื่อช่วยเหลือให้การสงเคราะห์แก่เด็กกำพร้า ทั่วไป สร้างสถานศึกษาและดำเนินกิจการโรงเรียนจัดหา สถานที่ให้การอุปการะ เลี้ยงดู ตลอดจนอาหารแก่เด็กกำพร้า จัดหาสถานพยาบาล จัดยารักษาโรค ช่วย เหลือการ กุศลสาธารณะต่าง ๆ โดยร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ไม่เกี่ยวกับกิจ กรรมทางการเมือง

- 8.15 **โสณะมูลนิธิแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์** (SOS Foundation Of Thailand Under The Royal Patronage Of M.H.The Queen) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2514 เป็นสมาชิกของ สันนิบาตมูลนิธิแห่งประเทศไทย มีบุคลากรใน หน่วยงาน 112 คน เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าขาดบิดา มารดา และไร้ที่พึ่ง ให้ มีที่อยู่อาศัยแบบครอบครัวที่สมบูรณ์ ให้การศึกษาจนมีวิชาชีพเลี้ยงตัวเองได้ และได้รับความอบอุ่นทางจิตใจ เช่นเดียวกับการอยู่ในครอบครัวที่ดี วิจัยและ ศึกษาเหตุแห่งการเป็นมาของเด็ก และผลของการเลี้ยงดู ดำเนินการฝึกอบรม บุคลากร ให้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ร่วมมือส่งเสริมและ ประสานงานกับองค์กร SOS KDI ของประเทศออสเตรเลีย และองค์กร กุศลอื่น โสณะมูลนิธิมีหมู่บ้านเด็กในเครือข่าย 3 แห่ง คือหมู่บ้านเด็กโสณะบางปู จังหวัด

สมุทรปราการ หมู่บ้านเด็กโสสะหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และหมู่บ้านเด็กโสสะ "เฉลิมนารินทร์" จังหวัดหนองคาย

- 8.16 **มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก** ตั้งอยู่ที่ 143/109-111 หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา ซอย วัดสุวรรณคีรี ถนนปิ่นเกล้า - นครชัยศรี บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 จัดโครงการแด่ท้องผู้หิวโหย ให้ความช่วยเหลือเด็กตั้งแต่แรกเกิดในด้านการให้อาหารเสริม
- 8.17 **พริยานุเคราะห์มูลนิธิ** ตั้งอยู่ที่ 187 ถนนสาทรใต้ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จัดโครงการให้ความช่วยเหลือแม่และเด็ก โดยการให้คำแนะนำแก่สตรีนอกสมรสที่ตั้งครรภ์ และขาดผู้อุปการะ มูลนิธิฯ จะให้ที่พัก ทำคลอดให้ และถ้าสตรีนั้นปฏิเสธเด็ก มูลนิธิฯ จะรับเลี้ยงเด็กไว้
- 8.18 **สหทัยมูลนิธิ** สถานที่ตั้ง คือ 20 สุขุมวิท 2 แขวงคลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110 มีโครงการสำหรับเด็ก 4 โครงการ โครงการครอบครัวอุปการะ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันให้แก่ผู้มีรายได้น้อย โครงการสงเคราะห์คนไข้เด็กในโรงพยาบาล โครงการส่งเสริมและพัฒนาเด็กอ่อนปากเกร็ด
- 8.19 **มูลนิธิแสงสวรรค์สงเคราะห์** ที่ตั้งคือถนนพหลโยธิน ต.นครสวรรค์ อ.เมือง จ. นครสวรรค์ มีโครงการให้ความรู้แก่มารดาในการเลี้ยงดูบุตร ให้ความช่วยเหลือคำแนะนำแก่แม่ในการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งอุปการะเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 8.20 **มูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน** ที่ตั้งคือ ถนนแจ้งสนิท แขวงบ้านท่าบ่อ อ.เมือง อุบลราชธานี ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กกำพร้า และเด็กที่พ่อแม่ยากจน ตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นไป
- 8.21 **มูลนิธิภราดรบำเพ็ญเด็กกำพร้าบ้านศรีธรรมราช** ตั้งอยู่ที่ ถนนราชดำเนิน ต.ศาลาพิชัย อ.เมือง นครศรีธรรมราช ให้การเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น แก่เด็กที่ขาดผู้อุปการะ

การบริหารงานของสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ เหล่านี้ จะบริหารงานโดยผู้จัดการ มีบุคลากรที่รับผิดชอบดูแลเด็กและส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จำนวนถึง 666 คน การให้บริการเลี้ยงดูและสงเคราะห์เด็ก มีการขออนุญาตจัดตั้งเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน และสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนอย่างถูกต้องตามระเบียบของกรมประชาสงเคราะห์ทุกประการ ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณนั้น จะได้รับการสนับสนุนจากกรมประชาสงเคราะห์เป็นบางส่วน นอกจากนี้ยังได้รับการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนในบางองค์

กรณีที่เปิดรับบริการเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนจะมีการเก็บค่าบริการจากผู้ปกครองด้วย

การบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ร้อยละ 91.73 เป็นการบริหารงานโดยภาครัฐ มีระบบการบริหารที่เป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง มีระบบการบริหารที่แบ่งออกเป็นลำดับชั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด และอำเภอ สำหรับการบริหารในรูปแบบของเอกชนยังมีไม่มากนักคือมีจำนวนร้อยละ 8.27 ซึ่งในจำนวนนี้จะถูกกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐเช่นโรงเรียนอนุบาลเอกชน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น ส่วนจำนวนเด็กที่เข้ารับบริการในสถานพัฒนาเด็กของรัฐมีจำนวนร้อยละ 79.84 และภาคเอกชนร้อยละ 20.16 ซึ่งสัดส่วนของเด็กต่อสถานพัฒนาเด็กพบว่าภาครัฐมีสัดส่วนของสถานบริการต่อจำนวนเด็กคิดเป็น 1 : 53 ส่วนภาคเอกชนมีสัดส่วน 1 : 149 แสดงว่าสัดส่วนในการให้บริการเลี้ยงดูเด็คนั้นภาคเอกชนสามารถให้บริการได้มากกว่าภาครัฐเมื่อเปรียบเทียบจำนวนเด็กต่อสถานพัฒนาเด็ก รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้แสดงในตาราง 8

หน่วยจัดบริการ	จำนวนสถานพัฒนาเด็ก (ร้อยละ)	จำนวนเด็ก (ร้อยละ)	สัดส่วนของสถานพัฒนาต่อจำนวนเด็ก
ภาครัฐ	42533 (91.73)	2262750 (79.84)	1 : 53
ภาคเอกชน	3834 (8.27)	571551 (20.16)	1 : 149
รวม	46367 (100)	2834301 (100)	1 : 61

ตาราง 8 การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐและเอกชน

สำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือภาครัฐจะสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการสำหรับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา (3-6 ปี) เป็นรายหัวเช่นเดียวกับการสนับสนุนในระดับประถมศึกษา ส่วนภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการโดยเก็บค่าบริการจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ส่วนการดำเนินการในส่วนของสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน ส่วนใหญ่จะได้รับการบริจาคงบประมาณดำเนินการจากผู้มีจิตศรัทธาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และเด็กกลุ่มพิเศษ

ระบบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

พัฒนาการของการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ในปัจจุบันมีรูปแบบที่แตกต่างจากอดีตซึ่งแต่เดิมเป็นการเลี้ยงดูในครอบครัวโดยผู้เป็นแม่หรือญาติพี่น้องในครอบครัว เนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของประเทศ จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าในปัจจุบันการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมี 3 รูปแบบคือ การบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) การบริการศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) และการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program)

1. **การบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว** (family day care) เป็นการบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้าน ดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ ผู้รับเลี้ยงเด็กมักจะเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างในช่วงกลางวัน โดยอาจจะรับเลี้ยงเด็กเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม การจัดบริการลักษณะนี้จะเป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เพราะผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝากไว้มักจะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกัน จากข้อมูลที่ได้สำรวจจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน ไม่พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการในรูปแบบนี้ แต่จากข้อมูลประชากรของเด็กอายุ 0-6 ปี พบว่ามีเด็กในกลุ่มนี้ถึง 5,457,353 คน แต่ทั้งภาครัฐและเอกชนจัดบริการเลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบต่าง ๆ ได้เพียง 2,759,491 คน คิดเป็นร้อยละ 50.56 ของประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี ดังนั้นเด็กอีกร้อยละ 49.44 จึงกระจัดกระจายอยู่ในรูปแบบการจัดบริการแบบนี้นอกเหนือจากการเลี้ยงดูในครอบครัวด้วย
2. **ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน** (day care center) เป็นศูนย์ที่รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เด็กเด็กที่เข้ามาใช้บริการจะมีอายุตั้งแต่ 2-6 ปี การจัดบริการแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กที่มารดาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อ-แม่ การดำเนินงานของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐในลักษณะของสถานรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่ามีบริการรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงานต่าง ๆ ทุกกระทรวงเป็นจำนวนถึง 58 แห่ง สำหรับศูนย์ฯ ที่ดำเนินงานโดยเอกชน องค์กรเอกชน สมาคม มูลนิธิ องค์กรการกุศลและชุมชน ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันมีจำนวน 1,453 แห่ง อัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 3.84 ภาคเอกชนร้อยละ 96.16

ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน	รัฐ	เอกชน
กระทรวงศึกษาธิการ	2	0
ศูนย์วิจัยและพัฒนาเด็กปฐมวัย	1	0
ศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสถาบันราชภัฏสวนดุสิต	1	0
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	28	1426
สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	0	1384
สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	0	42
สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	7	0
สถานสงเคราะห์เด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	21	0
กระทรวงสาธารณสุข	20	0
ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย	1	0
ศูนย์สาธิตเด็กเล็ก ในสถานที่ทำงาน	19	0
ทบวงมหาวิทยาลัย	5	0
ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน	5	0
กระทรวงกลาโหม	3	0
ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน	3	0
มูลนิธิ/องค์กรเอกชน	0	27
รวม	58	1453
ร้อยละ	3.84	96.16

ตาราง 9 ร้อยละของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันจำแนกตามภาครัฐและเอกชน

3. **การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา** (pre- school program) เป็นบริการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จริยธรรม สติปัญญาและบุคลิกภาพ โดยมีการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาในระดับนี้มี 3 รูปแบบ คือ ชั้นอนุบาลใช้เวลาเรียน 2-3 ปี ชั้นเด็กเล็กหรือเตรียมประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 1 ปี และจัดในศูนย์พัฒนาเด็ก ในปัจจุบันมีเด็กอายุ 3-6 ปี ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 97 โดยมีอัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐร้อยละ 94.66 และภาคเอกชนร้อยละ 5.34

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา	รัฐ	เอกชน
กระทรวงศึกษาธิการ	33999	2397
โรงเรียนประถมศึกษา สปช. ที่เปิดสอนอนุบาลศึกษา	30170	0
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา	28	0
โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา	5	0
โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่เปิดสอนชั้นอนุบาล	0	2397
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรมการศาสนา	3780	0
โรงเรียนสาธิตของสถาบันราชภัฏ	16	0
กระทรวงมหาดไทย	8036	0
โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา	493	0
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน	7115	0
โรงเรียนประถมศึกษาของ กทม.	428	0
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	155	0
ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียน ตชด.	129	0
ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนอกโรงเรียน ตชด.	26	0
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	282	0
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองสงเคราะห์ชาวเขา	139	0
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง	137	0
กองนิคมสร้างตนเอง		
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองบริการชุมชน	6	0
ทบวงมหาวิทยาลัย	3	0
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย	3	0
รวม	42475	2397
ร้อยละ	94.66	5.34

ตาราง 10 ร้อยละของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจำแนกตามภาครัฐและเอกชน

การจัดบริการสถานพัฒนาเด็กเพื่อที่จะสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจและสติปัญญา ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนนั้น รูปแบบการจัดทั้ง 3 แบบนับได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กที่จะมีพัฒนาการในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ทั้งด้านครอบครัว สังคม

รอบตัว และการถ่ายทอดความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้านสำหรับการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

หลักสูตร การอบรมเลี้ยงดูและการวัดประเมินผล

หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็กแต่เดิมมีความหลากหลาย และยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากการจัดบริการดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน ขาดการประสานร่วมมือกันอย่างจริงจัง จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม แต่ในปัจจุบันหลายหน่วยงานได้ประสานความร่วมมือกันยกร่างหลักสูตร คู่มือการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล ตลอดจนจัดทำคู่มือการดำเนินการจัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้นมา ทำให้เกิดความชัดเจนในการจัดการอบรมเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น แต่ความหลากหลายในการดำเนินการก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่างๆ จึงยึดหลักการติดตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติที่รัฐได้ประกาศไว้เป็นแนวทางในการจัดดำเนินการ ให้สอดคล้องกับหน่วยงานและปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่น

ปัจจุบันหลักสูตรการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้ใช้หลักสูตรปี พ.ศ. 2540 โดยกรมวิชาการได้ยกร่างหลักสูตรก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง การดำเนินการยกร่างทดสอบใช้และปรับปรุง ประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เพื่อนำไปใช้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งกลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0-1 ปี กลุ่มอายุ 1-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปทุกด้าน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานพัฒนาเด็ก และชุมชน ดังนั้นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ.2540 จึงเป็นหลักสูตรที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ได้เป็นอย่างดี ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้แจกจ่ายเอกสารหลักสูตรพร้อมคู่มือให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดได้นำไปใช้อย่างครบถ้วนแล้ว สาระของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ.2540 มีดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาเด็กแรกเกิด – 1 ปี

1.1 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี

- 1.1.1 มีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย ตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 1.1.2 มีความสามารถในการใช้วัยวะของร่างได้ประสานสัมพันธ์กัน

- 1.1.3 มีความสุข ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์มั่นคง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้
- 1.1.4 มีความเข้าใจและสามารถใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้เหมาะสมตามวัย

1.2 แนวการจัดกิจกรรม

- 1.2.1 จัดพร้อม ๆ กันไปในเวลาเดียวกับการเลี้ยงดูประจำ
- 1.2.2 คำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ สื่อของเล่นที่จำเป็นของเด็กวัยนี้ ได้แก่ สื่อบุคคล พ่อ แม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ฯลฯ
- 1.2.3 ให้เด็กได้พักผ่อนเพื่อลดความตื่นเต้น ความเครียดที่อาจเกิดขึ้น
- 1.2.4 กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กทั้งต้องจัดให้เหมาะสมกับความสามารถ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการของเด็กแต่ละด้าน

1.3 การประเมินพัฒนาการ โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็ก และพิจารณาว่าในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเด็กได้บรรลุคุณลักษณะตามวัยหรือไม่ และนำผลมาปรับปรุงกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในทุก ๆ ด้านให้เต็มตามศักยภาพ

2. การพัฒนาเด็กอายุ 1-3 ปี

2.1 จุดมุ่งหมาย ของการพัฒนาเด็กอายุ 1-3 ปี

- 2.1.1 ให้มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์เจริญเติบโตตามวัยมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
- 2.1.2 มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุขและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 2.1.3 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 2.1.4 เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- 2.1.5 มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามวัย
- 2.1.6 มีความสนใจต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

2.2 แนวการจัดกิจกรรม

- 2.2.1 ครูหรือผู้ดูแลเด็กจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของกิจวัตรประจำวันว่าเป็นเสมือนประสบการณ์ ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะ
- 2.2.2 สนับสนุนให้เด็กได้เล่นและเป็นแบบอย่างในการเล่นจินตนาการกับของเล่นต่าง ๆ

- 2.2.3 อ่านหนังสือให้เด็กฟังบ่อย ๆ อาจให้เด็กนั่งตักหรืออ่านให้ฟังในกลุ่มย่อย 2-3 คน ควรร้องเพลง เล่นกับนิ้วมือ แสดงบทบาทสมมุติตามเนื้อเรื่องในนิทานกับเด็ก
- 2.2.4 ให้เด็กได้เล่นกับวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะ เช่น สีเทียนขนาดใหญ่ สีน้ำกับกระดาษแผ่นใหญ่ ปั้นแป้งหรือทอดลงสิ่งง่าย ๆ เช่น พิมพ์ภาพ เป็นต้น
- 2.2.5 ให้โอกาสเด็กอายุ 2 ปี เล่นกลางแจ้ง เล่นน้ำ เล่นทรายเป็นประจำทุกวัน
- 2.2.6 เด็กอายุ 1-3 ปี เรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ดังนั้นเป็นหน้าที่ของครู ผู้ดูแลเด็ก ที่จะต้องให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 2.3 การประเมินพัฒนาการ ใช้การสังเกตพฤติกรรม รวมทั้งการสัมภาษณ์เด็กและผู้ปกครอง จดบันทึกเพื่อรับรู้เกี่ยวกับปัญหา และความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก การจดบันทึกข้อมูลควรทำต่อเนื่องเป็นประจำและมีการประเมินเป็นระยะ เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้กับเด็กแต่ละคนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

3. การพัฒนาเด็กอายุ 3-6 ปี

- 3.1 จุดมุ่งหมาย ของการพัฒนาเด็กอายุ 3-6 ปี
  - 3.1.1 มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
  - 3.1.2 ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์
  - 3.1.3 ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
  - 3.1.4 มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
  - 3.1.5 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย
  - 3.1.6 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
  - 3.1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่น และความเป็นไทย
  - 3.1.8 ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
  - 3.1.9 มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัยและมีเจตนาที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
  - 3.1.10 มีจินตนาการและคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.2 แนวทางการจัดกิจกรรม การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์

การณตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การเลือกกิจกรรมจึงต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้คือ

- 1.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่ว ในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี ฯลฯ
- 1.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ
- 1.2.3 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อาจจัดกิจกรรมโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นทราย เล่นบล็อก ฯลฯ
- 1.2.4 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ทักษะศึกษา ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล
- 1.2.5 การส่งเสริมให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเล่นหรือทำกิจกรรมอย่างเสรีตามความสนใจ และความต้องการของตนเอง จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกห้องเรียน
- 1.2.6 การส่งเสริมลักษณะนิสัยและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขช่วยเหลือตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จัก

ระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นจึงควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การขับถ่าย การทำความสะอาดร่างกาย การเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม การเก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

1.3 การประเมินพัฒนาการ การประเมินเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ตามหลักการดังนี้

1.3.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน

1.3.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

1.3.3 สภาพการประเมินต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็กโดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน

1.3.4 จัดทำการประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การเลือกใช้เครื่องมือ และการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

1.3.5 ไม่ใช้การประเมินด้วยแบบทดสอบ เพราะไม่เหมาะสมกับวัย และระดับพัฒนาการของเด็กอายุ 3-6 ปี การประเมินเด็กควรจะขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้านมิใช่ขึ้นอยู่กับคะแนนสอบ

การจัดกิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 จึงเป็นแนวทางในการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูที่ต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนสามารถมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลอย่างต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กันทุก ๆ ด้าน จนถึงอายุ 6 ปี หลักสูตรการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีเด็กรับบริการมากที่สุดคือในระดับอนุบาล 2 และ 3 ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน และหลักสูตรอนุบาล 1-2 ในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนการจัดที่ได้รับความนิยมในลำดับต่อมาคือการจัดในศูนย์พัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรมการศาสนา การจัดบริการส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรสำหรับเด็ก 3-6 ปี

การจัดกิจกรรมการเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยพบว่ามีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในรูปแบบของสถานเลี้ยงดู เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็ก ชั้นเด็กเล็ก ชั้นอนุบาล 1 – 3 และชั้นอนุบาล 1-2 โดยหน่วยงานต่าง ๆ ดังตาราง

สถานเลี้ยงดูเด็ก	รวมทั้งหมด	สถานเลี้ยงดู เด็กปฐมวัย (0-3ปี)	ศูนย์ พัฒนาเด็ก (3-6ปี)	เด็กเล็ก (4-6 ปี)	อนุบาล 1 (3-4ปี)	อนุบาล 2 (อ.1 อนุบาล 2ปี) (4-5ปี)	อนุบาล 3 (อ.2 อนุบาล 2ปี) (5-6ปี)
กระทรวงศึกษาธิการ	2231747	0	225580	61	221963	888275	895868
โรงเรียนประถม สปช.	1494996				56950	699171	738875
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ	969					568	401
โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์	373					231	142
โรงเรียนเอกชนสามัญศึกษาที่เ	506774				163807	187386	155581
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ฯ	225580		225580				
โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ	3055			61	1206	919	869
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	10591	0	10591	0	0	0	0
ศูนย์พัฒนาเด็กใน รร. ตชด.	9319		9319				
ศูนย์พัฒนาเด็กนอก รร. ตชด.	1272		1272				
กระทรวงมหาดไทย	511901	0	396689	8928	2398	53507	50379
โรงเรียนเทศบาล	68079				2398	33296	32385
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล	2450		2450				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการ พัฒนาชุมชน	321879		321879				
การพัฒนาเด็กนอกศูนย์	57757		57757				
กรมการพัฒนาชุมชน							
โรงเรียนประถมศึกษา กทม.	47133			8928		20211	17994
ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน สำนัก อนามัย กทม.	689		689				
ศูนย์สงเคราะห์เด็กฯ สำนักส วัสดิการ กทม.	396		396				
ศูนย์พัฒนาเด็ก สำนัก พัฒนาชุมชน กทม.	13518		13518				

สถานเลี้ยงดูเด็ก	รวมทั้งหมด	สถานเลี้ยงดู เด็กปฐมวัย	ศูนย์ พัฒนาเด็ก	เด็กเล็ก	อนุบาล 1	อนุบาล 2 (อ.1 อนุบาล 2ปี)	อนุบาล 3 (อ.2 อนุบาล 2ปี)
กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม	77808	64274	13534	0	0	0	0
สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน	59743	59743					
สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน	4531	4531					
สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก	308		308				
สถานสงเคราะห์เด็ก	2724		2724				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชาวเขา	4335		4335				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมฯ	5332		5332				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	835		835				
กระทรวงสาธารณสุข	660	660	0	0	0	0	0
ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย	60	60					
ศูนย์สาธิตเด็กเล็ก รพ.	600	600					
ทบวงมหาวิทยาลัย	1091	0	0	0	191	468	432
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย	1091				191	468	432
มูลนิธิ/องค์กรเอกชน	503	0	503	0	0	0	0
รวม	2834301	64934	646897	8989	224552	942250	946679

ตาราง 11 จำนวนเด็กในสถานเลี้ยงดู จำแนกตามหลักสูตรการจัดบริการ

ตอนที่ 2 ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยในปัจจุบันมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็ก และจัดการศึกษาแก่เด็ก 0-6 ปี รวมจำนวน 40 หน่วยงาน โดยจัดบริการในหน่วยงานภาครัฐจำนวน 29 หน่วยงาน และในองค์กรเอกชนจำนวน 21 องค์กร มีรูปแบบจัดบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนในลักษณะของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ศูนย์เด็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์เด็ก เป็นต้น โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 1.1 โรงเรียนประถมศึกษา สปช. ที่เปิดสอนอนุบาลศึกษา
  - 1.2 โรงเรียนการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา

- 1.3 โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา
- 1.4 โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่เปิดสอนชั้นอนุบาล
- 1.5 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด กรมการศาสนา
- 1.6 โรงเรียนสาธิตของสถาบันราชภัฏ
2. **กระทรวงมหาดไทย** ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 2.1 โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา
  - 2.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน
  - 2.3 โรงเรียนประถมศึกษาของ กทม.
3. **สำนักงานตำรวจแห่งชาติ** ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 3.1 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียน ตชด.
  - 3.2 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนอกโรงเรียน ตชด.
4. **กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม** ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 4.1 สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น
  - 4.2 สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น
  - 4.3 สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น
  - 4.4 สถานสงเคราะห์เด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น
  - 4.5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองสงเคราะห์ชาวเขา
  - 4.6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง กองนิคมสร้างตนเอง
  - 4.7 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองบริการชุมชน
5. **กระทรวงสาธารณสุข** ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 5.1 ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย
  - 5.2 ศูนย์สาธิตเด็กเล็ก ในโรงพยาบาล
6. **ทบวงมหาวิทยาลัย**
  - 6.1 โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย
  - 6.2 โรงเรียนอนุบาลรามคำแหง
  - 6.3 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนก่อนวัยเรียน ม.เกษตรศาสตร์ กำแพงแสน
  - 6.4 ศูนย์ปฏิบัติการสังคมสงเคราะห์คลองจั่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  - 6.5 ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
  - 6.6 โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
7. **กระทรวงกลาโหม** ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
  - 7.1 ศูนย์พัฒนาการและเลี้ยงเด็กวังพญาไท รพ.พระมงกุฎเกล้า

- 7.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถาวร ๖๖ ค่ายสมเด็จพระนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
- 7.3 สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

8. **มูลนิธิ/องค์กรเอกชน** ประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ดังนี้

- 8.1 โครงการเพื่อเด็กและเยาวชน
- 8.2 บ้านสถานสงเคราะห์คนตาบอดพิการซ้ำซ้อน
- 8.3 มูลนิธิเด็ก
- 8.4 มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ
- 8.5 มูลนิธิมิตรมวลเด็ก
- 8.6 มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและอนาถานครเชียงใหม่
- 8.7 มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ ในประเทศไทยฯ
- 8.8 มูลนิธิสงเคราะห์เด็กสภาภาษาไทย
- 8.9 มูลนิธิสร้างสรรค์ชีวิตเด็กและเยาวชน
- 8.10 มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
- 8.11 วาย.เอ็ม.ซี.เอ เชียงราย
- 8.12 สมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ เชียงใหม่
- 8.13 ศูนย์การศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพคนตาบอดจังหวัดร้อยเอ็ด
- 8.14 สมาคมสงเคราะห์เด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย
- 8.15 โสสะมูลนิธิแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์
- 8.16 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก
- 8.17 ปรียานุเคราะห์มูลนิธิ
- 8.18 สหทัยมูลนิธิ
- 8.19 มูลนิธิแสงสวรรค์สงเคราะห์
- 8.20 มูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน
- 8.21 มูลนิธิกวาดดำนพืชมงคลเด็กกำพร้าบ้านศรีธรรมราช

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการวางแผนและการบริหารแผน แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ ศึกษา ตั้งแต่ระดับชาติ กระทรวง/ทบวง/กรม จังหวัด อำเภอ และระดับสถานศึกษา/ชุมชน รวมทั้งเป็นหน่วยรวบรวมและให้บริการข้อมูลการศึกษาของเด็ก ปฐมวัย ประกอบด้วยหน่วยงานดังต่อไปนี้

1. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

2. สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
3. สำนักนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
4. สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
5. ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
6. ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
7. กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

ระบบข้อมูลที่จัดเก็บ

การศึกษาระบบข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามรายการข้อมูลดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนบุคลากร จำนวนเด็กแยกตามอายุ งบประมาณ นโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงาน หลักสูตร ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ เอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลอื่น ๆ เช่น ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน

จากการศึกษาพบว่าข้อมูลที่ใช้ในหน่วยงานจะเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นส่วนใหญ่ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. **ข้อมูลทางการศึกษา** เป็นการจัดเก็บข้อมูลจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังกัดด้วยแบบเก็บข้อมูลที่หน่วยงานสร้างขึ้นเช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด กรรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น และเก็บข้อมูลตามแบบรายงานการศึกษา และแบบรายงานครู จากสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัย โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แล้วรวบรวมเป็นรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค

2. **ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา** ได้แก่ ข้อมูลประชากรของสำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูลประมาณการประชากรของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และข้อมูลทางด้านการสาธารณสุขจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

รายละเอียดในการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ มีดังนี้

1. **การจัดเก็บข้อมูล** ส่วนใหญ่มีแบบฟอร์มในการจัดเก็บข้อมูลของตนเอง ทั้งข้อมูลเด็ก ข้อมูลบุคลากร ข้อมูลงบประมาณ ข้อมูลสถานที่ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ
2. **ระบบการจัดเก็บ** ส่วนใหญ่ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึก ประมวลผล และจัดทำรายงาน เช่น โปรแกรม Foxpro, โปรแกรม Microsoft Excel และโปรแกรม Microsoft Word เป็นต้น
3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** เนื่องจากการนำเสนอข้อมูลเป็นลักษณะตารางจึงใช้โปรแกรมในการวิเคราะห์ เช่น โปรแกรม Microsoft Excel และใช้โปรแกรมประมวลผลคำ เช่น โปรแกรม Microsoft Word ในการนำเสนอข้อมูล
4. **การเผยแพร่ข้อมูลและการใช้ประโยชน์** ข้อมูลที่เผยแพร่ของหน่วยงาน เป็นลักษณะของเอกสารรายงานข้อมูลประจำปี นำไปใช้เพื่อรายงานต่อผู้บริหาร ใช้ช่วยในการบริหารงบประมาณและการวางแผนของหน่วยงาน รวมทั้งการให้บริการแก่หน่วยงานและผู้สนใจทั่วไป ผู้ขอใช้บริการข้อมูลส่วนใหญ่ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ หน่วยราชการ นักวิจัย และบุคคลผู้สนใจทั่วไป

การใช้เทคโนโลยีและการให้บริการ

เทคโนโลยีที่หน่วยงานส่วนใหญ่ใช้ในการจัดระบบ และเก็บรวบรวมข้อมูลคือการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล หน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในระบบโรงเรียนได้มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้งานแล้วทุกสังกัด ส่วนหน่วยงานที่จัดบริการในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น กองพัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน กองศาสนาศึกษา กรมการศาสนา ก็ได้นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดระบบข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กในสังกัดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันความต้องการในการใช้ข้อมูลการพัฒนาเด็กของหน่วยงานเชิงนโยบาย รวมทั้งการรายงานข้อมูลต่อสาธารณะต้องการความถูกต้อง และความรวดเร็วของข้อมูลสูงมาก การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดระบบข้อมูล จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดทำข้อมูล การรายงาน และการให้บริการข้อมูลของหน่วยงาน

การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่น

การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดทำเป็นเอกสารรายงานเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เอกสารรายงานที่หน่วยงานใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเป็นประจำทุกปี คือรายงานข้อมูลสถิติประจำปีของหน่วยงาน การสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ บางหน่วยงานจะมีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านการสืบค้นข้อมูลในหน่วยงาน ทำให้แลกเปลี่ยนข้อมูลมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลในลักษณะของการให้บริการสำเนาเพิ่มข้อมูลระหว่างหน่วยงาน สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายในการสำเนาข้อมูลเป็นอย่างมาก จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานที่จัดบริการการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษามีการให้บริการสำเนาข้อมูลแล้วทุกสังกัด ส่วนการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบอินเทอร์เน็ต ยังไม่มีการจัดทำเป็นการเฉพาะ นอกจากการให้บริการข้อมูลทางการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และศูนย์สารสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ

ตอนที่ 3 การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

ข้อมูลที่ดีนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อมูล นั่นคือมีความถูกต้องและตรงกับความต้องการ ทั้งข้อมูลทางการศึกษา และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้น ผู้วิจัยจะเสนอการวิเคราะห์เพื่อการออกแบบฐานข้อมูลโดยเริ่มจากกรอบความคิดในการกำหนดเขตข้อมูล การจำแนกข้อมูลเป็นรายการต่าง ๆ และการสรุปภาพรวมของข้อมูลที่สำคัญสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดังนี้

หลักการและกรอบความคิดในการกำหนดขอบเขตข้อมูล

คำถามหลักในการจัดระบบข้อมูลที่สำคัญคือการต้องตอบคำถามให้ได้ว่าจะต้องมีและใช้ข้อมูลอะไรบ้าง จึงจะพอเพียงตามวัตถุประสงค์ของการบริหารและการปฏิบัติตามภารกิจของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยก็คือ การใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการกำหนดเป็นตัวชี้วัด (indicator) หรือดัชนี (index) และการรายงานผลการปฏิบัติงานหรือรายงานข้อมูลการปฏิบัติงานประจำปีให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ กรอบ

ความคิดในการกำหนดของเขตข้อมูลพื้นฐานสถานเลี้ยงดูเด็กจึงเกี่ยวข้องกับ สถานเลี้ยงดูเด็ก
เด็กที่มารับบริการ ครูหรือผู้ดูแลเด็ก และหน่วยงานต้นสังกัดของสถานเลี้ยงดูเด็ก ดังตัวอย่าง

1. สถานเลี้ยงดูเด็ก

- 1.1 ชื่อ/สังกัด/ที่อยู่
- 1.2 จำนวนอาคาร/ห้องเรียน/ห้องประกอบ
- 1.3 การเก็บค่าบริการ
- 1.4 งบประมาณสนับสนุนประจำปี
- 1.5 ความสัมพันธ์กับชุมชน
- 1.6 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน
- 1.7 โครงการ/กิจกรรมดีเด่น
- 1.8 หน่วยงานที่ให้ความร่วมมือ/ช่วยเหลือ

2. ข้อมูลเด็กในสถานบริการ

- 1.1 จำนวนจำแนกตามระดับอายุ /เพศ/ชั้นเรียน
- 1.2 การตรวจสุขภาพ
- 1.3 การได้รับอาหารเสริม
- 1.4 การเดินทาง

3. ข้อมูลครู/พี่เลี้ยง

- 3.1 จำนวนจำแนกตามระดับการศึกษา/เพศ
- 3.2 ภาระงานประจำวัน
- 3.3 ความต้องการการพัฒนา

4. หน่วยงานต้นสังกัด

- 1.1 ชื่อหน่วยงาน/สังกัด
- 1.2 นโยบาย/แผนงาน/โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก
- 1.3 งบประมาณสนับสนุนประจำปี
- 1.4 การส่งเสริมสนับสนุนสถานเลี้ยงดูเด็ก

การจำแนกข้อมูล

ข้อมูลที่จำเป็นตามความต้องการใช้งานของหน่วยงานต้นสังกัดสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
นอกจากการใช้งานข้อมูลที่จัดเก็บตามแบบสำรวจข้อมูลแล้ว หน่วยงานยังต้องการใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
กับการศึกษาด้วย เครื่องมือที่จะช่วยในการจำแนกข้อมูลได้เป็นอย่างดีอย่างหนึ่งคือดัชนี หรือ
ตัวชี้สภาพทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นสิ่งบ่งบอกสภาพหรือสภาวะของการศึกษาช่วงใดช่วงหนึ่งว่ามี

สภาพเป็นอย่างไร ดัชนีจะแสดงค่าปริมาณ และคุณภาพเป็นตัวเลขในลักษณะแสดงความสัมพันธ์เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่นแสดงเป็นค่าสัดส่วน อัตราส่วน หรือตัวเลขทางสถิติ สำหรับดัชนีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น สำนักนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) ได้จัดทำระบบสารสนเทศและแนวปฏิบัติในการจัดระบบสารสนเทศระดับโรงเรียน โดยกำหนดดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาดังนี้

ชื่อดัชนี	ข้อมูลที่ใช้
1.ร้อยละของนักเรียนก่อนประถมศึกษา จำแนกตามชั้นเรียนและอายุ	1.จำนวนนักเรียนก่อนประถมแต่ละรายอายุ
2.ร้อยละของนักเรียนก่อนประถมศึกษา จำแนกตามชั้นเรียนต่อประชากรอายุ 3-5 ปี	2.จำนวนนักเรียนก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 3.จำนวนประชากรอายุ 3-5 ปี
3.ร้อยละของนักเรียนก่อนประถมศึกษา จำแนกตามชั้นเรียนต่อประชากรอายุ 4-5 ปี	4.จำนวนนักเรียนก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 5.จำนวนประชากรอายุ 3-5 ปี
4.อัตราส่วนครูระดับก่อนประถมศึกษาจำแนกตามชั้นเรียน	6.จำนวนครูก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 7.จำนวนห้องเรียน
5.ร้อยละของครูระดับก่อนประถมศึกษาจำแนกตามชั้นเรียนที่ได้รับการศึกษาวิชาเอกอนุบาล	8. จำนวนครูก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 9.จำนวนครูที่จบวิชาเอกอนุบาล
6.ร้อยละของครูระดับก่อนประถมศึกษาจำแนกตามชั้นเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมการสอนอนุบาลศึกษา	10. จำนวนครูก่อนประถมศึกษาทั้งหมด 11.จำนวนครูที่จบวิชาเอกอนุบาล

ตาราง 12 ข้อมูลและดัชนีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ที่มา : สำนักนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537)

ภาพรวมของข้อมูลที่เป็นสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็ก

จากขอบข่ายของข้อมูลที่หน่วยงานได้ทำการสำรวจเพื่อจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี และข้อมูลที่น่ามาใช้อธิบายสภาพการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าข้อมูลพื้นฐานที่เป็นจุดร่วมและสามารถนำมาใช้ร่วมกันได้คือ

1. ข้อมูลทางการศึกษา

- 1.1 จำนวนเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจำแนกตามอายุ
- 1.2 จำนวนเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งหมด
- 1.3 จำนวนครูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งหมด
- 1.4 จำนวนห้องเรียนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งหมด
- 1.5 จำนวนครูที่ได้รับการฝึกอบรมทางด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- 1.6 จำนวนครูที่จบวิชาเอกอนุบาล

2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

- 2.1 จำนวนประชากรอายุ 0-6 ปี จำแนกตามกลุ่มอายุ
- 2.2 จำนวนประชากรอายุ 0-6 ปี จำแนกตามเพศ

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายการข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยข้อมูลในระดับปฐมภูมิ และข้อมูลในระดับทุติยภูมิดังนี้

1. **ข้อมูลปฐมภูมิ** เป็นข้อมูลในระดับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ชื่อสถานพัฒนาเด็ก ที่อยู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร จำนวนเด็กจำแนกตามอายุ จำนวนเด็กรวม จำนวนครูผู้ดูแลเด็ก และจำนวนห้องเรียน
2. **ข้อมูลทุติยภูมิ** เป็นข้อมูลในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ชื่อหน่วยงาน ที่อยู่ จังหวัด หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลขโทรสาร ที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวนเด็ก จำนวนครู/ผู้ดูแลเด็ก และจำนวนงบประมาณ

หน่วยข้อมูลปฐมภูมิคือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และศูนย์การเรียน ที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก และหน่วยข้อมูลทุติยภูมิ คือหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งถ้ามีการจัดทำข้อมูลให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันแล้ว จะทำให้การประมวลผลในภาพรวมและการจัดกลุ่ม การนำเสนอข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลในเครือข่าย จะสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว การที่จะจัดระบบข้อมูลได้

อย่างมีประสิทธิภาพมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำพจนานุกรมข้อมูล การกำหนดขอบเขตข้อมูล (field) โดยการนำเอาอักขระ (character) หรือหน่วยของข้อมูลหลาย ๆ หน่วยมารวมกัน จัดทำเป็นโครงสร้างของแฟ้มข้อมูล เช่น เขตข้อมูลที่เก็บชื่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่อยู่ จำนวนเด็ก จำนวนครู จำนวนห้องเรียน เป็นต้น

การจัดทำพจนานุกรมข้อมูล

การจัดทำรายการพจนานุกรมข้อมูลเป็นการกำหนดรายละเอียดของข้อมูลในเชิงโครงสร้าง เพื่อใช้อ้างอิงการกำหนดเขตข้อมูลที่ได้นำเอาหน่วยของข้อมูลหลาย ๆ หน่วยมารวมกัน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในตารางที่สร้างขึ้น และง่ายสำหรับการแก้ไขในภายหลัง รายละเอียดของพจนานุกรมแสดงในตาราง 13-16

ตารางข้อมูล		ข้อมูล			
ชื่อตาราง	ความหมาย	ชื่อเขตข้อมูล	ความหมาย	ชนิด	ความยาว
โรงเรียนสพช.	โรงเรียนประถมศึกษา สพช.ที่เปิดสอนอนุบาลศึกษา	Name	ชื่อสถานพัฒนาเด็ก	Text	100
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ	โรงเรียนการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา	Address	ที่อยู่	Text	100
โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์	โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา	District	ตำบล	Text	50
โรงเรียนเอกชน	โรงเรียนอนุบาล-ประถมศึกษา เอกชนประเภทสามัญศึกษา	Amphur	อำเภอ	Text	50
		Province	จังหวัด	Text	50
		Post Code	รหัสไปรษณีย์	Text	7
		Telephone	โทรศัพท์	Text	10
		Fax	โทรสาร	Text	10
ศูนย์อบรมเด็กในวัด	ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และมีสัติย์ กรมการศาสนา	Child 0-1	จำนวนเด็ก 0-1 ปี	Number	3
		Child 1-2	จำนวนเด็ก 1-2 ปี	Number	3
โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ	โรงเรียนสาธิตของสถาบันราชภัฏ	Child 2-3	จำนวนเด็ก 2-3 ปี	Number	3
โรงเรียนเทศบาล	โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา	Child 3-4	จำนวนเด็ก 3-4 ปี	Number	3
		Child 4-5	จำนวนเด็ก 4-5 ปี	Number	3
		Child 5-6	จำนวนเด็ก 5-6 ปี	Number	3
ศูนย์พัฒนาเด็กพช.	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน	Total Child	จำนวนเด็กรวม	Number	4
โรงเรียนกทม.	โรงเรียนประถมศึกษาของ กทม.	Teacher	จำนวนครูผู้ดูแลเด็ก	Number	2
ศูนย์พัฒนาเด็กกตชด.	ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียน ตชด.	Room	จำนวนห้องเรียน	Number	2
	ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนอกโรงเรียน ตชด.				
สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน	สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น				
สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน	สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น				
สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก	สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น				
สถานสงเคราะห์เด็ก	สถานสงเคราะห์เด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชาวเขา	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองสงเคราะห์ชาวเขา				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง กองนิคมสร้างตนเอง				
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองบริการชุมชน				
ศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัย	ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย				
	ศูนย์สาธิตเด็กเล็ก ในโรงพยาบาล				
ศูนย์พัฒนาเด็กในมหาวิทยาลัย	เด็กปฐมวัยในโรงเรียนสาธิต และศูนย์พัฒนาเด็กในมหาวิทยาลัย				
ศูนย์พัฒนาเด็กในกระทรวงกลาโหม	ศูนย์รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กในหน่วยงานกระทรวงกลาโหม				

ตาราง 13 รายละเอียดรายการข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดในตารางข้อมูล

ตารางข้อมูล		ข้อมูล			
ชื่อตาราง	ความหมาย	ชื่อเขตข้อมูล	ความหมาย	ชนิด	ความยาว
หน่วยจัดบริการ สถานเลี้ยงดูเด็ก	รายการหน่วยงานต้นสังกัดการจัด บริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐ และเอกชน	Name	ชื่อหน่วยงาน	Text	100
		to be under	สังกัดกระทรวง	Text	50
		Address	ที่อยู่	Text	100
		District	ตำบล	Text	50
		Amphur	อำเภอ	Text	50
		Province	จังหวัด	Text	50
		Post Code	รหัสไปรษณีย์	Text	7
		Telephone	หมายเลขโทรศัพท์	Text	10
		Fax	หมายเลขโทรสาร	Text	10
		e-mail	ที่อยู่ไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์	Text	20
		URL	แหล่งข้อมูลใน internet (Universal Resource Location)	Text	30
		Government	หน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน	Yes/No	1
		Total	จำนวนสถานพัฒนา เด็กปฐมวัย	Number	5
		Location	เด็กปฐมวัย		
		Total Child	จำนวนเด็ก	Number	7
		Total	จำนวนครู/ ผู้ดูแลเด็ก	Number	6
		Teacher	ผู้ดูแลเด็ก	Number	5
		Total Room	จำนวนห้อง	Number	5
		Total Budget	จำนวนงบประมาณ	Number	10

ตาราง 14 รายละเอียดรายการข้อมูลหน่วยจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดในตารางข้อมูล

ตารางข้อมูล		ข้อมูล			
ชื่อตาราง	ความหมาย	ชื่อเขตข้อมูล	ความหมาย	ชนิด	ความยาว
เอกสารสถานเลี้ยงดูเด็ก	รายการเอกสารเกี่ยวกับการจัด บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ที่จัดทำ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง เอกสารข้อมูลสถิติต่าง ๆ	Auther Name	ชื่อผู้แต่ง	Text	50
		Title	ชื่อเรื่อง	Text	50
		Unit	หน่วยงาน	Text	50
		Print Year	ปีที่พิมพ์	Text	4
		Location	แหล่งข้อมูล	Text	50
		Key Word	คำสืบค้นประเภท ของรายงาน	Text	20
			1)นโยบายและแผน		
			2)รายงานต่าง ๆ		
			3)คู่มือปฏิบัติงาน		
			4)รายงานการวิจัย		
			5)อื่น ๆ		

ตาราง 15 รายละเอียดรายการเอกสารข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดในตารางข้อมูล

ตารางข้อมูล		ข้อมูล			
ชื่อตาราง	ความหมาย	ชื่อเขตข้อมูล	ความหมาย	ชนิด	ความยาว
ข้อมูลประชากรวัย 0-6 ปี	จำนวนประชากร 0-6 ปี จำแนกตามเพศและอายุ	M 0-1	เด็กชาย 0-1	Number	7
		F 0-1	เด็กหญิง 0-1	Number	7
		Child 0-1	จำนวนเด็ก 0-1 ปี	Number	7
		M 1-2	เด็กชาย 1-2	Number	7
		F 1-2	เด็กหญิง 1-2	Number	7
		Child 1-2	จำนวนเด็ก 1-2 ปี	Number	7
		M 2-3	เด็กชาย 2-3	Number	7
		F 2-3	เด็กหญิง 2-3	Number	7
		Child 2-3	จำนวนเด็ก 2-3 ปี	Number	7
		M 3-4	เด็กชาย 3-4	Number	7
		F 3-4	เด็กหญิง 3-4	Number	7
		Child 3-4	จำนวนเด็ก 3-4 ปี	Number	7
		M 4-5	เด็กชาย 4-5	Number	7
		F 4-5	เด็กหญิง 4-5	Number	7
		Child 4-5	จำนวนเด็ก 4-5 ปี	Number	7
		M 5-6	เด็กชาย 5-6	Number	7
		M 5-6	เด็กหญิง 5-6	Number	7
		Child 5-6	จำนวนเด็ก 5-6 ปี	Number	7
		M 0-6	เด็กชาย 0-6	Number	7
		F 0-6	เด็กหญิง 0-6	Number	7
		Child 0-6	จำนวนเด็ก 0-6 ปี	Number	7
				Number	

ตาราง 16 รายละเอียดข้อมูลประชากรเด็ก 0-6 ปีที่กำหนดในตารางข้อมูล

จากรายการข้อมูลดังกล่าวกำหนดเป็นแฟ้มข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งแยกออกเป็นตารางต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตารางรายการสถานเลี้ยงดูเด็ก	จำนวน 21 ตาราง
ตารางหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก	จำนวน 1 ตาราง
ตารางรายการเอกสารสถานเลี้ยงดูเด็ก	จำนวน 1 ตาราง
ตารางประชากรเด็ก 0-6 ปี	จำนวน 1 ตาราง
ตารางประกอบ	จำนวน 3 ตาราง

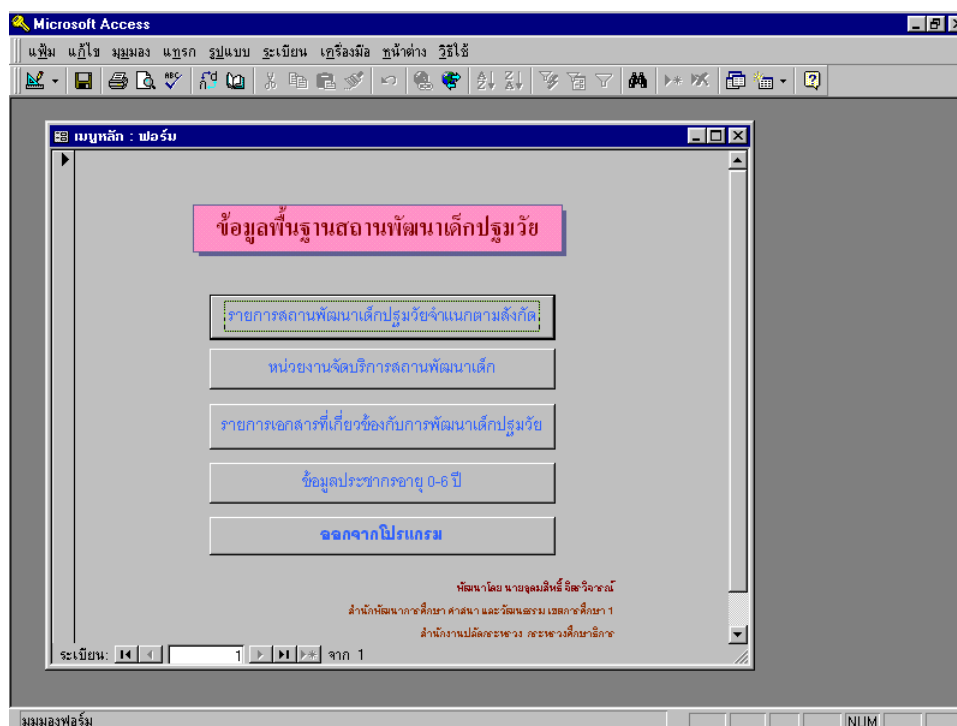
ตารางข้อมูลทั้ง 27 ตารางได้ถูกรวบรวมให้เป็นฐานข้อมูล (data base) ของสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันให้มาอยู่รวมกันและสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

การศึกษาวิเคราะห์และออกแบบโปรแกรมข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก จะต้องมีการศึกษาและพัฒนาออกแบบโปรแกรมให้สัมพันธ์กับฐานข้อมูลและโปรแกรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้พัฒนาใช้กันอยู่แล้ว เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด กรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ใช้โปรแกรม Excel จัดเก็บข้อมูล ฝ่ายข้อมูลและสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใช้โปรแกรม Foxpro จัดเก็บข้อมูลเป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาคุณลักษณะของโปรแกรมที่มีระบบการจัดการฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management System : RDBMS) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อเรียกใช้และสร้างฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยที่ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องรู้รายละเอียดโครงสร้างภายในของฐานข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าโปรแกรม Microsoft Access ซึ่งทำงานบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ 95 หรือ 98 (Microsoft Windows 95 หรือ 98) สามารถที่จะเรียกใช้โปรแกรม Microsoft Access 97 ซึ่งพัฒนาโดยบริษัทไมโครซอฟท์ได้ และสามารถทำงานได้ทั้งในระบบวินโดวส์ปกติ และสามารถทำงานบนเครือข่ายได้

ส่วนประกอบของโปรแกรม มีลักษณะโดยสังเขป ดังนี้

1. ส่วนเมนูหลัก ประกอบด้วยตัวเลือกเพื่อจัดการกระทำกับข้อมูลโดยจำแนกระบบออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ คือ
  - 1.1 ข้อมูลรายการสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กจำแนกตามสังกัด ประกอบด้วยรายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานพัฒนาเด็กตามที่กำหนดไว้ในพจนานุกรมข้อมูล ผู้ใช้โปรแกรมสามารถจัดการกระทำกับข้อมูลดังกล่าวได้จากเมนูส่วนย่อยในรายการนี้
  - 1.2 ข้อมูลหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยข้อมูลหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก เป็นการนำเอารายละเอียดของข้อมูลที่เกี่ยวข้องมารวบรวมและจัดแสดงให้เห็นภาพเฉพาะหน่วยงานและภาพรวมของการจัดบริการ
  - 1.3 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยรายละเอียดของข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ในระหว่างการจัดเก็บข้อมูล ผู้สนใจสามารถใช้งานข้อมูลนี้ติดต่อขอรับเอกสารได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 1.4 ข้อมูลประชากรวัย 0-6 ปี ประกอบด้วยข้อมูลประชากรอายุ 0-6 ปี จำแนกตามอายุ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2542

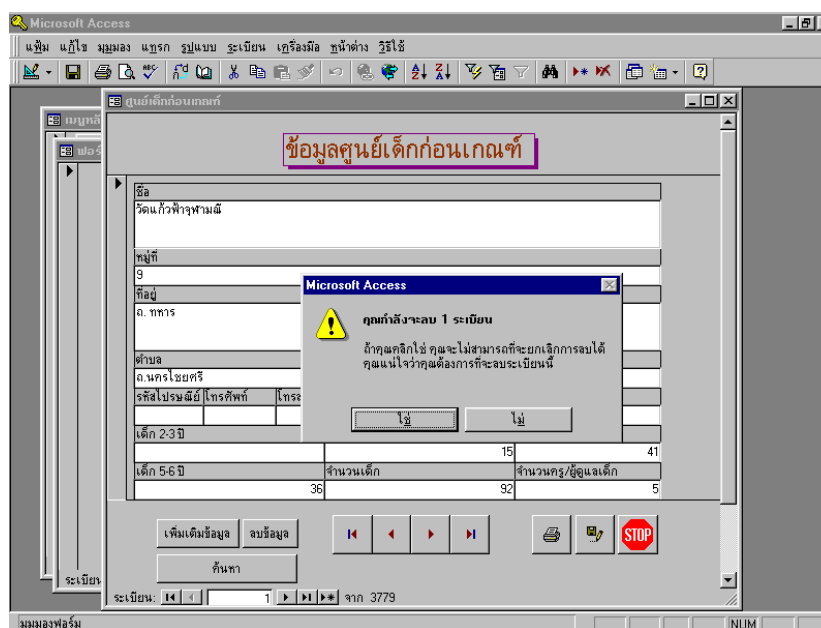
ภาพ 1 แสดงเมนูหลักของโปรแกรมระบบข้อมูล

2. ส่วนประกอบการทำงานกับการจัดการข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 การเพิ่มเติม/แก้ไขข้อมูล เป็นส่วนของโปรแกรมที่ใช้ในการเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูลในแต่ละตารางข้อมูล โปรแกรมจะประกอบด้วยฟอร์มต่าง ๆ สำหรับเลือกใช้ในการเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูล ผู้ใช้สามารถเลือกกรายการได้จากเมนูหลักและเมนูย่อยตามลำดับ

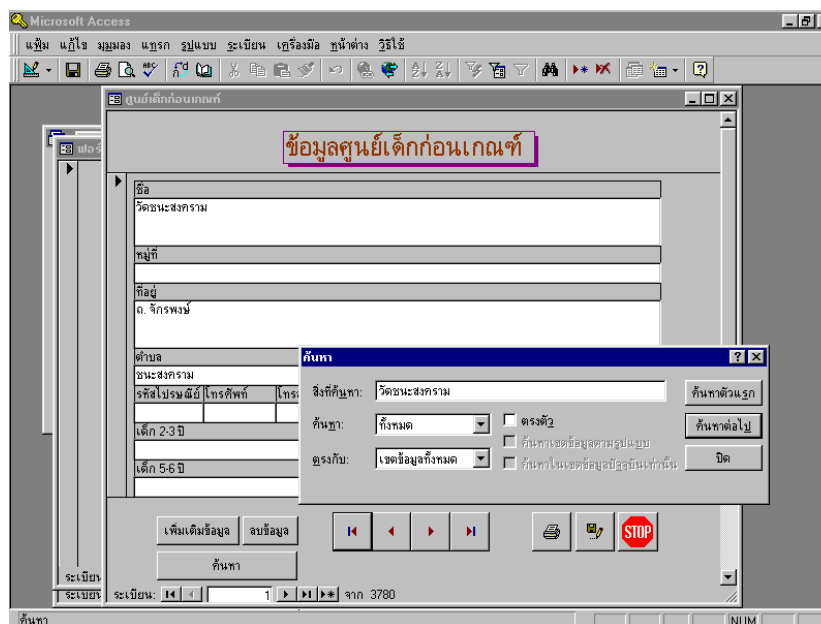
ภาพ 2 แสดงฟอร์มการเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูลของศูนย์พัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน

2.2 การลบข้อมูล เป็นส่วนดำเนินการลบข้อมูลที่ไม่ต้องการออกจากตารางข้อมูล สามารถทำได้โดยการคลิกที่ปุ่มรับข้อมูล โปรแกรมจะกำหนดให้เลือกรายการที่ต้องการจะลบ โดยต้องมีการยืนยันการลบข้อมูล

ภาพ 3 ฟอรมการลบรายการข้อมูลออกจากตาราง

2.3 การสอบถาม/ค้นหาข้อมูล ผู้ใช้โปรแกรมสามารถสอบถามและค้นหาข้อมูลจากรายชื่อของข้อมูลที่ต้องการทราบ โดยการคลิกที่ปุ่มค้นหา และพิมพ์รายชื่อหรือข้อมูลที่ต้องการทราบ ระบบจะค้นหาข้อมูลให้อย่างรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ

ภาพ 4 ฟอรมการค้นหาข้อมูลจากชื่อที่กำหนด

3. รายงานข้อมูล ประกอบด้วย

- 3.1 รายงานจำนวนประชากรวัย 0-6 ปี เป็นรายงานแสดงจำนวนประชากรอายุ 0-6 ปี จำแนกตามอายุรายปี, กลุ่มอายุ 0-2 ปี, 2-3 ปี และ กลุ่มอายุ 3-6 ปี ณ กุมภาพันธ์ 2542

ข้อมูลประชากรอายุ 0-6 ปี

ประชากรทั้งหมด	51466172	ประชากรอายุ 0-2 ปี	1686725
ประชากรอายุ 0-1 ปี	756696	ประชากรอายุ 2-3 ปี	941464
ประชากรอายุ 1-2 ปี	930029	ประชากรอายุ 3-6 ปี	2629164
ประชากรอายุ 2-3 ปี	941464	ประชากรอายุ 0-6 ปี	5457353
ประชากรอายุ 3-4 ปี	946263		
ประชากรอายุ 4-5 ปี	935924		
ประชากรอายุ 5-6 ปี	946977		

ระบบ: 1 จาก 1

พัฒนาโดย: นายสมชาย ใจดี
สำนักงานพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เขตพัฒนา 1
สำนักงานพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ เขตพัฒนา 1

ภาพ 5 รายงานประชากรอายุ 0-6 ปี (ณ กุมภาพันธ์ 2542)

- 3.2 รายงานสถานเลี้ยงดูเด็กจำแนกตามสังกัด เป็นรายงานที่แสดงรายละเอียดของสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กสังกัดต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลเป็นคอลัมภ์ทางเครื่องพิมพ์ (printer)

พิมพ์ข้อมูลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

โรงเรียนกทม	ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ	ศูนย์เด็กเล็กกระทรวงกลาโหม
โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์	ศูนย์เด็กเล็กกระทรวงสาธารณสุข
โรงเรียนเทศบาล	ศูนย์พัฒนาเด็ก ศสค.
โรงเรียนสภช	ศูนย์พัฒนาเด็กในนิคมสร้างตนเอง
โรงเรียนลาติตลาบันราชภัฏ	ศูนย์พัฒนาเด็กในมหาวิทยาลัย
โรงเรียนเอกชน	ศูนย์พัฒนาเด็ก พช.
	สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน

ระบบ: 1 จาก 1

ภาพ 6 ตัวเลือกรายการพิมพ์รายงานข้อมูล จำแนกตามสังกัด

3.3 รายงานหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก เป็นรายงานนำเสนอรายละเอียดข้อมูลของหน่วยงานจัดบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก จำแนกออกเป็นภาครัฐและภาคเอกชน

Microsoft Access

หน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

หน่วยงานพัฒนาเด็กปฐมวัย ภาครัฐ

ชื่อ
กองส่งเสริมและคุ้มครอง

สังกัด
สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

กระทรวง
มหาดไทย

ที่อยู่
ถ.มิตรไมตรี

ตำบล
อำเภอ
จังหวัด

รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร กรุงเทพมหานคร

เพิ่มเติมข้อมูล บันทึกข้อมูล

ระเบียน: 14 จาก 19

ภาพ 7 รายงานหน่วยจัดบริการสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

3.4 รายงานจำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนครู/ผู้ดูแลเด็ก จำนวนเด็ก จำนวนห้องเรียน เป็นรายงานสรุปรวมสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กแต่ละสังกัด

Microsoft Access - [ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์]

ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์

ชื่อ	จังหวัด	จำนวนเด็ก	จำนวนครู/ผู้ดูแลเด็ก	จำนวนห้องเรียน
วัดชนะสงคราม	กรุงเทพมหานคร	104	5	
วัดแก้วฟ้าจุฬามณี	กรุงเทพมหานคร	92	5	
วัดสระศิววิสิมาราม	กรุงเทพมหานคร	75	4	
วัดพรหมรังษี	กรุงเทพมหานคร	111	5	
วัดเวฬุวนาราม	กรุงเทพมหานคร	549	28	
วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต	กรุงเทพมหานคร	275	17	

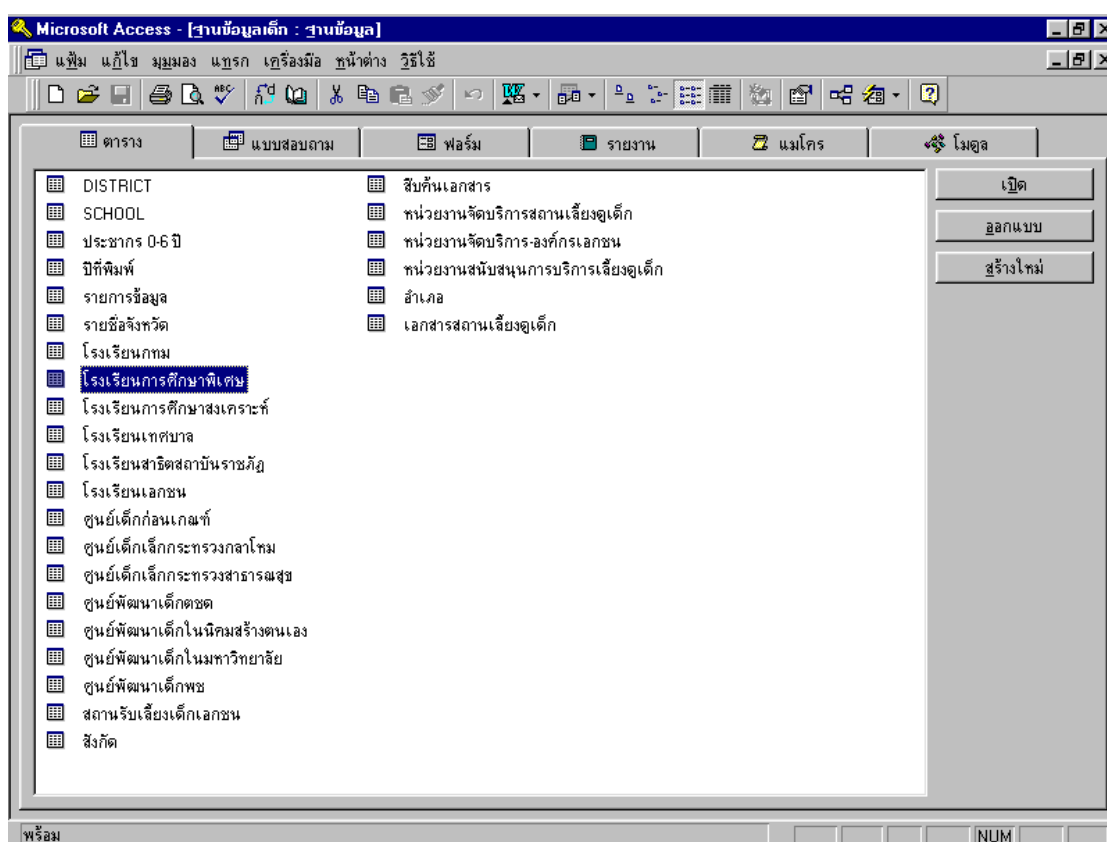
หน้า: 14 จาก 19

ภาพ 8 รายงานจำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนครู เด็ก และห้องเรียน

วัตถุต่าง ๆ (objects) ในโปรแกรม

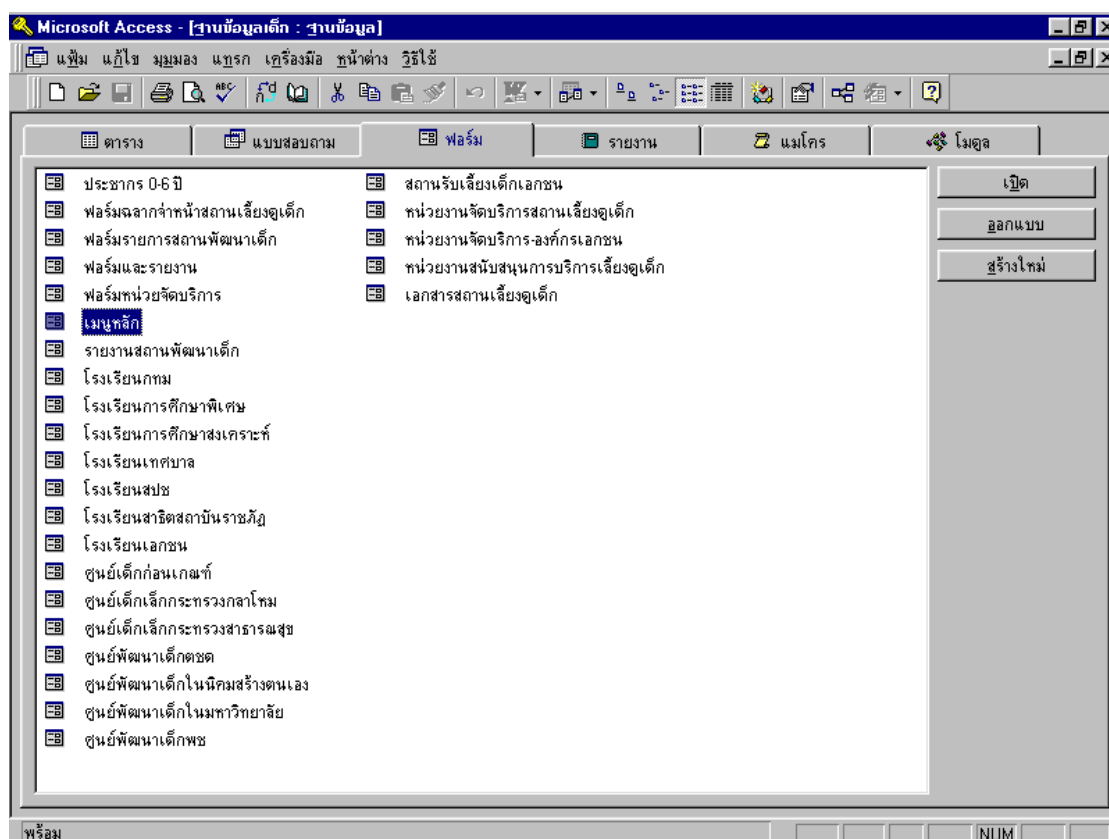
ส่วนประกอบของโปรแกรมที่สร้างขึ้นประกอบด้วยวัตถุ (objects) หรือส่วนประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ตาราง (tables) เป็นแหล่งเก็บข้อมูลของฐานข้อมูล ประกอบด้วยตารางข้อมูลสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก จำนวน 21 ตาราง และตารางประกอบอื่น ๆ 6 ตาราง รวมตารางข้อมูลในฐานข้อมูลมีจำนวน 27 ตาราง ดังต่อไปนี้

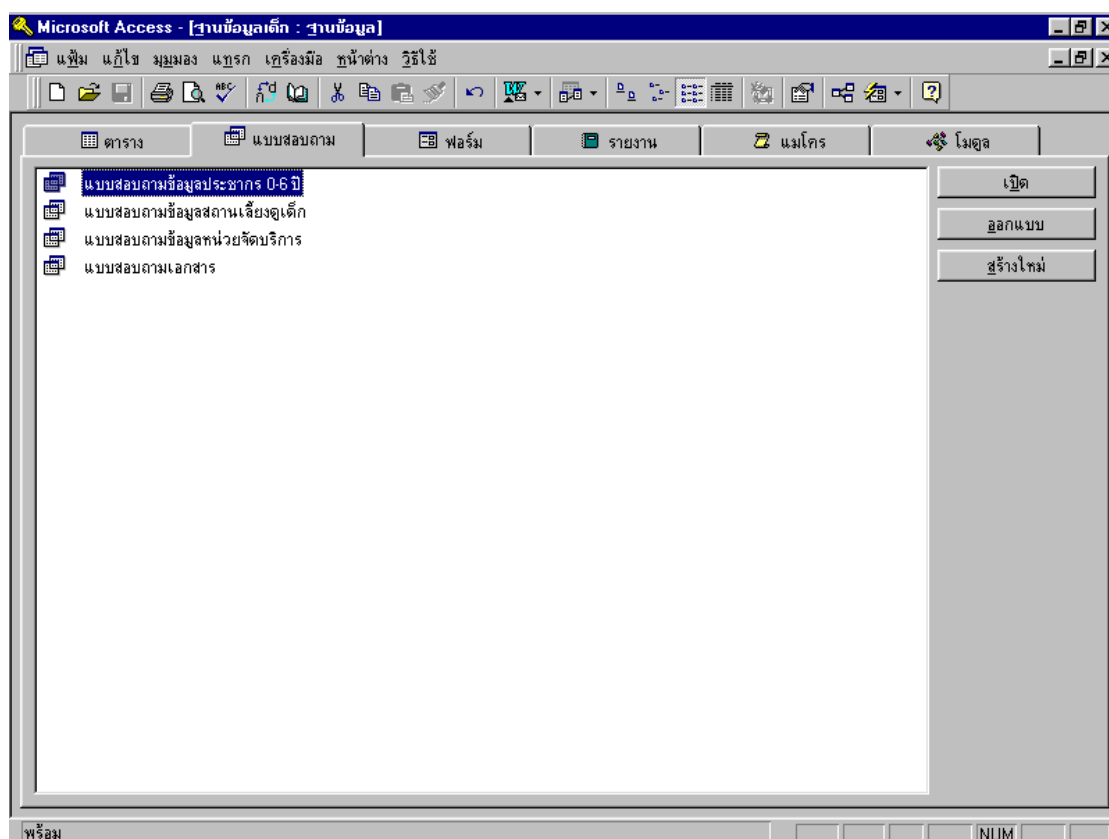
ภาพ 9 รายการตารางข้อมูลและตารางประกอบ

2. **ฟอร์ม (forms)** ใช้สำหรับการแสดงผล ป้อน และแก้ไขข้อมูล รวมจำนวน 26 ฟอร์ม ประกอบด้วยฟอร์มข้อมูลรายการสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 15 ฟอร์ม และฟอร์มประกอบ เช่น ฟอร์มข้อมูลหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ฟอร์มข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก และฟอร์มข้อมูลประชากรวัย 0-6 ปี จำนวน 11 ฟอร์ม

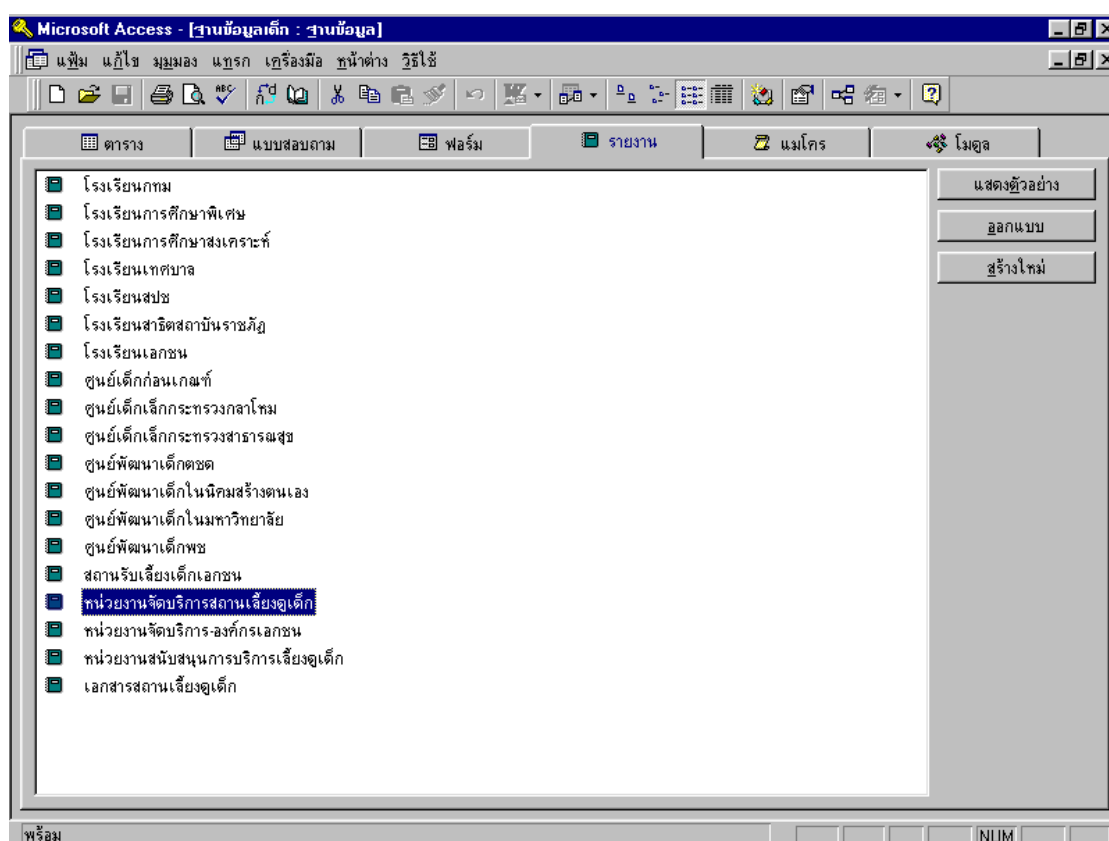
ภาพ 10 รายการฟอร์มข้อมูล

3. **แบบสอบถาม (queries)** ใช้สืบค้นข้อมูลจากตารางด้วยเงื่อนไขที่กำหนดรวมจำนวน
- 4 แบบ คือแบบสอบถามข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก แบบสอบถามข้อมูลหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก แบบสอบถามข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก และแบบสอบถามข้อมูลประชากรวัย 0-6 ปี

ภาพ 11 รายการแบบสอบถาม

4. **รายงาน (reports)** ใช้นำเสนอข้อมูลจากตารางและแบบสอบถาม เช่นรายงานจำนวนประชากรวัย 0-6 ปี รายงานสถานเลี้ยงดูเด็กจำแนกตามสังกัด รายงานหน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก รายงานจำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนเด็ก จำนวนห้องเรียน และจำนวนครู รวมจำนวน 19 รายการ

ภาพ 12 รายการรายงาน

จากข้อมูลของสถานเลี้ยงดูเด็ก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิในระดับกรมทุกสังกัดที่เก็บรวบรวมได้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลรายการสถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดให้บริการในปัจจุบันทุกสังกัดมาบันทึกในโปรแกรมต้นแบบ จำนวน 46,367 รายการ และบันทึกข้อมูลหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 50 รายการ และข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 45 รายการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์การวิจัย

การดำเนินการพัฒนาเด็กวัย 0-6 ปี มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กหลายหน่วยงาน ข้อมูลพื้นฐาน เช่น จำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ทำให้ขาดระบบข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประชากรกลุ่มนี้ ดังนั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็น การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 6 ปีในประเทศไทย และประมวลผล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย และนำเสนอเป็นฐานข้อมูลสำหรับการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นการประสานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ให้เกิดเป็นเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กต่อไป

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ได้แก่ จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนบุคลากร จำนวนเด็กแยกตามอายุ งบประมาณ ดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และรายการสถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในหน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในระดับกรม โดยมีกรอบการสัมภาษณ์เป็นแบบสำรวจและบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ส่วนการเก็บข้อมูลจากมูลนิธิและองค์กรเอกชนที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กได้ใช้วิธีส่งแบบแบบสำรวจทางไปรษณีย์ การรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2541 – กุมภาพันธ์ 2542

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก จากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 0-6 ปีที่เป็นหน่วยงานระดับกรม โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในหน่วยงาน โดยใช้แบบสำรวจและบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัย

กำหนดขึ้น ส่วนการเก็บข้อมูลจากมูลนิธิและองค์กรเอกชนที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กได้ใช้วิธีส่งแบบสอบถามสำรวจทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

วิเคราะห์สรุปผลข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการเก็บรวบรวม จัดแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มหลักๆ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ข้อมูลการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน ข้อมูลระบบการศึกษาของสถานเลี้ยงดูเด็ก ข้อมูลหลักสูตร การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการวัดประเมินผล วิเคราะห์การจัดระบบข้อมูล ศึกษาการใช้เทคโนโลยีและการให้บริการข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน จัดทำเป็นฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้แล้วพัฒนาเป็นต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูล ตามฐานข้อมูลที่ได้ออกแบบโดยใช้โปรแกรมประยุกต์ Microsoft Access ในระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows 95

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

1.1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรเด็กอายุ 0-6 ปี

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรรวมจำนวน 61,466,178 คน (สำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ กุมภาพันธ์ 2542) แบ่งออกเป็นชาย 30,591,602 คน หญิง 30,874,576 คน ประชากรวัยเรียนอายุ 3-21 ปี จำนวน 18,676,737 คน เป็นชาย 9,542,280 คน หญิง 9,134,457 คน ประชากรในกลุ่มปฐมวัย อายุ 0-6 ปี มีจำนวน 5,477,353 คน เป็นชาย 2,805,870 คน หญิง 2,651,483 คน สำหรับประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มอายุ 0-3 ปี จำนวน 2,648,189 คน แบ่งเป็น ชาย 1,352,408 คน หญิง 1,275,781 คน และกลุ่มอายุ 3-6 ปี จำนวน 2,829,164 คน เป็นชาย 1,453,462 คน หญิง 1,375,702 คน เมื่อจำแนกประชากรเด็กปฐมวัย 0-6 ปีออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มอายุ 0-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปีแล้ว อัตราส่วนกลุ่มเด็กต่อประชากรวัย 0-6 ปีคิดเป็นร้อยละ 48.35 และ 51.65 ตามลำดับ อัตราส่วนของเด็กต่อประชากรทั้งประเทศคิดเป็นร้อยละ 4.31 และร้อยละ 4.60 ตามลำดับ ส่วนประชากรวัย 0-6 ปีคิดเป็นร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ

1.2 การบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน

ในปี พ.ศ.2541 มีการดำเนินการให้บริการเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงานสังกัดทั้งภาครัฐและเอกชนรวมจำนวน 46,367 แห่ง มีครูหรือผู้ดูแลเด็กจำนวน 114,624 คน มีเด็กอายุ 0-6 ปี ได้รับการบริการจำนวน 2,834,301 คน ซึ่งผู้รับบริการในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 3-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 97 ของประชากรเด็กอายุ 3-6 ปี

การบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ร้อยละ 91.73 (42,533 แห่ง) บริหารงานโดยภาครัฐ ซึ่งมีระบบการบริหารที่เป็นารรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง มีระบบการบริหารที่แบ่งออกเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด และอำเภอ สำหรับการบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบของเอกชนยังมีไม่มากนักคือมีจำนวนร้อยละ 8.27 (3,834 แห่ง) ซึ่งจะถูกกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐเช่น โรงเรียนอนุบาลเอกชน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น จำนวนเด็กที่ได้รับการบริการโดยภาครัฐมีจำนวนร้อยละ 79.84 (2,262,750 คน) และภาคเอกชนร้อยละ 20.16 (571,551 คน) สัดส่วนของเด็กในภาครัฐมีสัดส่วนของสถานบริการต่อจำนวนเด็กคิดเป็น 1 : 53 ส่วนภาคเอกชนมีสัดส่วน 1 : 149 แสดงว่าสถานเลี้ยงดูเด็กภาคเอกชนสามารถให้บริการได้มากกว่าภาครัฐเมื่อเปรียบเทียบจำนวนของเด็กต่อสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉลี่ยสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐและเอกชน 1 แห่งสามารถให้บริการแก่เด็กได้ 61 คน

สำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือภาครัฐจะสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการสำหรับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา (3-6 ปี) เป็นรายหัวเช่นเดียวกับการสนับสนุนในระดับประถมศึกษา ส่วนภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการโดยเก็บค่าบริการจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ส่วนการดำเนินการในส่วนของสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน ส่วนใหญ่จะได้รับการบริจาคงบประมาณดำเนินการจากผู้มีจิตศรัทธาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และเด็กกลุ่มพิเศษ

1.3 ระบบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มี 3 รูปแบบคือ การบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) การบริการศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) และการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program)

- 1) **การบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว** (family day care) เป็นการบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้าน ผู้รับเลี้ยงเด็กมักจะเป็นแม่บ้านที่มีเวลารว่างในช่วงกลางวัน การจัดบริการลักษณะนี้จะเป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มชน เพราะผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝากไว้มักจะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกัน จากข้อมูลที่ได้สำรวจจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน ไม่พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการในรูปแบบ

แบบนี้ แต่จากข้อมูลประชากรของเด็กอายุ 0-6 ปี พบว่ามีเด็กในกลุ่มนี้ถึง 5,457,353 คน แต่ทั้งภาครัฐและเอกชนจัดบริการเลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และโรงเรียนต่าง ๆ ได้เพียง 2,759,491 คน คิดเป็นร้อยละ 50.56 ของประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี ดังนั้นเด็กอีกร้อยละ 49.44 จึงกระจายอยู่ในรูปแบบการจัดบริการแบบนี้ นอกเหนือจากการเลี้ยงดูในครอบครัวด้วย

- 2) **ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center)** เป็นศูนย์ที่รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เด็กที่เข้ามารับบริการจะมีอายุตั้งแต่ 2-6 ปี การดำเนินงานของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐในลักษณะของสถานรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่ามีบริการรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงานต่าง ๆ ทุกกระทรวงเป็นจำนวนถึง 58 แห่ง สำหรับศูนย์ฯ ที่ดำเนินงานโดยเอกชน องค์กรเอกชน สมาคม มูลนิธิ องค์กรการกุศลและชุมชน ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันมีจำนวน 1,453 แห่ง อัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 3.84 ภาคเอกชนร้อยละ 96.16
- 3) **การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre- school program)** เป็นบริการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จริยธรรม สติปัญญาและบุคลิกภาพ จัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาในระดับนี้มี 3 รูปแบบ คือ ชั้นอนุบาลใช้เวลาเรียน 2-3 ปี ชั้นเด็กเล็กหรือเตรียมประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 1 ปี และจัดในศูนย์พัฒนาเด็ก ในปัจจุบันมีเด็กอายุ 3-6 ปี ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 97 โดยมีอัตราส่วนการจัดบริการโดยภาครัฐร้อยละ 94.66 และภาคเอกชนร้อยละ 5.34

1.4 หลักสูตร การอบรมเลี้ยงดู และการวัดประเมินผล

หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 0-6 ปี ใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง โดยแบ่งการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0-1 ปี กลุ่มอายุ 1-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี เพื่อสนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปทุกด้าน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานพัฒนาเด็ก และชุมชน

การอบรมเลี้ยงดูจัดดำเนินการในสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัยจำนวน 64,934 คน ศูนย์พัฒนาเด็กจำนวน 572,087 คน ศูนย์เด็กเล็กจำนวน 8,989 คน ชั้นอนุบาล 1 จำนวน 224,552 คน

ชั้นอนุบาล 2 (อนุบาล 1 (2ปี)) จำนวน 942,250 คน และชั้นอนุบาล 3 (อนุบาล 2 (2ปี)) จำนวน 946,679 คน การอบรมเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่จึงอยู่ในระบบโรงเรียน

การวัดและประเมินผลการอบรมเลี้ยงดู จัดดำเนินการโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อประเมินพัฒนาการของเด็กทุกด้านอย่างต่อเนื่องตลอดปี โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน และไม่ใช้การประเมินด้วยแบบทดสอบ การประเมินเด็กจะขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้านมิใช่ขึ้นอยู่กับคะแนนสอบ

2. ระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน

การศึกษาระบบข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องพบว่าข้อมูลที่ใช้ในหน่วยงานจะเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นส่วนใหญ่ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. **ข้อมูลทางการศึกษา** เป็นการจัดเก็บข้อมูลจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังกัดด้วยแบบเก็บข้อมูลที่หน่วยงานสร้างขึ้น และเก็บข้อมูลตามแบบรายงานการศึกษาและแบบรายงานครู จากสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัย โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แล้วรวบรวมเป็นรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค
2. **ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา** ได้แก่ ข้อมูลประชากรของสำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูลประมาณการประชากรของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้อมูลทางด้านการสาธารณสุขจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

หน่วยงานส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในระบบโรงเรียนได้มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้งานแล้วทุกสังกัด ส่วนหน่วยงานที่จัดการในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก ก็ได้้นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดระบบข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กในสังกัดเช่นเดียวกัน หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้นำโปรแกรมประยุกต์ด้านการจัดการฐานข้อมูลมาใช้ในการจัดระบบงาน เช่น โปรแกรม Foxpro โปรแกรม Dbase โปรแกรม Microsoft Excel เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันความต้องการในการใช้ข้อมูลการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กของหน่วยงานเชิงนโยบาย รวมทั้งการรายงานข้อมูลต่อสาธารณะต้องการความถูกต้อง และความรวดเร็วของข้อมูลสูงมาก การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดระบบข้อมูล จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดทำข้อมูล การรายงาน และการให้บริการข้อมูลของหน่วยงาน ตัวอย่างของหน่วยงานที่นำโปรแกรมประยุกต์มาใช้ในการจะด

ระบบงานและจัดเก็บข้อมูล เช่น กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, สำนักบริหารงานการศึกษา ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, กองพัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน ใช้โปรแกรม Microsoft Excel สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใช้โปรแกรม Foxpro และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ใช้โปรแกรม Dbase เป็นต้น

การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดทำเป็นเอกสารรายงานเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เอกสารรายงานที่หน่วยงานใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเป็นประจำทุกปี คือรายงานข้อมูลสถิติประจำปีของหน่วยงาน ส่วนการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต ยังไม่มีการจัดทำเป็นการเฉพาะ นอกจากการให้บริการข้อมูลทางการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย ที่ได้รวบรวมสถิติข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย 3-6 ปีไว้เผยแพร่แก่ผู้สนใจ

3. การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

การออกแบบฐานข้อมูลพื้นฐานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ออกแบบฐานข้อมูลโดยเริ่มจากกรอบความคิดในการกำหนดเขตข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การใช้ข้อมูล และดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย แล้วจำแนกข้อมูลออกเป็นรายการต่าง ๆ และสรุปภาพรวมของข้อมูลที่เป็นสำเนาสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งข้อมูลการศึกษา และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดรายการข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยข้อมูลในระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นข้อมูลในระดับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และข้อมูลในระดับทุติยภูมิเป็นข้อมูลในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จัดทำรายการพจนานุกรมข้อมูลเพื่อกำหนดรายละเอียดของข้อมูลในเชิงโครงสร้าง เพื่อใช้อ้างอิงการกำหนดเขตข้อมูลที่ได้นำเอาหน่วยของข้อมูลหลาย ๆ หน่วยมารวมกัน สร้างเป็นตารางข้อมูลและตารางประกอบทั้งหมดจำนวน 27 ตาราง แล้วรวบรวมให้เป็นฐานข้อมูล (data base) ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฐานข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

การศึกษาวิเคราะห์และออกแบบโปรแกรมข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้วิจัยใช้โปรแกรมที่มีคุณลักษณะทางด้านระบบการจัดการฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management System : RDBMS) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อเรียกใช้ และสร้างฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยที่ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องรู้รายละเอียดโครงสร้างภายในของฐานข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าโปรแกรม Microsoft Access ซึ่งทำงานบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ 95 หรือระบบปฏิบัติการวินโดวส์ 98 มีคุณลักษณะดังกล่าว จึงได้เลือกใช้โปรแกรม Microsoft Access 97 มาจัดระบบฐานข้อมูลใน

ลักษณะของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยออกแบบส่วนประกอบของโปรแกรมเป็น 3 ส่วน คือส่วนเมนูหลัก เป็นตัวเลือกเพื่อจัดกระทำกับข้อมูล ส่วนประกอบการทำงานจัดการกระทำกับข้อมูล ประกอบด้วย การสอบถาม การค้นหา การแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูล และส่วนรายงานข้อมูล โดยจัดสร้างวัตถุ (object) ในลักษณะของตาราง ฟอรั่ม แบบสอบถาม และรายงาน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดระบบข้อมูล จำนวน 76 ชิ้นงาน จากการรวบรวมข้อมูลของสถานเลี้ยงดูเด็ก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิในระดับกรมทุกสังกัด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลรายการสถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดให้บริการในปัจจุบันทุกสังกัดมาบันทึกในโปรแกรมต้นแบบ จำนวน 46,367 รายการ และบันทึกข้อมูลหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 50 รายการ และข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 45 รายการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดตามหลักพัฒนาการของเด็กทั้งด้านการเจริญเติบโตทางกายภาพ และการเจริญเติบโตทางพัฒนาการ ซึ่งแบ่งตามช่วงอายุได้ 3 ระยะ คือ ระยะ 0-2 ปี ระยะ 2-3 ปี และระยะ 3-6 ปี และพิจารณาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาไว้ตามมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นคนไทยส่วนหนึ่งจึงควรได้รับการจัดการศึกษาอย่างทัดเทียมกัน

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็ก 0-2 ปี เป็นพัฒนาการช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งในชีวิตของเด็ก สถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐและเอกชนส่วนใหญ่ยังจัดบริการได้ไม่ครอบคลุมถึงเด็กกลุ่มนี้ แต่บทบาทของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะมุ่งเน้นการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กอยู่ในการดูแลของครอบครัว โดยการให้ความรู้ตั้งแต่ก่อนคลอด การเลี้ยงดู การโภชนาการและสุขอนามัย เป็นการให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ส่วนการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการรับเลี้ยงในสถานที่ทำงาน และหน่วยงานด้านสาธารณสุข
2. การอบรมเลี้ยงดูเด็ก 2-3 ปี เด็กในวัยนี้จะเข้ารับบริการจากสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ในการควบคุมดูแลของ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเปิดรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 2-6 ปี และการรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ

เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้างแล้ว การได้รับบริการจากสถานเลี้ยงดูเด็กจะทำให้พัฒนาการทางสังคมของเด็กดีขึ้น

3. การอบรมเลี้ยงดูเด็ก 3-6 ปี ร้อยละ 97 ของเด็กในวัยนี้ได้รับบริการการอบรมเลี้ยงดูในสถานพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษา การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการโดยภาครัฐถึงร้อยละ 94.66
4. การดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กพิการ และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จัดเป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (มาตรา 18 (1)) ดังนั้นการจัดบริการเลี้ยงดูเด็ก วัย 3-6 ปี ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิดกรรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรรมการพัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็ก สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองสงเคราะห์ชาวเขา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง กองนิคมสร้างตนเอง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองบริการชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย จึงจัดเป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน เช่น โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา ของรัฐและเอกชน โรงเรียนสาธิตในสถาบันอุดมศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 18(2) ได้กำหนดให้จัดในโรงเรียน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนอกโรงเรียน ที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันทางสังคม ให้จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ (มาตรา 18(3)) ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่นอกเหนือจากการจัดในโรงเรียน และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จะต้องจัดในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้
5. การดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัยในปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานด้านการวางแผนและกำหนดนโยบายทางการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศระหว่างหน่วยงานได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งการให้ความร่วมมือในการจัดทำเอกสารคู่มือการดำเนินงาน การศึกษาวิจัย และกิจกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยทางด้านอื่น ๆ ด้วย

6. หน่วยงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศของเด็กมากขึ้น เนื่องจากการนำสถิติข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการรายงานผลการดำเนินงาน การขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลในทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หน่วยงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศให้สอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์ของหน่วยงานทั้งด้านข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กตามพัฒนาการในระยะต่าง ๆ การจำแนกข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน การจัดบริการทั้งในเมืองและชนบท รวมทั้งข้อมูลกิจกรรมการพัฒนารูปแบบในระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อให้ขบวนการในการทำงานมีความง่าย เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการพัฒนาบุคลากร ในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถ ในการประสานงานดูแลรักษา และติดตามการใช้งานระบบข้อมูลสารสนเทศ และเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์ โดยการฝึกอบรม หรือขอความช่วยเหลือแนะนำจากหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมีคุณภาพสูง และเพียงพอต่อการใช้งาน
3. หน่วยงานที่ยังไม่ได้จัดเก็บและรวบรวมข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ ควรมีการพัฒนา ระบบข้อมูลขึ้นใช้เองในหน่วยงาน โดยเริ่มต้นการพัฒนาจากระบบที่ง่าย ๆ เช่น รายชื่อเด็กและครอบครัว ระบบบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบวัสดุครุภัณฑ์ ระบบสารบรรณ และระบบงบประมาณ เป็นต้น โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ด้านการจัดการฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เช่น โปรแกรม Microsoft FoxPro, Microsoft Access, Lotus Approach เป็นต้น
4. โครงสร้างของฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นในหน่วยงาน ควรมีโครงสร้างแบบกระจาย ให้ฐานข้อมูลแต่ละระบบเป็นอิสระต่อกันทั้งด้าน hardware และ software การออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลแบบนี้จะอำนวยความสะดวกในการเรียกค้น การประมวลผลข้อมูล และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฐาน โดยดำเนินงานในรูปของคณะทำงาน ที่มีอุดมการณ์ ร่วมกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการให้บริการในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นเพิ่มข้อมูล หรือเพิ่มเอกสารที่บันทึกในแผ่นข้อมูล เพื่อลดการใช้กระดาษ และลดพื้นที่ในการจัดเก็บและจัดระบบข้อมูลของหน่วยงาน
6. ควรมีการจัดระบบการเผยแพร่ข้อมูลการจัดบริการเลี้ยงดูเด็ก และการจัดการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจขอความร่วมมือในการเผยแพร่ข้อมูลได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสำหรับเด็กในวัยนี้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น
7. ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ทางด้านรูปแบบและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศทางด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดทำเครือข่ายข้อมูล ในระดับภูมิภาค และท้องถิ่น ทุกระดับ เพื่อสร้างวัฒนธรรมการบริโภคข้อมูล (Culture of Information) ในหน่วยงาน และเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กมล รอดคล้าย. **คู่มือบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2537.
- กมล รอดคล้าย และคณะ. **การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, 2539.
- กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. **คู่มือการดำเนินงานพัฒนาเด็ก**. กองพัฒนาเด็กและเยาวชน, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทวิศิษฐ์สิน จำกัด, 2537.
- กองวิชาการ, สำนักการศึกษา. **สถิติจำนวนนักเรียน และห้องเรียน โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2541**. กรุงเทพมหานคร, (เอกสารอัดสำเนา), 2541.
- กองนโยบายและแผน, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **ระบบสารสนเทศและแนวปฏิบัติในการจัดระบบสารสนเทศระดับโรงเรียน**. กรุงเทพฯ, 2537.
- กองนโยบายและแผน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. **สถิติการศึกษาเอกชน 2540**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- กองศาสนศึกษา, กรมการศาสนา. **สถิติข้อมูลศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ประจำปีการศึกษา 2541**. ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์, (เอกสารอัดสำเนา), 2541.
- กุศล สุนทรธาดา และคณะ **ทบทวนสถานการณ์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย** รายงานการวิจัย สถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ตุลาคม 2540 (อัดสำเนาเป็นเล่ม)
- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. **เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ ม.ร. 6ศ./10 เรื่องจัดส่งผู้หญิงไปฝึกหัดครูอนุบาล (31 ก.ค.-6 ส.ค. 2462)**
- ราชกิจจานุเบกษา “พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2661” 35 (6 มิถุนายน 2516) น.110
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ **การวิจัยและพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศทางการศึกษา** รายงานการวิจัย กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม 2539
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. **การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย**. รายงานการวิจัย, 2528.
- **กรณีศึกษา : ปัจจัยในการเข้ารับและไม่เข้ารับบริการจากสถานบริการ**
รายงานการวิจัย, 2534.
- **สภาพการจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0 - 6 ปี** รายงานการวิจัย, 2534.
- **งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา ปีงบประมาณ 2539**.

รายงานการศึกษา, 2539.

----- ข้อมูลการศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2537 – 2539. รายงานการศึกษา, 2540

----- ข้อมูลการศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538 – 2540
รายงานการศึกษา, 2541.

----- สภาพการรับนักเรียน นักศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2541. รายงานการศึกษา, 2541.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงานนายกรัฐมนตรี. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทหารผ่านศึก, 2540.

----- รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในช่วงปี 2540-2541. (เอกสารอัดสำเนา), 2541.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, กรมการปกครอง. **สถิติการศึกษาเทศบาลและเมืองพัทยา ปีการศึกษา 2540.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2541.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **สถิติการศึกษา ฉบับย่อ ปีการศึกษา 2538.** สำนักงานปลัดกระทรวง, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

----- **สถิติการศึกษาฉบับย่อ ปีการศึกษา 2539.** สำนักงานปลัดกระทรวง, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.

----- รายงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2540. สำนักงานปลัดกระทรวง, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.

----- **แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ.** สำนักงานปลัดกระทรวง, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักงานนายกรัฐมนตรี. **รายงานผลการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ.2535.** รายงานข้อมูลสถิติ, 2536.

ดารา ทีปะปาล. **การศึกษากับการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2538.

นิภา ธานามิ และศิริลักษณ์ สืบวงศ์แพทย์. **ความต้องการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในสถานที่ทำงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข.** รายงานการวิจัย, ส่วนอนามัยแม่และเด็ก

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (อัครา), 2541.

วิโรจน์ สารรัตน์. **อนาคตทางการศึกษา : แนวคิดทฤษฎีและบทวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพัฒนา, 2532.

วีระ สุภากิจ. **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น จัดพิมพ์, 2539.

วีรยุทธ วิเชียรโชติ. **ระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ**. ม.ป.ท, ม.ป.ป. (อัครา)

อนุชิต เกิดทวี. **Microsoft Accesses 97**. กรุงเทพฯ : คอมกราฟเพรส, 2541.

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ, **พัฒนาการด้านการศึกษาไทย ระหว่างปี พ.ศ.2589-2538 : การศึกษาปฐมวัย**. รายงานการวิจัย (เอกสารเย็บเล่ม), 2539.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

กลุ่มตัวอย่าง

หน่วยงานภาครัฐที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก (จำแนกตามสังกัด)

หน่วยงาน	สถานเลี้ยงดูเด็ก/สถานศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ - สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ - กรมสามัญศึกษา - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน - กรมการศาสนา - สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	- โรงเรียนประถมศึกษา ที่เปิดชั้นอนุบาล-เด็กเล็ก - โรงเรียนการศึกษาพิเศษ - โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ - โรงเรียนอนุบาล-ประถมศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษา - ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ - โรงเรียนสาธิตของสถาบันราชภัฏ
กระทรวงมหาดไทย - สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง - กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ - กรมการพัฒนาชุมชน - กรุงเทพมหานคร - สำนักการศึกษา - สำนักอนามัย - สำนักพัฒนาชุมชน - สำนักสวัสดิการ	- โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล - ศูนย์พัฒนาเด็กในโรงเรียน ตชด. - ศูนย์พัฒนาเด็กนอกโรงเรียน ตชด. - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก - โรงเรียนประถมศึกษาของ กทม. - ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน - ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน - ศูนย์สงเคราะห์เด็กในแหล่งก่อสร้าง

หน่วยงาน	สถานเลี้ยงดูเด็ก/สถานศึกษา
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสงเคราะห์	- โรงเรียนกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น - โรงเรียนชั่วคราว กองสงเคราะห์ชาวเขา - โครงการพัฒนาเด็กเล็กในนิคมสร้างตนเอง กองนิคมสร้างตนเอง - สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน
กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย	ศูนย์เด็กเล็ก
ทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย	โรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัย
กระทรวงกลาโหม - กองทัพบก - กองทัพอากาศ	สถานรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน

ที่มา :

4. กุศล สุนทรธาดา และคณะ. ทบทวนสถานการณ์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย, 2540.
5. สำนักงานนโยบายและแผนฯ, กระทรวงศึกษาธิการ. สถิติการศึกษาฉบับย่อ ปีการศึกษา 2539., 238

สถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดบริการโดยหน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงาน	สถานเลี้ยงดูเด็ก/สถานศึกษา
- มูลนิธิเด็ก - พิริยานุเคราะห์มูลนิธิ - สหทัยมูลนิธิ - สมาคมสงเคราะห์เด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย - มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม - มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย - โสสະมูลนิธิแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ - มูลนิธิแสงสวรรค์สงเคราะห์ - มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าอนาถาเชียงใหม่ - มูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน - มูลนิธิภราดรบำเพ็ญเด็กกำพร้าบ้านศรีธรรมราช	- โครงการบ้านทานตะวัน - สถานรับเลี้ยงเด็กขาดผู้อุปการะ - โครงการครอบครัวอุปการะ - โครงการส่งเสริมและพัฒนาเด็กอ่อนปากเกร็ด - จัดการศึกษาและอาชีพให้เด็กกำพร้า - สถานรับเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - 3 ปี - หมู่บ้านเด็กโสสະสมุทรปราการ สงขลา และหนองคาย - สถานรับเลี้ยงดูเด็กขาดที่พึ่ง - สถานรับเลี้ยงดูเด็กขาดผู้อุปการะ - สถานอบรมเลี้ยงดูเด็กกำพร้าและยากจน - สถานเลี้ยงดูเด็กที่ขาดผู้อุปการะ

ที่มา : กุศล สุนทรธาดา และคณะ. ทบทวนสถานการณ์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย, 2540.

ภาคผนวก ข

**แบบสัมภาษณ์/สำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก
โครงการวิจัยเรื่อง การสำรวจและประเมินผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก
วัย 0 - 6 ปี ในประเทศไทย**

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 6 ปีในประเทศไทย และประเมินผลเพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กจากภาครัฐและภาคเอกชน ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสำรวจของท่านในครั้งนี้ จะนำไปใช้เพื่อการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

แบบสำรวจแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงาน/มูลนิธิ/องค์กร
- ตอนที่ 2 ข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก
- ตอนที่ 4 ข้อมูลระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน
- ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสำรวจในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายอุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงาน/มูลนิธิ/องค์กร

1.3 ชื่อหน่วยงาน/มูลนิธิ/องค์กรที่ให้ข้อมูล

.....

1.4 ที่อยู่

.....

.....

1.5 หมายเลขโทรศัพท์ ..... หมายเลขโทรสาร

.....

1.6 ที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address)

.....

1.7 ผู้รับผิดชอบด้านข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

.....

1.8 ตำแหน่ง

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

2.1 จำนวนสถานเลี้ยงดูเด็ก ..... แห่ง

2.2 จำนวนครูผู้ดูแลเด็ก ..... คน

วุฒิการศึกษา	จำนวน (คน)
ประถมศึกษา	.....
มัธยมศึกษาตอนต้น	.....
มัธยมศึกษาตอนปลาย	.....
อนุปริญญา	.....
ปริญญาตรี	.....
สูงกว่าปริญญาตรี	.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงดูเด็ก

3.1 เอกสารด้านนโยบาย แผนงาน และโครงการ

ชื่อเอกสาร	ผู้จัดทำ	สถานที่ติดต่อขอรับเอกสาร

3.2 เอกสารด้านรายงานการวิจัยและเอกสารเผยแพร่

ชื่อรายงานการวิจัย/เอกสาร	ผู้จัดทำ	สถานที่ติดต่อขอรับเอกสาร

3.4 เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ชื่อเอกสาร	ผู้จัดทำ	สถานที่ติดต่อขอรับเอกสาร

ตอนที่ 4 ข้อมูลระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน

4.1 ระบบการจัดเก็บข้อมูล ( ) เอกสาร ( ) คอมพิวเตอร์

4.2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจัดระบบข้อมูล

.....

4.3 ระบบการเผยแพร่ข้อมูล ( ) เอกสาร ( ) เครือข่ายสารสนเทศในหน่วยงาน
( ) Internet ( ) อื่น ๆ .....

4.4 หน่วยงานที่ใช้บริการข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก (โปรดระบุ)

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

5. ....

4.5 ผู้ใช้บริการข้อมูลส่วนใหญ่คือ

( ) บุคลากรในองค์กร (ระบุหน่วย/ฝ่าย) .....

( ) บุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจ (ระบุหน่วยงาน) .....

( ) นักวิจัย

( ) นักศึกษา

( ) อื่น ๆ

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

5.1 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก

.....

.....

.....

.....

5.2 ด้านการจัดระบบข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก

.....

.....

.....

.....

5.3 ด้านการสร้างเครือข่ายสถานเลี้ยงดูเด็ก

.....

.....

.....

.....

5.4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

แนวทางการพัฒนาเด็ก ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

นโยบาย

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้เริ่มดำเนินงานพัฒนาเด็ก มาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 โดยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล ตามความต้องการ และขีดความสามารถของประชาชน เพื่อรับเด็กเล็กในชนบทอายุระหว่าง 3-6 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และให้อยู่ในความรับผิดชอบ ควบคุมดูแลของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อปป. คณะกรรมการสภาตำบล และคณะกรรมการอื่น ๆ ซึ่งช่วยเหลือและสนับสนุนให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในสภาพที่เหมาะสมในท้องถิ่นเป็นหลัก กรมการพัฒนาชุมชนจะให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ และงบประมาณ ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน รวมทั้งการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก และคณะกรรมการพัฒนาเด็ก เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ผ่านมา ปรากฏว่าเด็กที่เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูตามวิธีการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีความเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างถูกต้องและเหมาะสม แต่การพัฒนาเด็กยังไม่สามารถขยายการจัดบริการครอบคลุมเด็กยากจนได้เท่าที่ควร เนื่องจากยังมีเด็กยากจนอีกจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการเลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีฐานะยากจน ฉะนั้นตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ขยายการดำเนินงานพัฒนาเด็ก โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การเอกชนทั้งในและต่างประเทศด้านการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และวิทยากรในการพัฒนาเด็กอายุระหว่าง 0-6 ปี ทั้งในและนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควบคู่กันไป (สำหรับกิจกรรมในการพัฒนาเด็กนอกศูนย์ ได้แก่ กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่ กิจกรรมการพัฒนาเด็กโดยครอบครัว และกิจกรรมการผลิตและการใช้สื่อบุคคล เพื่อการพัฒนาเด็ก)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กอายุระหว่าง 0-6 ปี ในชนบทให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างถูกต้องตามวัยพร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการพัฒนาโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน

2. เพื่อกระตุ้นให้ “องค์กรท้องถิ่น” โดยเฉพาะคณะกรรมการพัฒนาสตรี (กพสม.) และสตรีในหมู่บ้านได้มีบทบาทในการพัฒนาเด็ก และส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก
3. เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กทุกระดับร่วมกันวางแผนและดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
4. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ
5. เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อให้ใช้เวลาในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

มาตรการ

1. เร่งรัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการพัฒนาการของเด็กเกี่ยวกับการให้ความรู้ ด้านอาหารและโภชนาการ สำหรับมารดาและเด็กแก่ประชาชนในหมู่บ้านตำบลต่าง ๆ และการใช้สื่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เหมาะสมตามวัยต่อกลุ่มบิดามารดา ผู้ปกครอง กลุ่มแม่บ้านและผู้นำท้องถิ่น โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารทุกรูปแบบให้มากที่สุด เช่น สื่อบุคคล เอกสาร วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รวมทั้งสื่อพื้นบ้าน
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชน ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล การฝึกอบรมและการให้คำตอบแทนผู้ดูแลเด็ก การจัดทำคู่มือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประสานและระดมความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรประชาชนในตำบล หมู่บ้าน ให้เข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในการดำเนินงานพัฒนาเด็ก โดยการจัดตั้ง ฝึกอบรม และสัมมนาคณะกรรมการพัฒนาเด็ก การติดตามนิเทศให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการพัฒนาเด็กและผู้ดูแลเด็ก การประกวดและการประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ดูแลเด็ก คณะกรรมการพัฒนาเด็กและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ดำเนินงานโดยสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้านตำบล เพื่อรับเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี ให้มีการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การเตรียมความพร้อมแก่เด็กในลักษณะเล่นปนเรียน และจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็ก มีผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) ทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก โดยได้รับค่าตอบแทนจากกรมการพัฒนาชุมชน ผู้ปกครองและหรือชุมชนอัตราส่วน ผดด. 1 คน ต่อเด็ก 20-25 คน ผู้รับผิดชอบในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคือกรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) ดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลของ กม. กสท.

ขั้นตอนการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1. สำรวจจำนวนเด็กอายุ 0-6 ปี ให้ทราบว่าแต่ละปีจะมีเด็กอายุ 3-6 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น ๆ กี่คน
2. พัฒนาการประชุมชี้แจงการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเด็กให้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินและให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
3. กม. กสศ. อำเภอ จังหวัด ร่วมกันคัดเลือกสถานที่จัดตั้ง ศพด. ซึ่งควรตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางของหมู่บ้าน ใกล้สถานีนามัย สำนักงานผดุงครรภ์ หรือสถานที่อื่น ๆ ที่เหมาะสมสะดวกในการรับเลี้ยงเด็ก
4. ประชาชนร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) จำนวน 5 คน เพื่อทำหน้าที่บริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี ในกรณีที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการของกรมฯ ให้จังหวัดจัดทำการปฐมนิเทศ กพด. ให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และช่วยเหลือการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กได้
5. กม. กสศ. กพอ. ร่วมกันคัดเลือกผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) เพื่อทำหน้าที่ใน ศพด. ในกรณีที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมก่อนประจำการ ให้จังหวัดทำการปฐมนิเทศอย่างน้อย 3 วัน หรือให้ฝึกปฏิบัติงานการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ ร.ร.อนุบาล หรือ ศพด. ตัวอย่างในจังหวัด เพื่อให้ ผดด. มีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนปฏิบัติงาน
6. กพด. กสศ. และ ผดด. ร่วมกันคัดเลือกเด็กอายุ 3-6 ปี เข้ารับการเลี้ยงดูแบบเข้าไปเย็นกลับ
7. สนับสนุนให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็ก เข้ามาฝึกอบรมในกิจการของศูนย์ เช่น การเลี้ยงดูเด็ก การทำอาหารเสริม การปลูกผักสวนครัว การตกแต่งทำความสะอาดศูนย์ หรือการจัดทำอุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น

การเลือกสถานที่จัดตั้ง ศพด.

1. สถานที่

- 1.1 บริเวณกว้าง 1.2 ขวาง 1.3 พอเหมาะกับจำนวนเด็ก มีรั้วรอบขอบชิด มีความปลอดภัย มีความร่มรื่นคล้ายบ้าน เพื่อให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจ ไม่ว่าเหว ขณะเดียวกันก็ให้เด็กเป็นอิสระ ซึ่ง 1.4 จะเป็นผลต่อความเจริญ 1.5 เติบโตของ 1.6 เด็กทั้ง 1.7 ร่าง 1.8 กายและจิตใจ
- 1.9 อาคารสามารถบรรจุเด็กได้ประมาณ 50 คน
- 1.3 เป็นอาคารชั้นเดียว โปรงมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก

2. การจัดตั้ง ศพด.

ยึดความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ และทดลองดำเนินการก่อนอย่างน้อย 3 เดือน จึงจัดตั้งเป็น ศพด. ที่ถาวร โดยผู้ปกครองราษฎร จะต้องให้ความร่วมมือในเรื่องค่าตอบแทน ผดต. พร้อมทั้งบริจาคที่ดิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานในการสร้างศพด. หรืออาจใช้สถานที่อื่น ๆ เช่น ศยต. ศพด. ศาลาประชาคม ศาลาวัด ฯลฯ ดำเนินการได้ แต่ต้องมีบริเวณกว้างขวางพอกับจำนวนเด็ก กันแดดกันฝนได้ มีความร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย และมีห้องส้วมเพียงพอ

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

1. เด็ก

- 1.1 เด็กที่จะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู 1.2 ดู ต้อง 1.3 มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านที่ตั้ง 1.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียง 1.5 กับศพด. ที่เด็กสามารถเดินทาง 1.6 ไป-กลับเอง 1.7 ได้ โดยมีพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง 1.8 เป็นผู้รับผิดชอบ
- 1.9 ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง 1.10 หรือพิการจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปมด้อย
- 1.3 พ่อแม่ผู้ปกครองสนใจที่จะให้มารับการเลี้ยงดูเด็กตามความจำเป็น
- 1.4 พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถช่วยดูแลบุตรหลานที่ศูนย์บ้างเป็นครั้งคราว
- 1.5 มีจำนวนเด็กมากพอคุ้มค่าในการดำเนินงาน

2. **ผู้ดูแลเด็ก** คือ ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะต้องอยู่ใกล้ชิดกับเด็กออกจาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ฉะนั้นจึงต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและบุคลิกลักษณะที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก คือ

- 2.1 สุขภาพเรียบร้อยทั้งกาย ใจ มารยาท ตลอดจนวาจา ท่าทางที่แสดงออก
- 2.2 ร่าเริงแจ่มใส
- 2.3 ซื่อสัตย์สุจริต และรักความจริง
- 2.4 เชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลัน และมีลักษณะเป็นผู้นำ
- 2.5 ไม่เห็นแก่ตัว
- 2.6 กระตือรือร้น รักความก้าวหน้า มีความสามารถควรแก่การสนับสนุน
- 2.7 กล้าเผชิญกับปัญหาและความยากลำบาก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- 2.8 มีความยุติธรรม

2.9 สงบเสงี่ยม รู้จักบังคับใจตนเอง ไม่หวั่นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ง่ายจนเกินไป

การคัดเลือกผู้ดูแลเด็ก (ผดต.)

กพด. กสต. ร่วมกับพัฒนากร คัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านมาทำหน้าที่ผู้ดูแลเด็ก โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. มีความรู้จบการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย
2. มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านที่ตั้ง ศพด. หรือหมู่บ้านใกล้เคียง
3. เป็นชายหรือหญิงอายุระหว่าง 18-45 ปี
4. มีลักษณะเป็นผู้นำ สุภาพ อ่อนโยน รักเด็กและมีความรับผิดชอบ
5. มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ไม่เป็นโรคติดต่อ
6. มีความสมัครใจเข้ารับการฝึกอบรมเป็น ผดต. ทั้งได้รับการยินยอมจากพ่อแม่

ผู้ปกครอง และยอมทำตามสัญญาจะบูรณะระยะเวลาทำงานไว้กับ กพด. หรือ กสต. อย่างน้อย 2 ปี

บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก (ผดต.)

1. หน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

- ทำความสะอาดบริเวณภายนอกและภายในศูนย์ตลอดจนจัดเตรียมน้ำดื่ม น้ำใช้ให้พร้อม

- รับเด็กจากผู้ปกครองทุกเช้า และส่งเด็กทุกเย็น
- ลงเวลาการปฏิบัติงานประจำวัน
- ให้อาหารแก่เด็กตามตารางอาหารกลางวัน สวดมนต์ ตรวจความสะอาดร่างกายทุกวัน
- สำรวจจำนวนเด็กที่เข้ารับการเลี้ยงดูประจำวัน และติดตามหาสาเหตุ ในกรณีที่

เด็กไม่มาติดต่อกันเกินกว่า 3 วัน

- อบรมเลี้ยงดูเด็กตามตารางการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้
- จัดเตรียมการสอน บันทึกการสอน และบันทึกประจำตัวเด็ก
- ผลิตสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน โดยเน้นการใช้เศษวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- จัดทำทะเบียน สื่อ อุปกรณ์ โดยระบุรายการจำนวนวันเดือนปีที่ได้มา และผู้ให้

การสนับสนุน

- ร่วมกับ กพด. จัดบริเวณศูนย์ ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ดอก ไม้ประดับ

2. หน้าที่ทั่วไป

- เยี่ยมเยียนปรึกษาหารือ ขอคำแนะนำจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และองค์กรต่าง ๆ เช่น กพสม. กม. กสต. ฯลฯ ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์

สำหรับผู้ปกครอง พยายามแนะนำให้มาร่วมในการจัดทำอาหารกลางวัน เพื่อเลี้ยงดูเด็ก โดยผลัดเปลี่ยนกันมาตามแต่โอกาสจะอำนวย

- เยี่ยมเยียนเด็กเล็กเมื่อเกิดเจ็บป่วย ให้คำแนะนำในการตรวจรักษา
- ร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และผู้ปกครอง บำเพ็ญประโยชน์โดยทำกิจกรรมให้ศูนย์ เช่น จัดงานวันเด็ก วันแม่ ปลูกพืชผักสวนครัว
- ร่วมประชุมกับกรรมการและผู้ปกครองที่เกี่ยวกับงานพัฒนาเด็ก
- พยายามศึกษาหาความรู้ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มากที่สุด
- เผยแพร่การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. คณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) หมายถึง คณะกรรมการซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาเด็ก ประกอบด้วยกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ตั้งศพด. เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและบุคคลอื่น ซึ่งควรเป็นผู้อุปถัมภ์ หรือผู้ปกครองเด็กเป็นกรรมการพัฒนาเด็ก ศูนย์ละ 5 คน และคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพยากร ตามความเหมาะสม โดยมีพัฒนาการเป็นที่ปรึกษา (กรรมการอื่นนอกจากกรรมการโดยตำแหน่ง ควรจะเลือกบุคคลที่มีความตั้งใจทำงาน มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม และมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กเป็นอย่างดี อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี)

หน้าที่ของ กพด.

1. ควบคุมดูแลการดำเนินงาน ศพด.
2. ควบคุมการเงิน มีหลักฐานทั้งการรับ - จ่าย
3. ชี้แจงประชาชนให้เข้าใจ และให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานศพด. ให้ก้าวหน้า
4. พิจารณาคัดเลือกสถานที่ตั้ง ศพด. รวมทั้ง ผดต. และเด็กที่จะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู ในศูนย์
5. ควบคุมการปฏิบัติงานของ ผดต.
6. ให้คำแนะนำและช่วยเหลือการปฏิบัติงานแก่ ผดต.
7. ดูแลรักษาและซ่อมแซม ศพด. ให้อยู่ในสภาพดี และพร้อมที่จะให้บริการแก่ราษฎร
8. พิจารณาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาร่วมกับ กม. กสต.

9. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่อนามัยในหมู่บ้าน ตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือในการตรวจสุขภาพ และบำบัดโรคเป็นครั้งคราว และติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อขอรับความช่วยเหลือ และสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4. กรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการสภาตำบล (กม. กสต.) มีหน้าที่

1. คัดเลือกสถานที่จัดตั้ง ศพด.
2. คัดเลือก ผดด. และเด็ก
3. สนับสนุนและหาทางแก้ไขปัญหาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาเด็ก
4. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อขอรับความช่วยเหลือ

5. ผู้ปกครองเด็ก ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนิน ศพด. คือ

1. การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ควรให้โอกาสผู้ปกครองใช้เวลาว่างผลัดเปลี่ยนกันมาร่วมและศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง วันละ 1 คน เพื่อช่วยเหลือ ผดด. และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน
2. หมั่นติดต่อกับ ผดด. เพื่อทราบพฤติกรรมของเด็กว่ามีปัญหาอะไร และสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข
3. ใช้เวลาว่างทำประโยชน์ให้ศูนย์ เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อใช้ประกอบอาหารสำหรับเด็ก ซ่อมแซมตกแต่ง หรือทำความสะอาดบริเวณศูนย์ฯ เป็นต้น
4. การเตรียมอาหาร
5. การรับ - ส่งเด็ก ผู้ปกครองมีหน้าที่โดยตรงในการรับ - ส่งเด็ก เพื่อจะได้พบกับ ผดด. และทราบพฤติกรรมของเด็ก และจะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการชักนำให้ผู้ปกครองใกล้ชิดกับศูนย์ฯ มากขึ้น
6. จ่ายค่าตอบแทนตามข้อตกลง
7. การจัดหาดูแลรักษาและซ่อมอุปกรณ์เครื่องเล่นของเด็ก

การพัฒนาเด็กนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดำเนินงานพัฒนาเด็กแรกเกิด -6 ปี ที่ขาดโอกาสเข้ารับการเลี้ยงดูในศูนย์ให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มุ่งให้องค์กรท้องถิ่น อาสาสมัคร พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม

แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 3 รูปแบบ คือ กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่ กิจกรรมการพัฒนาเด็กโดยครอบครัว และกิจกรรมการผลิตและใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเด็ก

กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็กในพื้นที่ที่การบริการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กของหน่วยราชการหรือเอกชนยังเข้าไปไม่ถึง เนื่องจากพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร์ สถานที่จัดบริการพัฒนาเด็กอยู่ไกล บิดามารดา ผู้ปกครองยากจน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง กิจกรรมที่ดำเนินการโดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กด้วยวิธีการสาธิต ฝึกอบรม การเลี้ยงดูเด็กตามหลักวิชาการแผนใหม่ ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่นั้นนอกจากจะเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย

**ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชน
พ.ศ. 2531**

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 17 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ. 2531”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ. 2528

บรรดาระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 นโยบายในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนเอกชน

4.1 เพื่อเตรียมความพร้อมนักเรียนอายุ 3-5 ปี

4.2 เพื่อให้การเตรียมความพร้อมต้องจัดให้บูรณาการเหมาะสมกับวัยของนักเรียนทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจ

4.3 เพื่อให้การพัฒนาการเตรียมความพร้อมของนักเรียน ได้รับการดูแลจากบุคลากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ และผ่านการอบรมมาโดยเฉพาะ

4.4 เพื่อพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครูสื่อการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

ข้อ 5 ในระเบียบนี้

“โรงเรียน” หมายความว่า โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่เปิดสอนระดับอนุบาล มีเวลาเรียนต่อเนื่องกันเป็นเวลา 2 ปี หรือ 3 ปี

“นักเรียน” หมายความว่า เด็กที่เรียนในชั้นอนุบาล

“พี่เลี้ยง” หมายความว่า บุคคลผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูดูแลนักเรียน

“อนุบาล ๓ ปี” หมายความว่า ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3

“อนุบาล 2 ปี” หมายความว่า ชั้นอนุบาลปีที่ 2 และปีที่ 3

ข้อ 6 ให้เลขาธิการรักษาการตามระเบียบนี้

หมวด 1

นักเรียน

ข้อ 7 โรงเรียนจะรับนักเรียนเข้าเรียนได้ เมื่อนักเรียนมีอายุครบ 3 ปี สำหรับโรงเรียนที่เปิดหลักสูตร 3 ปี และเมื่อนักเรียนมีอายุครบ 4 ปี สำหรับโรงเรียนที่เปิดหลักสูตร 2 ปี นับถึงวันเปิดภาคเรียน

การรับนักเรียนเข้าเรียน ให้โรงเรียนสามารถรับได้ในทุกภาคเรียน

ข้อ 8 นักเรียนที่โรงเรียนรับเข้าเรียน จะต้องผ่านการตรวจสุขภาพ และเสริมภูมิคุ้มกันตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 9 นักเรียนที่สำเร็จชั้นอนุบาลปีที่ 3 จะต้องมีความรู้และทักษะที่แสดงว่า ได้ผ่านการพัฒนาการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจ ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 2

การจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อม

ข้อ 10 ให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู จัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมตามแนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครู ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 11 การจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อม การพักผ่อน การรับประทานอาหาร จะต้องจัดให้สมดุลและเพียงพอแก่ความต้องการของเด็กแต่ละวัย

ข้อ 12 การประเมินผลการจัดประสบการณ์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 3

การบริหารโรงเรียน

ข้อ 13 นอกจากที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการและครูใหญ่จัดดำเนินการด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน การเงินและธุรการ ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการโรงเรียนอนุบาล จะต้องผ่านการอบรมตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 14 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีครูห้องเรียนละ 1 คนต่อนักเรียน 30 คน ถ้านักเรียนเกิด 30 คน ต้องมีพี่เลี้ยงอีก 1 คน

ในกรณีที่นักเรียนรวมกันทุกชั้นน้อยกว่า 30 คน โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูคนเดียวสอนนักเรียนหลายชั้นได้ แต่ต้องมีพี่เลี้ยง 1 คน

ข้อ 15 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีพี่เลี้ยง ซึ่งมีคุณสมบัติและหน้าที่ ดังนี้

15.1 พี่เลี้ยงจะต้องเป็นเพศหญิง มีความรู้ไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร พ.ศ. 2521 หรือเทียบเท่า และผ่านการอบรมตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด มีประสบการณ์และลักษณะนิสัยเหมาะสมที่จะดูแลเด็กเล็ก มีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ประกอบ ไม่ติดยาเสพติดและไม่เป็นโรคดังต่อไปนี้

15.1.1 โรคเรื้อนหรือโรคผิวหนังเรื้อรังและติดต่อกันได้

15.1.2 วัณโรค

15.1.3 โรคพิษสุราเรื้อรัง

15.1.4 โรคเท้าช้าง

15.1.5 กามโรค

15.2 พี่เลี้ยงไม่มีหน้าที่สอน แต่มีหน้าที่ช่วยเหลือครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความพร้อมดูแลความปลอดภัย ความเรียบร้อยของนักเรียน อำนวยความสะดวกและการให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียนในโรงเรียน

ข้อ 16 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีทะเบียนพี่เลี้ยงตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 4

โรงเรียน สถานที่และอาคาร

ข้อ 17 โรงเรียนอนุบาลที่จะจัดตั้งใหม่ จะต้องอยู่ห่างจากโรงเรียนอนุบาลที่ตั้งอยู่เดิมไม่น้อยกว่า 300 เมตร บนเส้นทางคมนาคมทางบก

ข้อ 18 บริเวณโรงเรียน ต้องมีลักษณะดังนี้

18.1 มีที่ดินผืนเดียวติดต่อกัน มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา ผู้รับใบอนุญาตมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือสัญญาเช่าไม่น้อยกว่า 3 ปี ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

18.2 พื้นที่ต้องไม่เป็นที่ลุ่ม และไม่มีสิ่งอันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน หากมีบ่อน้ำหรือสระน้ำอยู่ภายในบริเวณโรงเรียน จะต้องล้อมรั้วให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย

18.3 มีรั้วแสดงบริเวณโรงเรียนที่เป็นสัดส่วน

18.4 สถานที่ตั้งของโรงเรียนต้องตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน

18.5 ต้องมีพื้นที่สำหรับนักเรียนเล่นไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน จะต้องในร่มหรือกลางแจ้งก็ได้

18.6 ต้องมีพื้นที่สำหรับนักเรียนพักผ่อนอย่างเพียงพอ

ข้อ 19 ห้ามใช้บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือดำเนินกิจการอื่นหรือเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน ยกเว้นที่อยู่อาศัย ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครูและพี่เลี้ยง แต่จะต้องจัดให้เป็นสัดส่วน

ข้อ 20 อาคารเรียน ต้องมีลักษณะ ดังนี้

20.1 อาคารเรียนต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

20.2 สำหรับอาคารเรียนที่มีห้องเรียนเกินกว่า 2 ห้องติดต่อกัน ช่องทางเดินภายในอาคารหรือระเบียงทางเดินต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร หรือถ้ามีม้านั่ง ระเบียงต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร อาคารตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไป ต้องมีลูกกั้นระเบียงสูงไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร และช่องว่างลูกตั้งของลูกกั้นไม่ควรมากกว่า 15 เมตรตีเมตร

20.3 อาคารเรียนต้องมีฝ้าเพดานใต้หลังคา เว้นแต่หลังคาตึกคอนกรีตเสริมเหล็ก ระยะความสูงจากพื้นถึงเพดานต้องไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร

20.4 บันไดต้องแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงหนึ่งสูงไม่เกิน 2.00 เมตร ความกว้างของบันไดแต่ละช่วงต้องไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ชานพักบันไดต้องไม่น้อยกว่าความกว้างของบันไดลูกตั้งของบันไดต้องไม่สูงกว่า 17.5 เซนติเมตร ลูกนอนต้องกว้างไม่น้อยกว่า 24 เซนติเมตร บันไดทุกชั้นต้องมีราวและลูกกั้นสูงไม่ต่ำกว่า 90 เซนติเมตร รวมทั้งราวเดี่ยวสำหรับนักเรียนเกาะขึ้นบันไดและระยะห่างของลูกกั้นต้องไม่มากกว่า 15 เซนติเมตร

ข้อ 21 ห้องเรียน ต้องมีลักษณะดังนี้

21.1 ห้องเรียนแต่ละห้องต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 35 ตารางเมตร และต้องเป็นห้องโล่งไม่มีเสาหรือสิ่งกีดขวาง ในกรณีที่มีห้องเรียนรูปสี่เหลี่ยม ความกว้างของห้องไม่น้อยกว่า 5.00 เมตร และในกรณีที่ห้องเรียนรูปอื่น ๆ ส่วนที่แคบที่สุดของห้องไม่น้อยกว่า 4.00 เมตร

21.2 ห้องเรียนอาจจะจัดเป็นห้องขนาดใหญ่ มีฝาประจันที่สามารถปรับเป็นห้องเรียนหรือห้องกิจกรรมขนาดต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน แต่พื้นที่ของห้องเรียนขนาดเล็กที่สุดต้องมีไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ใน 21.1

21.3 การระบายอากาศของห้องเรียนต้องถ่ายเทได้สะดวก โดยรวมเนื้อที่หน้าต่าง ประตูและช่องลมแล้วไม่น้อยกว่า 20% ของเนื้อที่ห้อง ยกเว้นห้องที่ใช้ระบบปรับอากาศ

21.4 แสงสว่างในห้องเรียนต้องมีความเข้มไม่น้อยกว่า 200 ลัก โดยสม่ำเสมอทั้งห้อง ห้องเรียนที่ใช้แสงสว่างตามธรรมชาติ ความเข้มของแสงสว่างไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ต้องติดตั้งโคมไฟฟ้าให้แสงสว่างเพิ่มในห้องนั้น ๆ

21.5 ห้องเรียนที่มีทางเข้าออก 2 ทาง แต่ละทางต้องกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร ในกรณีที่มีทางเข้าออกเพียงทางเดียว ต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.60 เมตร

21.6 สัดส่วนพื้นที่ห้องเรียนต่อนักเรียนต้องไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน

21.7 การจัดห้องเรียน ให้คำนึงถึงพื้นที่ต่อนักเรียน จำนวนรวมของนักเรียนแต่ละห้องต้องไม่เกิน 40 คน

21.8 ถ้าใช้อาคารซึ่งมีอยู่แล้วมาดัดแปลงเป็นอาคารเรียน จะต้องปรับปรุงอาคารเรียนให้มีสภาพตามที่กำหนดให้ 21.3, 21.4, 21.5

ข้อ 22 นอกจากห้องเรียนแล้ว โรงเรียนต้องจัดให้มี

22.1 ห้องบริหาร เว้นแต่โรงเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับอื่น

22.2 ที่รับประทานอาหาร ต้องมีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน หรือจะใช้ห้องเรียนเป็นที่รับประทานอาหารก็ได้ แต่โรงเรียนจะต้องดูแลในเรื่องความสะอาดอย่างดี

22.3 ห้องเตรียมอาหาร ต้องถูกสุขลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

22.4 ห้องพยาบาลหรือมุมพยาบาล

22.5 ห้องนอนสำหรับนักเรียน ต้องจัดให้มีห้องนอนโดยสัดส่วนพื้นที่ต่อนักเรียนไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อคน หรือจะใช้ห้องเรียนเป็นห้องนอนด้วยก็ได้ แต่ต้องจัดให้มีที่นอนและอุปกรณ์ตามข้อ 23.2.3

22.6 ห้องน้ำหรือที่อาบน้ำ ต้องจัดให้เหมาะสมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และต้องรักษาความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะ

22.7 ห้องส้วมให้ถือเกณฑ์ ดังนี้

22.7.1 นักเรียน 1-100 คน มี 1 ที่ต่อนักเรียน 25 คน

นักเรียน 101-600 คน มี 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คน

นักเรียน 601 คนขึ้นไป มี 1 ที่ต่อนักเรียน 75 คน

22.7.2 จะต้องรักษาให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีบังตาหรือประตูส้วม โดยไม่มีกลอนประตู หรือกุญแจติดที่ประตู และส้วมต้องอยู่ไม่ไกลจากห้องเรียนหรืออยู่ในห้องเรียน ถ้าส้วมอยู่นอกอาคารเรียน ทางเดินไปส้วมต้องมีหลังคากันแดดกันฝน

22.7.3 ในกรณีที่โรงเรียนมีอาคารมากกว่า 1 ชั้นจะต้องมีห้องส้วมทุกชั้น

หมวด 5

ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเตรียมความพร้อม

ข้อ 23 โรงเรียนต้องจัดให้มีครุภัณฑ์เครื่องใช้ ดังต่อไปนี้

23.1 ครุภัณฑ์ประจำห้อง

23.1.1 โต๊ะนักเรียนสูงจากพื้นถึงขอบโต๊ะ 45-50 เซนติเมตร จะเป็นโต๊ะเดี่ยวหรือโต๊ะหมู่ก็ได้

23.1.2 เก้าอี้นักเรียนสูง 25-30 เซนติเมตร

23.1.3 กระดานสำหรับครู สูงจากพื้นถึงขอบกระดานข้างล่าง 60 เซนติเมตร กว้าง-ยาว พอสมควรแล้วแต่ขนาดของห้อง

23.1.4 แผ่นป้ายติดผลงานนักเรียนใช้ได้สะดวก

23.1.5 ตู้หรือชั้นสำหรับนักเรียนเก็บอุปกรณ์การเรียนและของเล่น

23.1.6 ที่เก็บเครื่องใช้ประจำตัวนักเรียน

23.1.7 โต๊ะและเก้าอี้สำหรับครูทำงาน ให้มีความสูงใกล้เคียงกับของนักเรียน

23.1.8 ตู้หรือชั้นใส่เอกสาร อุปกรณ์ของโรงเรียน

23.2 เครื่องใช้ประจำห้องต่าง ๆ ให้มีดังต่อไปนี้

23.2.1 ที่รับประทานอาหาร ต้องมีโต๊ะสูงจากพื้นถึงขอบโต๊ะ 45-50 เซนติเมตร เก้าอี้หรือม้านั่งสูง 25-30 เซนติเมตร อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร ได้แก่ ถาดหลุม หรือ จาน ชาม ช้อนส้อม แก้วน้ำ ผ้าเช็ดมือ และกรณีที่ห้องอาหารไม่มีมุ้งลวด ให้มีผ้าชีปิดครอบอาหาร

23.2.2 ห้องพยาบาลหรือมุมพยาบาล ต้องมียาสามัญประจำบ้าน เครื่องชั่งน้ำหนักที่วัดส่วนสูง สายวัดรอบอก กระโถน ฟันอน ผ้าปูที่นอน หมอน ปลอกหมอน ผ้า ยาง เครื่องเวชภัณฑ์ สำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ได้แก่ ปากคีบ กรรไกร กระป๋องน้ำร้อน และชามรูปไต รวมทั้งให้มีตู้ยา และตู้เก็บเครื่องเวชภัณฑ์ของโรงเรียน

23.2.3 ห้องนอน ถ้าพื้นห้องเป็นไม้ให้ใช้เสื่อปูนอนได้ ถ้าพื้นห้องเป็นซีเมนต์ให้มีที่รองนอน เช่น ที่นอน หรือฟูกนอน หรือที่นอนฟองน้ำ และจัดให้มีหมอนแบนหรือผ้ารองศีรษะ

23.2.4 ห้องน้ำ ต้องมีที่วางสบู่ และชั้นน้ำ และราวแขวนผ้าเช็ดหน้า

23.2.5 เบ็ดเตล็ด โรงเรียนต้องจัดให้มีสัญญาณบอกเวลาของโรงเรียน เสาธงและธงชาติไทย รวมทั้งมีสิ่งสักการะทางศาสนา และพระบรมฉายาลักษณ์ ประดิษฐานไว้ในที่อันสมควร

23.3 อุปกรณ์การเตรียมความพร้อม โรงเรียนต้องจัดให้มีดังต่อไปนี้

23.3.1 สื่อ - วัสดุอุปกรณ์การเตรียมความพร้อม โรงเรียนต้องจัดให้มีตามบัญชีรายชื่อ สื่อ - วัสดุอุปกรณ์ ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

23.3.2 อุปกรณ์ เครื่องเล่นหรือของเล่น ในห้องเรียนต้องจัดให้มีตามบัญชีรายชื่ออุปกรณ์ เครื่องเล่น ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

23.3.3 เครื่องเล่นเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ต้องมีหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 6

บทเฉพาะกาล

ข้อ 24 โรงเรียนที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนอยู่แล้วก่อนวันใช้ระเบียบนี้ ให้จัดโรงเรียนให้มีมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ใช้บังคับ ยกเว้นกรณีเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 18.1, 18.5 และอาคารเรียนซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 20 ถ้าโรงเรียนใดได้รับอนุญาตให้ใช้อยู่แล้ว ให้ใช้ต่อไปได้ แต่ถ้าขอจัดตั้งใหม่หรือเปลี่ยนแปลง จะต้องให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ข้อ 25 สำหรับโรงเรียนที่จัดชั้นอนุบาลอยู่แล้ว ให้เทียบชั้น ดังนี้

ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เดิม เท่ากับ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามระเบียบนี้

ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เดิม เท่ากับ ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ตามระเบียบนี้

ชั้นเด็กเล็ก ชั้นปฐมวัย หรือชั้นที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น ซึ่งรับนักเรียนอายุ 3 ปี ให้เทียบเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 ตามระเบียบนี้

ข้อ 26 สำหรับพี่เลี้ยงที่ยังไม่ผ่านการอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด ผู้รับใบอนุญาตจะต้องจัดให้ได้รับการอบรมให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษา 2532

ประกาศ ณ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2531

(ลงชื่อ) สัมพันธ์ ทองสมัคร

(นายสัมพันธ์ ทองสมัคร)

รัฐมนตรีช่วยว่าการ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

**ระเบียบกรรมการศาสนา
ว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
พ.ศ. 2537**

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2536 กรมการศาสนาจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นเป็นไป

ข้อ 3 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่น ๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัด หรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด” หมายถึง สถานที่ซึ่งวัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับ ในระดับประถมศึกษา มีชื่อว่า “ศดว.”

“เจ้าอาวาส” หมายถึง เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

“ครูใหญ่” หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ที่มีเด็กไม่เกิน 100 คน

“อาจารย์ใหญ่” หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ที่มีเด็กตั้งแต่ 101 คน ถึง 200 คน

“ผู้อำนวยการ” หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ที่มีเด็กตั้งแต่ 201 คนขึ้นไป

“ครูผู้สอน” หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

“ครูพี่เลี้ยง” หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่สอน พร้อมกับดูแลช่วยเหลือเด็กในศูนย์
อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

“ผู้ดูแลเด็ก” หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์
ในวัด

“เจ้าหน้าที่” หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

“เด็ก” หมายถึง เด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับในระดับประถมศึกษา ซึ่ง
มีอายุระหว่าง 3-5 ปี และอยู่ในการดูแลอบรมของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

“การจัดการศึกษา” หมายความว่า การเรียนการสอนขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กก่อน
เกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับในระดับประถมศึกษา

“การจัดประสบการณ์และกิจกรรม” หมายความว่า การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้
เด็กได้รับการพัฒนาการทุกด้าน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

“การประเมินพัฒนาการ” หมายความว่า กระบวนการวัดความสามารถของพฤติ
กรรมทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด 1 การจัดตั้งและดำเนินงาน

ข้อ 6 การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จะต้องพร้อมด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) มีคณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
- (2) มีเจ้าอาวาสเป็นครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี
- (3) มีครูผู้สอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) มีครูผู้สอนหรือครูพี่เลี้ยง 1 คน ต่อเด็ก 20 คน

สำหรับครูผู้สอนที่เป็นคฤหัสถ์ และครูพี่เลี้ยง ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี
บริบูรณ์ และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- (5) มีผู้ดูแลเด็ก
- (6) มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
- (7) มีอาคารสถานที่เหมาะสม ปลอดภัย และเพียงพอกับจำนวนเด็ก
- (8) มีเด็กที่พร้อมจะเข้ามารับการดูแลอบรม จำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน

ข้อ 7 ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้เสนอรายงานขอจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ไปยัง
กรมการศาสนา ตามแบบรายงานทำระเบียบนี้

การเสนอรายงานในส่วนกลาง ต้องผ่านความเห็นชอบของเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขตและ
เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร ในส่วนภูมิภาค ต้องผ่านความเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะ
อำเภอ นายอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อกรรมการศาสนาเห็นชอบด้วยแล้ว จะออกหนังสืออนุญาตให้ไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ 8 คณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ประกอบด้วย เจ้าอาวาสเป็น
ประธาน เจ้าคณะแขวงหรือเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัด เป็นกรรมการที่ปรึกษา ผู้แทนครูผู้สอนผู้แทน
ครูพี่เลี้ยง ผู้แทนชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ

ให้ประธานกรรมการ เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

ข้อ 9 การแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการ ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้เสนอชื่อกรรมการต่อเจ้า
คณะเขตหรือเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัด เพื่อมีคำสั่งแต่งตั้งหรือถอดถอน

ข้อ 10 คณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีอำนาจหน้าที่ในการให้คำ
ปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานด้านต่างๆ คือ

(1) การจัดการศึกษาอบรมให้แก่เด็ก ตามแนวทางการจัดการศึกษา การจัด
ประสบการณ์ และกิจกรรม การนิเทศ และการประเมินผล ของกรรมการศาสนา

(2) การบริหารงานทั่วไป

(3) การบัญชีและการเงิน

(4) บุคลากรและเจ้าหน้าที่

ข้อ 11 การแต่งตั้งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ครูผู้สอน และครูพี่เลี้ยง ให้เจ้า
อาวาสเป็นผู้เสนอชื่อ สำหรับในส่วนกลาง กรรมการศาสนาจะเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้ง ในส่วนภูมิภาค
ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง แล้วแจ้งให้กรรมการศาสนาทราบ

ข้อ 12 การแต่งตั้งผู้ดูแลเด็ก และเจ้าหน้าที่ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้เจ้า
อาวาสเป็นผู้แต่งตั้ง

ข้อ 13 ให้ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รายงานสถิติข้อมูลผลการดำเนินงานประจำปี
ไปยังกรรมการศาสนา ภายในวันที่ 15 มิถุนายน ตามแบบรายงานท้ายระเบียบนี้

ข้อ 14 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ที่ได้รับหนังสืออนุญาตจัดตั้งจากกรรมการศาสนา
แล้ว เมื่อไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้รายงานขอยุบเลิกไปยังกรรมการ
ศาสนา โดยผ่านขั้นตอนตามความในข้อ 7

เมื่อกรรมการศาสนาพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว จะประกาศยุบเลิกศูนย์อบรมเด็กก่อน
เกณฑ์ในวัดนั้น

ให้ทรัพย์สินของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่ยุบเลิกแล้ว ตกเป็นของวัดซึ่งเป็นที่ตั้ง
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนั้น

หมวด 2

การจัดการศึกษาและเตรียมความพร้อม

ข้อ 15 ให้จัดการศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กอย่างเหมาะสมตามวัย

ข้อ 16 ให้จัดประสบการณ์และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

ข้อ 17 ให้จัดประเมินพัฒนาการของเด็กให้ครบทุกพัฒนาการ

ข้อ 18 ให้มีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการจัดองค์ประกอบการสอน การจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้เกิดหุ่นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ข้อ 19 การจัดการศึกษาและเตรียมพร้อมตามหมวดนี้ให้ใช้หลักสูตรและแนวการจัดของ กรมการศาสนา

หมวด 3

การบริหาร

ข้อ 20 ให้มีคณะกรรมการกลาง ประกอบด้วย ผู้แทนมหาเถรสมาคมเป็นที่ปรึกษาอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน รองอธิบดีกรมการศาสนาเป็นรองประธาน ผู้แทนกรมการฝึกหัดครู ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ ผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกิน 8 คน เป็นกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการกองศาสนศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และมีหัวหน้าฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 21 ให้คณะกรรมการกลาง มีอำนาจหน้าที่

- (1) พิจารณากำหนดนโยบาย
- (2) พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
- (3) ดูแลตรวจสอบและให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
- (4) แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการกลางมอบหมาย

ข้อ 22 ให้มีคณะกรรมการจังหวัด ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัต เป็นประธาน ศึกษาธิการจังหวัด เป็นรองประธาน เจ้าคณะอำเภอและศึกษาธิการอำเภอที่มีศูนย์อบรมเด็กมาก่อน ก่อนเกณฑ์ในวัดในเขตการปกครอง หัวหน้าศูนย์ศูนย์ครูพระปริยัตินิตศกัประจำจังหวัด เป็นกรรมการ โดยมีเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ และมีหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 23 คณะกรรมการจังหวัด มีอำนาจหน้าที่

- (1) พิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุน
- (2) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามระเบียบ
- (3) ดูแลตรวจสอบและให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา

หมวด 4

เบ็ดเตล็ด

ข้อ 24 กรมการศาสนาจะพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดตามกำลังงบประมาณที่ได้รับ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกลางกำหนด

ประกาศ ณ วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2537

จำเริญ เสกธีระ

(นายจำเริญ เสกธีระ)

อธิบดีกรมการศาสนา

มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี)

โดย... คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจปรับปรุงมาตรฐาน วิธีการจัดบริการ
และการฝึกอบรมผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (0-6 ปี)

มาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายถึง ข้อกำหนดที่ต้องถือปฏิบัติในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ จำนวน 5 คน ขึ้นไป เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทุกด้านของเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ

ในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยในเชิงธุรกิจ ผู้ดำเนินการจำเป็นต้องยึดถือ มาตรฐานขั้นพื้นฐานนี้เป็นหลัก แต่อาจจะจัดบริการให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้ ตามแนวทางในข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มคุณภาพบริการที่แนบท้าย

ในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยเชิงสงเคราะห์หรือสวัสดิการ ที่ผู้ปกครองของเด็กรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเป็นบางส่วน หรือมีหน่วยราชการดูแลรับผิดชอบอยู่ ผู้ดำเนินการควรยึดถือมาตรฐานขั้นพื้นฐานนี้เป็นหลักเช่นกัน ในกรณีที่มิใช่ข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถจัดบริการตามมาตรฐานนี้ได้ ให้งานของรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาและข้อจำกัดตามความเหมาะสม เพื่อให้สามารถจัดบริการได้ใกล้เคียงกับมาตรฐานขั้นพื้นฐานนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยอาศัยความร่วมมือของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรศาสนา และองค์กรธุรกิจ

1. การบริหารงานทั่วไป

ในการขออนุญาตจัดตั้งต้องระบุให้ชัดเจนว่า เป็นสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่ดำเนินกิจการในเชิงธุรกิจ เป็นสวัสดิการ หรือเป็นการสงเคราะห์

1.1 เจ้าของกิจการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย จะต้อง

1.1.1 จัดให้มีบุคลากรที่จำเป็นในการดำเนินงานรับเลี้ยงเด็ก คือ

- (1) เจ้าของ
- (2) ผู้ทำหน้าที่และทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- ดูแลเด็กหรือเป็นพี่เลี้ยงเด็ก
- เป็นผู้จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
- ประกอบอาหาร
- ทำความสะอาด

อนึ่ง เจ้าหน้าที่คนหนึ่ง ๆ อาจทำหน้าที่เกินกว่าหนึ่งประการได้ แต่ต้องมีอัตรากำลังเหมาะสมกับจำนวนเด็ก

1.1.2 เจ้าของ ผู้ที่ขออนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย) ต้องได้รับการปฐมนิเทศเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการจากสื่อต่าง ๆ เช่น แถบวิดิทัศน์ เอกสาร คู่มือ ฯลฯ

1.1.3 เจ้าของหรือผู้ดำเนินการ จะต้องรับบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและจัดให้บุคลากรที่ยังไม่ผ่านการฝึกอบรมก่อนประจำการ หรือได้รับการอบรมแล้วแต่ยังไม่ครบตามหลักสูตรให้ได้รับการฝึกอบรมจนครบถ้วนตามหลักสูตรหรือเทียบเท่าภายใน 2 ปี อาทิ เช่น

- หลักสูตรผู้ดูแลและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยก่อนประจำการ ระยะเวลา 3 เดือน
- หลักสูตรผู้ดูแลและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยระหว่างประจำการ ระยะเวลา 2-5 วัน อย่างน้อย 2 ปีต่อครั้ง

- หลักสูตรผู้ดำเนินการ

ทั้งนี้ หากเจ้าของหรือบุคลากรจากสถานบริการรับเลี้ยงเด็กไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องถือเป็นหน้าที่ในการกำกับสนับสนุนให้เจ้าของหรือบุคลากรได้รับการอบรม

1.1.4 เจ้าของจะต้องจัดให้ผู้ดำเนินการทำหน้าที่รับผิดชอบ จัดให้มีบริการดังนี้

(1) ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในการจัดบริการรับเลี้ยง และพัฒนาเด็กปฐมวัย

(2) ดูแลเด็กและรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของเด็กตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กด้วยความเสมอภาค

(3) แจ้งให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองทราบและยินยอม ที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก รวมทั้งต้องจัดให้มีการสร้างความสัมพันธ์กับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็ก และต้องเปิดโอกาสให้เข้าเยี่ยมชมสถานที่ ตลอดจนการดำเนินงานเลี้ยงดูเด็กตามสมควร

(4) ดำเนินไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ความเจริญเติบโตทางร่างกาย และจิตใจของเด็ก ด้วยการจัดบริการสุขภาพอนามัยและประสบการณ์ในรูปของการจัดกิจกรรม

เตรียมความพร้อมให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา คุณธรรม และ วัฒนธรรมของชาติ

1.2 การขออนุญาตจัดตั้ง

ในการขออนุญาตจัดตั้ง เจ้าของกิจการต้องขออนุญาตตามระเบียบ ข้อบังคับหรือ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง แยกได้ตามลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ประเภทธุรกิจ

ต้องขออนุญาตจัดตั้งให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยส่วนกลางให้ยื่นขอ ณ กรมประชาสงเคราะห์ สำหรับส่วนภูมิภาคให้ยื่นขอ ณ ที่ทำการประชา สงเคราะห์จังหวัด

ลักษณะที่ 2 ประเภทการสงเคราะห์หรือเป็นสวัสดิการของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงานและลูกจ้างในรัฐวิสาหกิจ หรือสวัสดิการของชุมชน

ในการขออนุญาตจัดตั้งให้หน่วยงานต้นสังกัด จัดทำทะเบียนที่เป็นปัจจุบัน และจะต้อง ประสานข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อกำกับ ดู แล ติดตาม ประเมินผล และให้ความช่วยเหลือให้ปฏิบัติได้ตามมาตรฐาน

ในการขออนุญาตจัดตั้ง ต้องจัดให้มีป้ายชื่อเป็นภาษาไทยขนาดใหญ่พอเห็นได้ในระยะ พอสมควร ติดไว้ ณ ที่ตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่เปิดเผยเห็นได้ง่ายจากภายนอกอาคาร

1.3 การจัดทำทะเบียนและการจัดเก็บข้อมูล

ในการขออนุญาตจัดตั้งต้องมีการจัดทำบันทึกรายละเอียดที่จำเป็น ได้แก่

- 1.3.1 บัญชีรายชื่อเด็ก
- 1.3.2 ทะเบียนรับ - จำหน่ายเด็ก
- 1.3.3 สมุดแสดงรายการและเวลาอาหารประจำวันของเด็ก
- 1.3.4 ตารางกิจกรรมประจำวัน
- 1.3.5 บันทึกประจำวันเด็ก ได้แก่
  - ติดตามการเจริญเติบโต (ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง)
  - พัฒนาการ
  - บริการสุขภาพ

ให้ระบุแพทย์ พยาบาล หรือสถานที่พยาบาลที่สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยจะไป รับบริการได้อย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง

2. การจัดการ

2.1 อาคารสถานที่

2.1.1 ที่ตั้ง

ต้องไม่อยู่ในบริเวณเสี่ยงอันตราย ได้แก่ บริเวณชนถ่ายแก๊ส น้ำมัน สารเคมี หรือสารพิษ มลภาวะทั้งทางอากาศ แสง และเสียงที่มีมากเกินไปจนเกินควร หากจำเป็นที่จะต้องอยู่ใกล้บริเวณโรงงาน ควรจัดมาตรการป้องกันมลภาวะให้เช่น ห้องเก็บเสียง ห้องปรับอากาศ เป็นต้น

2.1.2 จำนวนชั้นของอาคาร

ไม่ควรเกิน 3 ชั้น นับจากพื้น หากมีความจำเป็นต้องสูงกว่า 2 ชั้น ห้ามเกิน 4 ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และปฏิบัติตามประกาศของกรุงเทพมหานครในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

2.1.3 ความสูงของห้อง

ความสูงจากพื้นถึงเพดานต้องไม่น้อย 240 เมตร

2.1.4 ทางเข้า-ออกและประตูหน้าต่าง

ทางเข้า - ออกอาคาร จะต้องมืทางเข้า - ออกอย่างเหมาะสม สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากอาคารได้สะดวกหากเกิดอัคคีภัย หรือภัยพิบัติ อย่างน้อยต้องมีทางเข้า-ออกสองทาง แต่ละทางต้องกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร หากมีทางเดียวต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร

ประตูหน้าต่าง จะต้องมืขนาดและจำนวนเหมาะสมกับขนาดห้อง ความสูงของขอบหน้าต่างไม่ควรต่ำกว่า 90 เซนติเมตร นับจากพื้น

2.1.5 พื้นที่ใช้สอย

จะต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาดและปลอดภัย เหมาะที่จะให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ เล่น เรียนรู้ รับประทานอาหาร นอน และทำความสะอาดร่างกาย แยกเป็นสัดส่วนจากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และที่พักเด็กป่วย โดยเฉลี่ยพื้นที่สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ต้องไม่น้อยกว่า 1.50 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน และสำหรับเด็กอายุ 2-6 ปี ต้องไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน พื้นที่สำหรับเด็กนอนต้องไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก อาจจัดแยกเป็นห้องเฉพาะหรือจัดรวมเป็นห้องอเนกประสงค์ที่ใช้สำหรับจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างก็ได้ โดยใช้พื้นที่เดียวกันแต่ต่างเวลากัน และอาจปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และย้ายเครื่องเรือน ตามความเหมาะสมและข้อจำกัดของพื้นที่ดังนี้

1) บริเวณสำหรับนอน

เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี จะต้องมียุทธพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1.50 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

เด็กอายุเกินกว่า 2 ปี จะต้องมียุทธพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน ทั้งนี้ ต้องมีมาตรฐานการป้องกันยุงหรือแมลง

2) บริเวณสำหรับพัฒนาเด็ก

ต้องมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

3) บริเวณที่รับประทานอาหาร

ต้องคำนึงถึงความสะดวกเป็นหลัก และจัดให้มีการป้องกันแมลงฝุ่นละอองและให้มีแสงสว่าง อุปกรณ์ เครื่องใช้เพียงพอกับจำนวนเด็ก

4) บริเวณที่พักเด็กป่วย

ต้องแยกเป็นสัดส่วน โดยมีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฐมพยาบาล มีตู้ยา ยาสามัญประจำบ้าน เครื่องเวชภัณฑ์ที่จำเป็น และเด็กต้องอยู่ในสายตาของผู้ดูแลหรือผู้รับผิดชอบตลอดเวลาที่เด็กเจ็บป่วย

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดห้องพักเด็กป่วยโดยเฉพาะได้ จะต้องจัดให้มีที่พักรักษาตัวเด็กป่วย แยกเป็นสัดส่วนตามความเหมาะสม

5) บริเวณที่ประกอบอาหาร

ต้องแยกต่างหากจากบริเวณสำหรับเด็กพอสมควร มีเครื่องใช้ที่จำเป็น รวมทั้งที่ล้างและที่เก็บภาชนะและเครื่องใช้ต่างๆ ที่ถูกสุขลักษณะ โดยเน้นเรื่องความสะดวกและความปลอดภัยเป็นหลัก

6) บริเวณใช้ทำความสะอาด

ต้องจัดให้มีบริเวณสำหรับใช้ทำความสะอาดตัวเด็ก โดยมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามสมควรอย่างน้อยต้องมีที่ล้างมือ

7) ห้องส้วมสำหรับเด็ก

ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับเด็ก ซึ่งมีที่ถ่ายอุจจาระโดยเฉลี่ย 1 ที่ ต่อเด็กที่มีอายุ 1 ปีขึ้นไป จำนวน 10-12 คน โดยจะต้องมีฐานส้วมที่เด็กสามารถก้าวขึ้นได้ง่าย หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กลอนหรือกุญแจและมีส่วนสูงที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก และไม่ควรไกลจากห้องพัฒนาเด็ก หากห้องส้วมอยู่ภายนอกอาคารจะต้องไม่ต้องอยู่ในที่ลับตาคน

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำห้องส้วมสำหรับเด็กเป็นการเฉพาะได้ อาจใช้ห้องส้วมที่มีอยู่แล้วก็ได้ แต่ต้องปรับให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก โดยจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติมเพื่อให้เด็กสามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย

8) ห้องอเนกประสงค์

ในกรณีที่ใช้พื้นที่สำหรับนอน พัฒนาเด็กหรือรับประทานอาหารร่วมกัน ในลักษณะอเนกประสงค์ หากเป็นอาคารชั้นเดียวต้องมีฝ้าใต้หลังคา แต่หากเป็นอาคารที่มีมากกว่าหนึ่งชั้นขึ้นไป ควรจัดให้ชั้นบนสุดมีฝ้าใต้หลังคา โดยมีความสูงจากพื้นถึงเพดานไม่น้อย 240 เมตร แต่ในกรณีที่ความสูงเกินกว่า 2.40 เมตร อาจไม่มีฝ้าเพดานก็ได้ และจะต้องมีพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน

2.2 อนามัยสิ่งแวดล้อม

2.2.1 ภายในอาคาร

1) แสงสว่าง

ต้องมีแสงสว่างเพียงพอโดยสม่ำเสมอทั่วทั้งห้อง (มีความเข้มของแสงไม่น้อยกว่า 200 ลักส์)

2) การถ่ายเทอากาศ

ต้องมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกโดยพื้นที่ของหน้าต่าง ประตู และช่องลม รวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่า 20% ของพื้นที่ห้อง

ในกรณีที่เป็นห้องกระจกหรืออยู่ในบริเวณโรงเรียนที่มีมลพิษ ต้องติดเครื่องปรับอากาศ และมีเครื่องฟอกอากาศอย่างเหมาะสม ในบริเวณที่มีเด็กอยู่ต้องไม่มีควันบุหรี่

3) สภาพพื้นในอาคาร

ต้องไม่ลื่นและไม่ชื้น ควรเป็นพื้นไม้หรือปูด้วยวัสดุที่มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

4) บันได

ต้องมีความกว้างของบันไดแต่ละช่วงไม่น้อยกว่า 1 เมตร ชานพักของบันไดต้องไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได ลูกตั้งของบันไดต้องไม่สูงกว่า 17.50 เซนติเมตร ลูกนอนต้องกว้างไม่น้อยกว่า 20 เซนติเมตร บันไดทุกชั้นต้องมีราวและลูกกรงไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร มีราวดีเยี่ยมเหมาะกับเด็กเกาะขึ้นบันได และระยะห่างของลูกกรงต้องไม่เกิน 15 เซนติเมตร ทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กในกรณีที่มียุติบันไดอยู่เดิมแล้ว ถ้าสามารถปรับได้ก็ควรดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2.2.2 ภายนอกอาคาร

1) รั้ว

ควรมีรั้วกั้นบริเวณให้เป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และควรมีทางเข้า-ออก ไม่น้อยกว่าสองทาง ถ้ามีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร

2) มลภาวะ

1) ต้องดูแลและกำจัดเก็บสิ่งปฏิกูลให้เหมาะสม ไม่ปล่อยให้
เป็นแหล่งเพาะหรือแพร่เชื้อโรค

2) ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ และควร
ตั้งอยู่ห่างจากแหล่งอบายมุขฝุ่นละออง กลิ่น หรือเสียงรบกวนเกินควร

3) ที่เล่นกลางแจ้ง

ต้องมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คนขณะ
ที่เล่น โดยจัดให้มีเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัยและมีจำนวนพอสมควรกับจำนวนเด็ก

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดให้มีที่เล่นกลางแจ้งเป็นการเฉพาะได้
อาจปรับใช้ที่ในร่มแทนก็ได้ โดยมีพื้นที่ตามที่กำหนดหรืออาจจัดกิจกรรมกลางแจ้งในสถานที่อื่นที่
เหมาะสม เช่น บริเวณวัด หรือสวนสาธารณะ เป็นต้น

4) ระเบียง

หากมีระเบียง ควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.5 เมตร และหากมี
ม้านั่งด้วยระเบียงต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร ขอบระเบียงต้องสูงจากม้านั่งไม่น้อยกว่า 70
เซนติเมตร

2.3 วัสดุอุปกรณ์

2.3.1 ตู้หรือชั้นวางสิ่งของ

ต้องมีเพียงพอและอยู่ในสภาพใช้งานได้ เคลื่อนย้ายสะดวก อาจดัดแปลง
จากที่มีอยู่แล้วมาใช้ได้ แต่ต้องมีความสูงที่พอเหมาะสำหรับเด็ก

2.3.2 เครื่องใช้ในการนอน

ต้องมีเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ สะอาด และไม่ใช้ด้วยกัน เช่น เครื่องปูที่
นอนและหมอน เป็นต้น

2.3.3 ภาชนะสำหรับเด็กใช้ในการบริโภค

ต้องมีเพียงพอสำหรับเด็กแต่ละคน และทำจากวัสดุที่ถูกสุขลักษณะไม่
เป็นพิษ ทนทานไม่แตกง่าย และทำความสะอาดได้ง่าย

2.3.4 ที่ดื่ม

ต้องจัดให้มีภาชนะใส่น้ำที่สะอาด มีฝาปิด และน้ำดื่มที่สะอาดถูกสุข
ลักษณะ

2.3.5 เครื่องใช้ในการทำความสะอาด

ต้องจัดให้มีแปรงสีฟันและผ้าเช็ดตัว (เฉพาะเด็กแต่ละคน) ยากสีฟัน ผ้า
เช็ดมือ สำหรับเด็ก เพื่อฝึกสุขนิสัยในการรักษาสุขภาพฟันและร่างกาย

2.3.6 โต๊ะและเก้าอี้

ควรมีขนาดหลากหลายเหมาะสมกับวัยของเด็กและมีความปลอดภัย

ในกรณีของเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป โต๊ะควรมีความสูงจากพื้นประมาณ 45-50 เซนติเมตร เก้าอี้หรือม้านั่งควรมีความสูงประมาณ 25-30 เซนติเมตร

2.3.7 ของเล่นและสื่อพัฒนาเด็ก

ต้องจัดให้มีจำนวนเพียงพอทั้งในร่มและกลางแจ้ง ซึ่งอาจจะดัดแปลงประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุพื้นบ้าน วัสดุธรรมชาติ เศษวัสดุหรือสิ่งของเหลือใช้ที่มีความปลอดภัย มีความหลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก

2.3.8 เครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง

ควรจัดให้มีเครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูงได้อย่างน้อย 1 ชุด เพื่อความสะดวก แต่ในกรณีที่ไม่มีต้องจัดให้เด็กได้รับการชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง เพื่อวัดความเจริญเติบโตของเด็กอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง

2.4 ที่เก็บสิ่งปฏิกูล

ต้องมีที่เก็บสิ่งปฏิกูล ทั้งภายในและภายนอกอาคารมีจำนวนเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ และมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลทุกวัน

2.5 มาตรการป้องกันความปลอดภัย

2.5.1 ต้องติดตั้งเครื่องตัดไฟหรือเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ อย่างน้อย 1 เครื่องในแต่ละชั้นของอาคาร

2.5.2 มีการฝึกซ้อม การป้องกัน และแก้ไขภัยพิบัติให้แก่เด็กและบุคลากร ไม่น้อยกว่า ปีละ 1 ครั้ง

2.5.3 ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นของแตกง่าย แหวมคม หรือหากเป็นไม้ต้องไม่มีเสี้ยน อันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็กได้

2.5.4 ต้องติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่าที่กำหนด จะต้องมียูนิทที่ปลอดภัย เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่นได้ และควรหลีกเลี่ยงการใช้สายไฟต่อพ่วง

3. คุณสมบัติของบุคลากร

3.1 เจ้าของ

ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์

(2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี โดยเฉพาะประวัติการทำผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก

(3) ไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(4) มีใบรับรองแพทย์ระบุว่า ไม่เป็นผู้เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อน วัณโรคในระยะอันตราย โรคเท้าช้างในระยะปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง ติดยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง โรคพิษสุราเรื้อรัง และไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(5) ต้องผ่านการปฐมนิเทศสำหรับการเป็นเจ้าของกิจการ

ในกรณีนิติบุคคลเป็นเจ้าของสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย นิติบุคคลนั้น ต้องตั้งผู้แทนซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ (1)-(5) ให้ดำเนินการแทน

3.2 ผู้ดำเนินการ

ต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับข้อ 3.1 และจะต้องมีวุฒิการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กหรืออย่างน้อยต้องจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และผ่านการอบรมก่อนประจำการตามหลักสูตรที่กำหนด และมีประสบการณ์ในการทำงานในสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือโรงเรียนที่มีเด็กปฐมวัยไม่น้อยกว่า 2 ปี

3.3 ผู้ดูแลเด็ก

3.3.1 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก

- (1) ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 15 ปีบริบูรณ์
- (2) มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องผ่านการตรวจสุขภาพก่อนปฏิบัติงาน ได้แก่ เอกซเรย์ปอด ตรวจพยาธิลำไส้ ตรวจเลือดซิฟิลิส ภูมิคุ้มกันบกพร่อง (HIV) ตับอักเสบไวรัส บี (HB)
- (3) มีพื้นความรู้ขั้นต่ำ ม.3 ขึ้นไปหรือเทียบเท่า และต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรผู้ดูแลเด็ก

3.3.2 อัตราส่วนระหว่างผู้ดูแลเด็ก

- ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 0-ต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน
- ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 2-ต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน
- ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 4-6 ปี ไม่เกิน 20 คน

3.4 ผู้ประกอบอาหาร/แม่ครัว

ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องโภชนาการพอสมควร สะอาดไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง และมีสุขภาพอนามัยดี โดยมีใบรับรองแพทย์

4. การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก

4.1 กิจกรรมให้บริการแก่เด็ก

ต้องจัดให้มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และให้ภูมิคุ้มกันโรคตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด รวมทั้งต้องจัดทำบันทึกรายงานสุขภาพประจำตัวเด็ก เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ และแสดงความยินยอม

4.2 กิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก

ต้องจัดให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์อย่างเหมาะสม

4.3 โภชนาการ

ต้องจัดอาหารให้เด็กรับประทานอย่างมีคุณภาพ มีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ และมีปริมาณเหมาะสมกับวัยในแต่ละมื้อ เพื่อฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

4.4 กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ และการออกกำลังกาย

ต้องจัดกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับวัยทั้งในร่มและกลางแจ้ง

4.5 การพักผ่อน

ต้องจัดให้เด็กได้นอนพักผ่อนด้วยวิธีนอนราบอย่างน้อยวันละ 1-2 ชั่วโมง

5. การประเมินผล

ต้องจัดให้มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการประเมินผลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคนและ การดำเนินงาน

5.1 การประเมินผลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคน

5.1.1 ประเมินผลโดยการสังเกต และการสนทนาพูดคุย รวมทั้งประเมินผลงานของเด็ก และจากความคิดเห็นของผู้ปกครอง

5.1.2 บันทึกพฤติกรรมเด็กที่สงสัยว่าจะมีปัญหา เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองได้ร่วมในการแก้ไขปัญหา

5.1.3 บันทึกสุขภาพเด็ก ได้แก่ การชั่งน้ำหนัก การวัดส่วนสูง การให้ภูมิคุ้มกันโรค และการเจ็บป่วยโดยประเมินเป็นระยะๆ อย่างน้อย 3-6 เดือนต่อครั้ง

5.2 การประเมินผลการดำเนินงาน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

5.2.1 ประเมินก่อนการขออนุญาตจัดตั้ง

5.2.2 ประเมินหลังจากได้รับอนุญาตจัดตั้งไปแล้ว เป็นระยะเวลา 6 เดือน

5.2.3 ประเมินก่อนการขอต่อใบอนุญาตจัดตั้ง

6. การรายงาน

ควรรายงานข้อมูลตามข้อ 5.1 ให้ผู้ปกครองเด็กและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ทุกๆ 3 เดือน ตามแบบฟอร์มที่กำหนดและต้องรายงานข้อมูลที่เป็นปัญหาเฉพาะให้ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยด่วน เช่น อุบัติเหตุการเกิดโรคติดต่อ เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มคุณภาพบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก

สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกแห่ง จะต้องดำเนินการตามมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย และหากเป็นไปได้ก็ควรจะได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กมีคุณภาพสูงขึ้น

7.1 การพัฒนาบุคลากร

(1) ผู้ดำเนินการ ผู้ดูแลเด็กทุกคน ควรเข้ารับการฝึกอบรมระหว่างการทำงานเป็นประจำไม่น้อยกว่า 1-3 ครั้งต่อปี รวมทั้งควรจัดให้มีการไปทัศนศึกษาดูงานการนิเทศงาน ทั้งภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

(2) เจ้าของหรือผู้ดำเนินการ ควรได้ร่วมประชุมสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นประจำ อย่างน้อยปีละครั้ง

(3) ในกรณีที่อัตรากำลังไม่พอ ควรจัดหากำลังคนเพิ่ม เช่น การหมุนเวียนบุคลากรจากฝ่ายอื่นการจัดให้ผู้ปกครองเด็กหรือชุมชนมาช่วยเลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น

7.2 สถานที่

(1) รอบ ๆ บริเวณภายนอกอาคาร ควรปลูกไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ ซึ่งให้ร่มเงาเพียงพอ แต่ไม่ควรปลูกต้นไม้ประเภทมีหนาม ถ้ามีต้องมีรั้วกันให้ปลอดภัย

(2) สภาพพื้นบริเวณโดยรอบอาคารต้องไม่มีหลุม บ่อ น้ำขัง หรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อเด็ก

7.3 การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก

(1) ควรมุ่งให้เด็กได้มีพัฒนาการครบทุก ๆ ด้าน ด้วยวิธีการเตรียมความพร้อมตามวัย โดยใช้ประสบการณ์ตรงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กรักธรรมชาติ

(2) ควรจัดให้เด็กได้เล่นเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมงต่อวัน

(3) สำหรับสื่อพัฒนาการเด็ก อาจมีวิทยุพร้อมเครื่องบันทึกเสียงด้วยก็ได้

7.4 การประเมินผล

ควรจัดให้มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

7.4.1 ด้านการให้บริการ

(1) ประเมินด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และอนามัยสิ่งแวดล้อม
(2) ประเมินด้านโภชนาการ
(3) ประเมินด้านการเงิน
(4) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ดูแลจากเจ้าของหรือผู้ดำเนินการภายในสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก

(5) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ดูแลจากภายนอก จากแหล่งอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบผู้ปกครองเด็ก ฯลฯ

7.4.2 ด้านตัวเด็ก

(1) ประเมินสุขภาพเด็กโดยใช้สมุดสุขภาพประจำตัวเด็ก ได้แก่ การชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงทุกเดือน การให้ภูมิคุ้มกันโรค และการดูแลรักษาเป็นระยะๆ อย่างน้อย 3-6 เดือนต่อครั้ง

(2) ประเมินด้านพัฒนาการเด็กโดยใช้คู่มือ และสมุดบันทึกพฤติกรรมของเด็ก และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวมทั้งในเรื่องพฤติกรรมที่สงสัยว่าจะมีปัญหาเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปรับปรุงในการประเมินด้านพัฒนาการเด็กอาจใช้วิธีการสังเกต การร่วมสนทนา หรือประเมินจากผลงานของเด็กร่วมด้วยก็ได้

(3) ประเมินจากความคิดเห็นของผู้ปกครองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

7.5 การรายงานผลการดำเนินงาน

สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก ควรรายงานผลการดำเนินงาน ตลอดจนข้อมูล และข่าวสารต่างๆ ไปยังบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำสม่ำเสมอ ดังนี้

(1) บิดา-มารดา ผู้ปกครองของเด็ก อย่างน้อยเดือนละครั้ง

(2) หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง

- (3) ศูนย์รวมข้อมูลอย่างน้อย 3-6 เดือนต่อครั้ง
- (4) สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กหรือโรงเรียนที่เด็กย้ายไปอยู่
- (5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเฉพาะเรื่องที่ต้องรายงานโดยด่วน เช่น กรณี

เกิดโรคติดต่อเป็นต้น

7.6 การจัดบริการเสริมอื่น ๆ

- (1) ควรจัดให้มีบริการรับ-ส่งเด็กอย่างปลอดภัย มีพนักงานขับรถอายุไม่น้อยกว่า 30 ปี มีวุฒิการศึกษาอย่างน้อยจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สุขภาพแข็งแรง เรียบร้อย มีความรับผิดชอบสูง สุขภาพจิตดีไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด หรือยาบ้า มีใบอนุญาตขับรถสาธารณะ และควรมีผู้ดูแลนั่งไปกับรถรับ-ส่งด้วยทุกครั้ง
- (2) ควรจัดให้มีบริการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยง และพัฒนาเด็กกับครอบครัวและชุมชนเป็นประจำสม่ำเสมอ
- (3) ชุมชนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดมาตรการที่เป็นรูปธรรม ในการระดมทรัพยากรมาช่วยสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก เช่น การจัดตั้งกองทุน เป็นต้น

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2537

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับก่อนประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน 5 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนจัดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดครูที่มีวุฒิหรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ครูผู้สอนทุกห้องไม่มีวุฒิหรือไม่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ระดับ 2 ครูผู้สอนบางห้องไม่มีวุฒิหรือไม่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ระดับ 3 ครูผู้สอนทุกห้องมีวุฒิ หรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และจัดบุคลากรสนับสนุน พร้อมทั้งมีกิจกรรมการพัฒนาครูผู้สอนหลายรูปแบบ อย่างต่อเนื่อง

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทุกคน ตลอดจนเอาใจใส่ให้การสนับสนุนทุกด้าน

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น ทะเบียนประวัติ แฟ้มข้อมูล แผนงาน/โครงการ คำสั่ง เกียรติบัตร ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน

คำอธิบายเพิ่มเติม

วุฒิทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้แก่ วิชาเอกหรือวิชาโทด้าน

- การศึกษาปฐมวัย

- การอนุบาลศึกษา
  - อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาสาระครอบคลุมในด้านนี้
- กิจกรรมการพัฒนาครูผู้สอน มีหลายรูปแบบ เช่น
- การฝึกอบรม/ดูงาน/ทัศนศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
  - การใช้กระบวนการปฏิบัติงาน เช่น ประชุมกลุ่ม ปรีกษาหารือ ฯลฯ
  - การมอบหมายงาน เช่น ครูวิชาการ ผู้รับผิดชอบงานด้านก่อนประถมศึกษา ฯลฯ
  - การเชิญเป็นวิทยากรทั้งภายใน และภายนอกหน่วยงาน
  - การประชุมทางวิชาการ ประชุมปฏิบัติการ ประชุมสัมมนา ฯลฯ
  - การหมุนเวียนงานตามความถนัดความสนใจ
  - การพัฒนาทีมงาน เช่น ใช้ระบบคิวซี ระบบรีเอ็นจีเนียริง ฯลฯ
  - การพัฒนาตนเอง เช่น การศึกษาต่อทั้งในระบบและนอกระบบ การศึกษาจากเอกสาร การทำผลงานทางวิชาการ การเขียนบทความ ฯลฯ
  - การนิเทศภายในโรงเรียน
- ฯลฯ**

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดครูที่มีลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาเด็กเข้าปฏิบัติงานครบทุกห้องเรียน

ระดับคุณภาพ

- ระดับ 1 จัดครูเข้าปฏิบัติงานโดยไม่ได้คำนึงถึงคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก
- ระดับ 2 จัดครูที่มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กเข้าปฏิบัติงาน แต่ไม่ครบทุกห้องเรียน
- ระดับ 3 จัดครูที่มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก เข้าปฏิบัติงานได้ครบทุกห้องเรียน
- ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และเด็กกับครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และเด็กมีพฤติกรรมแสดงออกถึงความรักที่มีต่อครู มีความสุขและอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น เกียรติบัตร หนังสือชมเชย ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ บุคลากรในโรงเรียน เด็ก ผู้ปกครอง
3. สังเกต พฤติกรรมของครูและเด็กทั้งในและนอกห้องเรียน
4. วัสดุ เช่น โล่ ถ้วยรางวัล รางวัลต่าง ๆ ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

คุณลักษณะของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก เช่น

- รักเด็ก
- ทุ่มเทใจเพราะอ่อนหวาน
- ยิ้มแย้มแจ่มใส
- มีความเมตตา
- อารมณ์ดี ใจเย็น
- เข้าใจพัฒนาการเด็ก
- บุคลิกภาพดี
- อุดหนุน
- มีความรับผิดชอบ
- เป็นคนช่างสังเกต

ฯลฯ

ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก เช่น

- การโอบอุ้มสัมผัสด้วยความอ่อนโยน
- การมองด้วยสายตาเอื้ออาทร
- ท่าทางเป็นมิตร
- การพูดคุยด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน

ฯลฯ

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กสอดคล้องกับแนว
และแผนการจัดประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศดี ปลอดภัย และสภาพที่เอื้อต่อการจัด
ประสบการณ์

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 จัดห้องเรียนโดยไม่คำนึงถึงบรรยากาศ ความปลอดภัย และสภาพที่เอื้อต่อการ
จัดประสบการณ์

ระดับ 2 จัดห้องเรียนโดยคำนึงถึงบรรยากาศหรือความปลอดภัยหรือสภาพที่เอื้อต่อการ
จัดประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ระดับ 3 จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศดี ปลอดภัย และมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดประ
สการณ์

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และมีการตกแต่ง ซ่อมแซม บำรุงรักษา ให้อยู่ในสภาพที่
ดีขึ้นอยู่เสมอ

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และเป็นแบบอย่างที่ดี จนได้รับการยกย่องชมเชย

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการประชุม สมุดหมายเหตุประจำวัน หนังสือชมเชย ฯลฯ

2. สัมภาษณ์ บุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน
3. สังเกต สภาพการจัดห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียน
4. วัสดุ ครุภัณฑ์ ประจำห้องเรียน

คำอธิบายเพิ่มเติม

บรรยากาศดี

พิจารณาถึงการจัดห้องเรียนโดยคำนึงถึงแสงสว่างอย่างพอเพียง อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่มีเสียงรบกวนหรือมีวิธีการป้องกันเสียงรบกวน สีห้องเรียนเป็นสีอ่อน เย็นตา มีการตกแต่งโดยใช้วัสดุท้องถิ่นหรือการใช้วัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ หรือผลงานของเด็ก เพื่อให้เกิดความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีบรรยากาศอบอุ่นเหมือนบ้าน

สภาพห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดประสบการณ์

พิจารณาถึงขนาดห้องเรียนต่อจำนวนนักเรียน ลักษณะห้องเป็นสัดส่วนตั้งอยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน พื้นห้องเรียนเป็นพื้นไม้หรือวัสดุที่เด็กสามารถนั่งหรือนอนเล่นได้ มีครุภัณฑ์ประจำห้องที่มีขนาดเหมาะสมกับเด็กและมีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพใ้การใช้การได้ดีอยู่เสมอ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ให้เด็กเล่นและปฏิบัติกิจกรรมสอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 จัดสภาพแวดล้อมให้มีพื้นที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว มีการจัดมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน น้อยกว่า 4 มุม

ระดับ 2 จัดสภาพแวดล้อมให้มีพื้นที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว มีการจัดมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนอย่างน้อย 4 มุม แต่สื่อและอุปกรณ์ในมุมยังไม่สอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

ระดับ 3 จัดสภาพแวดล้อมให้มีพื้นที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว มีการจัดมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน อย่างน้อย 4 มุม โดยมีสื่อ/อุปกรณ์ ภายในมุม อยู่ในสภาพใ้ใ้การใช้การได้ดี สอดคล้องกับแนว และแผนการจัดประสบการณ์

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และจัดมุมต่าง ๆ มากกว่า 4 มุม โดยมีการปรับเปลี่ยนสื่ออุปกรณ์ ภายในมุมหรือจัดมุมเสริมเพื่อพัฒนาเด็กครบทุกด้าน

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และห้องเรียน มีบรรยากาศสร้างความสนใจให้เด็กกระตือรือร้นและรักโรงเรียน

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น แนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ ตารางการจัดกิจกรรมประจำวัน ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ บุคลากรภายในโรงเรียน เด็ก
3. สังเกตการจัดสภาพห้องเรียน การจัดมุมต่าง ๆ การปฏิบัติกิจกรรมภายในห้องเรียน
4. วัสดุ ครุภัณฑ์ เช่น สื่อ/อุปกรณ์ภายในมุม ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรพิจารณาถึงประเด็นต่อไปนี้ เช่น

1. จัดพื้นที่สำหรับเด็กปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอย่างเพียงพอ
2. จัดมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน เช่น
  - 2.1 มุมหนังสือ จัดให้มีชั้นวางหนังสือ มีหนังสือ เช่น หนังสือนิทาน สมุดภาพ ที่นั่ง มีวัสดุรองนั่ง เช่น สีส พรม ผ้ารองนั่ง ฯลฯ
  - 2.2 มุมธรรมชาติหรือมุมวิทยาศาสตร์ จัดให้มีชั้นวางสิ่งของ มีเครื่องมือ เช่น แว่นขยาย เครื่องชั่ง และวัสดุอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับหน่วยการสอน ฯลฯ
  - 2.3 มุมบล็อก จัดให้มีชั้นหรือลังไม้สำหรับเก็บบล็อก ซึ่งเป็นแท่นไม้รูปต่าง ๆ
  - 2.4 มุมบ้าน จัดให้มีตุ๊กตาพร้อมทั้งเสื้อผ้าตุ๊กตา เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น หม้อ เตา และเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น เตาวิวด เสื้อ เปล ฯลฯ
  - 2.5 มุมอื่น ๆ ซึ่งจัดเพิ่มเติม เช่น มุมหมอ มุมเสริมสวย มุมร้านค้า ฯลฯ

สื่ออุปกรณ์ภายในมุม

จัดให้สอดคล้องกับชื่อมุม และตรงกับจุดประสงค์ของการจัดมุมนั้น ๆ โดยอาจจัดซื้อหรือจัดทำจากวัสดุภายในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาดและขนาดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

แนวการจัดประสบการณ์ หมายถึง หลักสูตรในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

แผนการจัดประสบการณ์ หมายถึง แผนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ให้เด็กเล่นและปฏิบัติกิจกรรม สอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 จัดให้มีสนามสำหรับเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

ระดับ 2 จัดให้มีสนามและเครื่องเล่นหลายประเภท สำหรับปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้าง พัฒนาการทางร่างกายสอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์

ระดับ 3 จัดให้มีสนาม เครื่องเล่นสนามหลายประเภท และเครื่องเล่นอื่น ๆ สำหรับ ปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในสภาพใช้การได้ดี ปลอดภัย สอดคล้องกับแนวและแผนการประสบการณ์

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และเด็กทุกคนได้เล่น หรือปฏิบัติกิจกรรมเป็นประจำ โดยการดูแลของครูอย่างใกล้ชิด ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และจัดให้อยู่ในบริเวณที่ปลอดภัย แยกเป็นสัดส่วน สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาโดยเฉพาะ

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น แผนการจัดประสบการณ์ ตารางการจัดกิจกรรม ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ บุคลากรภายในโรงเรียน เด็ก
3. สังเกต สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน สนาม การเล่นและปฏิบัติกิจกรรมภายนอก ห้องเรียนของเด็ก ฯลฯ
4. วัสดุ ครุภัณฑ์ เช่น เครื่องเล่นสนาม เครื่องเล่นอื่น ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

จัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ควรพิจารณาถึงประเด็นต่อไปนี้ เช่น

1. จัดให้มีพื้นที่สนามสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาโดยเฉพาะ
2. เครื่องเล่นสนามอาจจัดซื้อหรือจัดทำโดยการดัดแปลงจากวัสดุภายในท้องถิ่นหรือวัสดุ เหลือใช้ต่างๆ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย และขนาดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น ขิงข้า ราวได้ ไม่ลื่น กระดานทรงตัว ถ้ำลอด ฯลฯ

3. เครื่องเล่นอื่น ๆ เช่น

3.1 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน ลากจูง เช่น จักรยาน รถลาก ล้อเลื่อนแบบตัวสัตว์ รถสามล้อเล็ก ฯลฯ

3.2 บ่อทรายและเครื่องเล่นทราย เช่น ที่ตักทราย ขวดพลาสติกขนาดต่าง ๆ แก้ว พลาสติก กรวย ฯลฯ

3.3 ที่ใส่น้ำ อาจเป็นอ่างหรือภาชนะอื่นและอุปกรณ์สำหรับเล่นน้ำ เช่น ที่ตักน้ำ กรวย เกล็ดสับ หยอดกาแฟ เสื้อคลุม หรือผ้ากันเปื้อน พลาสติกสำหรับสวมกันเปียก ฯลฯ

3.4 บ้านจำลอง อาจสร้างด้วยเศษไม้ ไม้ไผ่ ไม้เก่า ฯลฯ หลังคามุงแฝกหรือมุงจาก ตามสภาพท้องถิ่น

3.5 มุมช่างไม้ จัดให้มีโต๊ะช่างไม้หรือขอนไม้ ค้อน ตะปู เลื่อยขนาดที่เหมาะสมกับ เด็กและเศษไม้ ฯลฯ (คำนึงถึงความปลอดภัยเป็นพิเศษ)

3.6 บล็อกกลวง ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับบล็อกในห้องเรียน แต่มีขนาดใหญ่กว่าภายในมีลักษณะกลวง

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดประสบการณ์ตรงได้ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ ความสนใจและความสามารถตามระดับพัฒนาการของเด็ก

ตัวบ่งชี้ที่ 1 เด็กส่วนใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ และได้ เล่น หรือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ตนเลือก

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เด็กตัดสินใจเลือกกิจกรรมโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ และได้เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

ระดับ 2 เด็กตัดสินใจเลือกกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้เลือก และได้เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

ระดับ 3 เด็กส่วนใหญ่ เลือกกิจกรรมอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง และได้เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และมีการวางแผนในการเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และมีการปรับปรุงในการเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสารผลงานของเด็ก เช่น บันทึกพัฒนาการเด็กรายบุคคล ฐูปวาด งานปั้น งานปะ ฯลฯ

2. สัมภาษณ์ ครูและเด็ก

3. สังเกต การเล่นหรือการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก

คำอธิบายเพิ่มเติม

เด็กส่วนใหญ่ หมายถึง เด็กระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่ร้อยละ 75 ขึ้นไป

ตัวบ่งชี้ที่ 2 วัดและประเมินพัฒนาการเป็นรายบุคคลครบทุกด้าน โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 วัดและประเมินพัฒนาการโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ระดับ 2 วัดและประเมินพัฒนาการเป็นรายบุคคลครบทุกด้าน แต่ใช้วิธีการ เพียงวิธีใดวิธีหนึ่ง

ระดับ 3 วัดและประเมินพัฒนาการเป็นรายบุคคลครบทุกด้าน โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมหลายวิธี

ระดับ 4 ดำเนินการระดับ 3 และมีหลักการวัดและประเมินเป็นรายบุคคลที่เป็นปัจจุบัน

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และนำผลไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กเป็นรายบุคคล และรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบ

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเด็ก สมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผลงานเด็ก ฯลฯ
2. สังเกต พฤติกรรมของเด็ก
3. สัมภาษณ์หรือพูดคุยซักถามเด็ก

คำอธิบาย

การวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก

ต้องวัดพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา อาจทำได้หลายวิธี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด เช่น

1. การสังเกต
2. การสนทนา พูดคุย
3. การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบปากเปล่า
4. การสะสมผลงาน และการตรวจผลงาน
5. การใช้แบบทดสอบที่เป็นภาพ

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยและโภชนาการตามสภาพของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีพื้นที่นอนและเครื่องนอนเพียงพอถูกสุขลักษณะตามสภาพของโรงเรียน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 มีพื้นที่นอนคับแคบ และมีเครื่องนอนไม่เพียงพอ

ระดับ 2 มีพื้นที่นอนสำหรับเด็กทุกคนได้นอนอย่างสบาย มีเครื่องนอนตามสภาพของโรงเรียน แต่ไม่ครบทุกคน

ระดับ 3 มีพื้นที่นอนและเครื่องนอนที่สะอาด สำหรับเด็กทุกคนได้นอนอย่างสบาย มีอากาศถ่ายเทได้ดีตามสภาพของโรงเรียน ปราศจากสารที่เป็นอันตรายกับเด็ก

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และมีการจัดเก็บเครื่องนอนเป็นสัดส่วน มีระเบียบ

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และห้องไม่มีดักทึบหรือมีแสงสว่างมากจนเกินไป ปราศจากเสียงรบกวนภายในห้องขณะที่เด็กนอน

แนวทางการตรวจสอบ

1. สังเกตการจัดบรรยากาศในห้องเรียน สภาพที่เด็กนอน พื้นที่นอนของเด็กต่อคน สภาพห้องเรียน ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และเด็ก
3. วัดดู ครุภัณฑ์ เช่น เครื่องนอน ชั้นเก็บเครื่องนอน ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

เครื่องนอน เช่น

- ที่รองนอน เช่น เสื่อ ผ้าปูนอน ที่นอน ฯลฯ ที่เหมาะสมตามสภาพของโรงเรียน
- หมอน ปลอกหมอน ที่มีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก
- ผ้าห่มนอน เช่น ผ้าเช็ดตัวผืนกลาง ผ้าห่มเด็ก ฯลฯ ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสภาพของโรงเรียน

ฯลฯ

ถูกสุขลักษณะ เช่น

- ความสะอาด (พื้นห้อง เครื่องนอน)
- อากาศถ่ายเทได้ดี

- นอนอย่างสบายไม่แออัด
- ปราศจากสารที่เป็นอันตรายในขณะที่เด็กนอนหรือทำกิจกรรมภายในห้อง เช่น ดีดีที ยา กันยุง ฯลฯ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดบริการอาหารกลางวันและอาหารเสริมที่สะอาด มีปริมาณเพียงพอ และมีคุณค่าทางโภชนาการแก่เด็กทุกคนทุกวัน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 มีการบริการอาหารกลางวัน และอาหารเสริมไม่ครบทุกวัน และ/หรือทุกคน

ระดับ 2 มีการบริการอาหารกลางวันและอาหารเสริมแก่เด็กทุกคนทุกวัน โดยมีปริมาณเพียงพอ และมีคุณค่าทางโภชนาการ

ระดับ 3 มีการบริการอาหารกลางวันและอาหารเสริม แก่เด็กทุกคน ทุกวัน โดยคำนึงถึงความสะอาด มีปริมาณเพียงพอ และมีคุณค่าทางโภชนาการ

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และมีการฝึกสุนัขในการรับประทานอาหาร มีภาชนะและเครื่องบำรุงที่ถูกหลักอนามัย

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และเด็กทุกคนไม่มีภาวะทุพโภชนาการ

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการจาดกิจกรรมอาหารกลางวัน อาหารเสริม ตารางกิจกรรมประจำวัน ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ บุคลากรในโรงเรียน เด็ก
3. สังเกต การรับประทานอาหารกลางวัน อาหารเสริม เครื่องใช้ ภาชนะที่รองรับอาหาร/เครื่องปรุง ความสะอาดของวัตถุดิบในการประกอบอาหารและอาหารที่จัดบริการ

คำอธิบายเพิ่มเติม

การบริการอาหารกลางวันและอาหารเสริม

ดำเนินการตามคู่มืออาหารเสริม กับคู่มืออาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ภาชนะที่ถูกหลักอนามัย เช่น

ถ้าใช้ภาชนะพลาสติก ต้องได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานบรรจุอาหารร้อน หรือได้คุณภาพสามารถบรรจุเครื่องปรุงได้โดยไม่เกิดสารละลายเป็นอันตรายกับผู้บริโภค

เครื่องปรุงที่ถูกหลักอนามัย เช่น

เครื่องปรุงที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) สีสันอาหารที่สกัดจากพืช เช่น ใบเตย (สีเขียว) ดอกอัญชัน (สีม่วง) กาบมะพร้าวเผา (สีดำ) ขมิ้น พักทอง (สีเหลือง) ฯลฯ การปรุงอาหารควรใช้น้ำต้มกระดูก (น้ำสต็อก) มากกว่าสารปรุงรสต่าง ๆ เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดบริการด้านสุขภาพและดูแลความปลอดภัยแก่เด็กทุกคน อย่างสม่ำเสมอ

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 มีการบริการด้านสุขภาพ แต่ไม่ครบทุกคน และมีการดูแลความปลอดภัยให้แก่เด็ก

ระดับ 2 มีการบริการด้านสุขภาพครบทุกคนแต่ไม่สม่ำเสมอและดูแลความปลอดภัยให้แก่เด็ก

ระดับ 3 มีการบริการด้านสุขภาพ และดูแลความปลอดภัยแก่เด็ก ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และมีการฝึกสุนัขในการป้องกันรักษาสุขภาพ และความปลอดภัย

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และเด็กมีนิสัยในการรักษาสุขภาพและความปลอดภัยของตนเอง

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการตรวจสอบสุขภาพ แผน โครงการ ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ บุคลากรในโรงเรียน เด็ก
3. สังเกต การรับประทานอาหารกลางวัน อาหารเสริม เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริการ ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

บริการด้านสุขภาพ เช่น

1. การให้ภูมิคุ้มกันโรค
2. การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง
3. การดูแลสุขภาพปาก ฟัน เล็บ ผม ผิวหนัง หู ตา และอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย
4. การจัดให้มีเครื่องใช้ที่จำเป็นตามสภาพท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพอนามัยโดยคำนึงถึงความสะดวกให้แก่เด็ก เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แก้วน้ำ ผ้าเช็ดมือ ฯลฯ
5. การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนให้ความรู้ในการป้องกัน

ฯลฯ

การดูแลความปลอดภัยแก่เด็ก เช่น

การรักษาซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างหรือวัสดุ อุปกรณ์ในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพดี การจัดให้มีเครื่องป้องกันอุบัติเหตุหรืออุบัติภัย การดูแลความปลอดภัยของเด็กในการเดินทางไป-กลับระหว่างบ้านกับโรงเรียน

สุขนิสัยในการรักษาสุขภาพ เช่น

การขยับถ่ายและพักผ่อนเป็นเวลา การรักษาความสะอาดของร่างกาย และเครื่องใช้ส่วนตัว เช่น ล้างมือ แปรงฟัน ทำความสะอาดเครื่องใช้ส่วนตัว ฯลฯ

นิสัยในการดูแลความปลอดภัยให้แก่ตนเอง เช่น

การเล่นเครื่องเล่นอย่างถูกวิธีและปลอดภัย การรู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งที้อาจก่อให้เกิดอันตราย เช่น การเล่นกับสัตว์ต่าง ๆ การเล่นปลั๊กไฟ สายไฟฟ้า การเข้าใกล้เตาแก๊สหรือเตาไฟที่กำลังใช้รวม ทั้งน้ำร้อนหรือบ่อน้ำ การเล่นของมีคม การเล่นตามถนนในการเดินทางไปกลับบ้าน ฯลฯ

มาตรฐานที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองเป็นไปในทางเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก

ตัวบ่งชี้ บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองส่วนใหญ่ร่วมมือกันตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินงานในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ผู้ปกครองเป็นผู้รับทราบการดำเนินงานในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กและรับรู้ผลของพัฒนาการของเด็ก

ระดับ 2 ผู้ปกครองมีส่วนให้ความเห็นในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

ระดับ 3 ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินงาน การเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

ระดับ 4 ดำเนินการตามระดับ 3 และผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจพัฒนาการของเด็กและเลือกแนวทางในการดำเนินงานได้ถูกต้อง ตามหลักการการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา

ระดับ 5 ดำเนินการตามระดับ 4 และผู้ปกครองส่วนใหญ่ อาสาสมัครเข้าร่วมดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น แผน โครงการ รายงานการประชุม ฯลฯ

2. สัมภาษณ์ บุคลากร ผู้ปกครอง เด็ก

3. สังเกต (วิเคราะห์) ระดับของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจากการดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก กิจกรรมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน กิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครอง

4. วัสดุ ครุภัณฑ์ เช่น เครื่องเล่น มุมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกระทำนั้น ๆ

คำอธิบายเพิ่มเติม

ผู้ปกครอง ในที่นี้หมายถึง ผู้ปกครองเด็กระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนนั้น ๆ

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ หมายถึง ผู้ปกครองเด็กระดับก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป

กิจกรรม ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น

- การจัดทำวัสดุอุปกรณ์ประจำห้อง
- การเป็นผู้มีส่วนร่วมดูแลเด็ก
- การจัดทำ จัดหาเครื่องเล่น
- การทำสื่อ
- การมีส่วนร่วมในการจัดอาหารกลางวัน/อาหารเสริม
- การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ
- การตอบแบบสอบถามหรือแบบสังเกตพฤติกรรมเด็ก หรือการเสนอความคิดเห็น

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 เด็กเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสได้

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้ แต่ยังไม่สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี

ระดับ 2 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมโดยบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี แต่ยังขาด

การประสานสัมพันธ์

ระดับ 3 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรม โดยมีการเคลื่อนไหวท่าทางต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

ระดับ 4 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมอย่างคล่องแคล่วชำนาญ

ระดับ 5 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้อง อย่างคล่องแคล่วชำนาญ และสร้างสรรค์
แปลง

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการสอน บันทึกการสังเกตพฤติกรรม บันทึกพัฒนาการของเด็กทางด้านร่างกาย ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครู เด็ก และผู้เกี่ยวข้อง
3. สังเกต พฤติกรรมของเด็ก การจัดกิจกรรมทางด้านร่างกาย ฯลฯ
4. วัสดุ ครุภัณฑ์ เช่น เครื่องเล่นสนาม เครื่องเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัส ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

เด็กที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ตามวัยนั้น นอกจากจะส่งเสริมให้เด็กได้รับประทานอาหารที่เพียงพอ มีคุณค่าทางโภชนาการและให้การดูแลด้านสุขภาพ อนามัยแล้ว เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมให้เล่น หรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการเคลื่อนไหว โดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสมตามความสามารถทางร่างกายของเด็กอย่างสม่ำเสมออีกด้วย

ตัวบ่งชี้ที่ 2 เด็กชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเอง

ระดับคุณภาพ

- ระดับ 1 รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ระดับ 2 รู้ว่าตนเองสามารถเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้สำเร็จ
- ระดับ 3 เลือกเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมได้ตรงกับความสามารถของตนเอง
- ระดับ 4 อาสาเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมที่ชอบหรือตรงกับความสามารถของตนเอง
- ระดับ 5 ดัดแปลงเพิ่มเติมการเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนชอบหรือตรงกับความสามารถของตนเอง

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น ผลงานเด็ก บันทึกการสังเกตพฤติกรรม บันทึกพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครู ผู้เกี่ยวข้อง และเด็ก
3. สังเกต พฤติกรรมของเด็ก พฤติกรรมของครู ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

เด็กที่มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์-จิตใจ ที่ดีนั้น นอกจากจะได้รับความรักความเอาใจใส่ ความเอื้ออาทรและได้แบบอย่างที่ดีจากบิดา-มารดา ครูและผู้ปกครองแล้วนั้น เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมให้รู้จักตนเอง รู้บทบาทหน้าที่ที่มีวินัยในตนเอง รู้ถึงความสามารถและความถนัดของตนเอง เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ได้สำเร็จ เกิดความเชื่อมั่น ภูมิใจ ชื่นชมในความสามารถ หรือเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 3 เด็กเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดคนเดียวตามลำพัง (เล่นคนเดียว)

ระดับ 2 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมอยู่ใกล้เพื่อนแต่ไม่เกี่ยวข้องกัน (เล่นคู่ขนาน เล่นร่วม)

ระดับ 3 เล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมโดยมีการวางแผนหรือแสดงบทบาทสมมุติร่วมกัน

ระดับ 5 เลือกสิ่งที่กลุ่มชอบ หรือต้องการมาเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีผลงาน

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการจัดกิจกรรม บันทึกพัฒนาการด้านสังคม ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครู ผู้เกี่ยวข้อง และเด็ก
3. สังเกต พฤติกรรมของเด็ก สภาพแวดล้อม บรรยากาศ และการจัดกิจกรรม ฯลฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

เด็กที่มีพัฒนาการทางด้านสังคมที่ดีนั้น นอกจากการดูแลและเอาใจใส่ให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก และรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลือตนเองแล้ว เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมให้มีโอกาสเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็กอื่นโดยสอดคล้องและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รู้จักเรียนรู้และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวเด็ก เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนเรียนรู้ที่จะปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยช่วยให้เด็กได้พัฒนาจากการเล่นตามลำพัง เล่นคู่ขนาน เล่นร่วม จนก้าวไปสู่การเล่นและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเด็กอื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 4 เด็กคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นกระบวนการและสมเหตุสมผลตามวัย

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 รับรู้และบอกถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

ระดับ 2 บอกความสัมพันธ์ของเรื่องราว ปัญหา และสิ่งที่จะเกิดต่อไปได้ โดยคำตอบที่ได้ไม่ถือว่าผิดหรือถูก

ระดับ 3 สามารถคิดวิธีต่าง ๆ และเลือกวิธีการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผลตามวัย

ระดับ 4 บอกวิธีปฏิบัติตามแนวทางที่ตนเลือกได้

ระดับ 5 สามารถนำวิธีการไปใช้ในการแก้ปัญหาอื่นได้

แนวทางการตรวจสอบ

1. เอกสาร เช่น บันทึกการสอน บันทึกพัฒนาการเด็ก บันทึกสังเกตพฤติกรรม ฯลฯ
2. สัมภาษณ์ ครู เด็ก และผู้เกี่ยวข้อง
3. สังเกต พฤติกรรมของเด็กและการจัดกิจกรรม ฯลฯ

ประวัติผู้วิจัย

นายอุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์

ตำแหน่ง   นักวิชาการศึกษา 6

                          สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1

                          สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

                          กระทรวงศึกษาธิการ

วุฒิ   กศ.บ. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (พิษณุโลก)

                          ศศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

